

vatske čitanke za slovenske
osnovne šole.

Izdanje v treh delih.

Drugi del.

Druga srbska
ali
hrvatska čitanka.

Tretji natisk.

Cena 22 Din.

1927.

Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Alu

Alm

Druga srbska ali hrvatska čitanka

za
slovenske šole.

Priredil
Tomo Jedrlnič,
učitelj.

Kot učna knjiga državnega izdanja za osnovne šole odobrena z odlokom ministrstva prosvete z dne 18. avgusta 1925, ON. br. 46.885.

Tretji natisk.

Cena 22 Din.

V Ljubljani 1927.

Založila in natisnila Učiteljska tiskarna. — Zanjó odgovarja Francè Štrukelj.

Друга српска или хрватска читанка

за
словенске школе.

Приредио
Томо Једрлинић,
учитељ.

Кот учна књига државнега издања за основне школе одобрена са одлуком
министарства просвете з дне 18. аугуста 1925, ОН. бр. 46.885.

Треће издање.

Цена 22 Дин.

У Љубљани 1927.

Трошак и наклада Учитељске тискарне. — Зању одговара Франце Штрукељ.

21098 / 2, 3. mot, 1927.

S 14304

Richard B.

Здраво да си, домовино мила,
Моја мајко, здраво, здраво била!

Jedna krv je naša, jedne su nam želje,
Jedna nam je tuga, jedno nam veselje.

Љуби, роде, језик изнад свега,
У њем живи, умири за њега!

1. Бoже прaвде.

Боже правде, Ти што спасе
oд пропасти досад нас,
чуј и oдсад наше гласе,
и oдсад нам буди спас!
Моћном руком води, брани
будућности наше брод;
Боже, спаси, Боже, храни
нашег краља и наш род!

Сложи нашу браћу драгу
на свак дичан, славан рад!
Слoга биће пoраз врагу,
а најјачи свима град.
Нек на нашој блиста грани
братске слоге златан плод;
Боже, спаси, Боже, храни
нашег краља и наш род!

Нек на наше ведро чело
твог не падне гњева гром!
Благослoви наше село,
поље, њиву, град и дом!
Кад наступе борбе дани
к пoбеди нам води ход!
Боже, спаси, Боже, храни
нашег краља и наш род!

Из мрачнога сину гроба
наше круне нови сјај;
настало је ново доба —
нову срећу, Боже, дај!
Краљевину нашу брани,
петвeковне борбе плод!
Алeксандра, Боже, храни
моли Ти се сав наш род.

Јован Ђорђевић.

2. Свет.

Алa је леп
Овај свет;
Онде поток
Овде цвет.
Тамо њива
Овде сад,
Ено сунце
Ево хлад.

Тамо Дунав
Злата пун;
Онде трава
Овде цбун.
Славуј песмом
Љуља луг;
Ја га слушаам
И мој друг.

Јован Јовановић.

3. Pözdrav dömovini.

Zdravo da si, dömovino mila,
Moja majko, zdravo, zdravo bila!
Pözdravlja te vjeran sinak tvoj.
Iza duga, teška putövanja
Tvomu licu sin se opet klanja
I nuđa ti vrući cjelov svoj.

Sretaj, majko, sretaj cjelov rado,
Vjëruj, nikom takva ne pödadoh,
Nit' ću pödati u živötu svom.
Ljübav, kojom ovaj cjelov zbori,
Bez takmäca űzorito göri,
Göri samo na oltäru tvom.

Mila zemljo, da te svojim grudim'
Pritisnuti mogu, kako žudim,
Žägrlit' te, oj da imam vlast!
Srce bi ti izjävilo bilom
Neizrečnu, nä tvom krilu milom,
Kuju sada opet kušam, slast.

Oj sretna se ćutim, opet sretna,
Kao sužanj iza dugöljjetna
Tamnövanja, kad stupi nä zrak;
Kao brödar izgubljen nä moru,
Ötimajuć' život svoj pönoru,
Kad űgleda bliza žala träg.

Kröz suze te glëdam öd radosti,
Ne mögu se nägledati dosti.
Željna duša rästopljena sva
Po licu se tvome razälila,
Sve milujuć — svaćim ti si mila,
Majko, onom, koj' te ljubit' zna.

Pröđoh svijeta nä sve ćetir' strane,
Vidjeh kraje toli öpjevane,
Kojim slava do nebësa vri,
Svi su lijëpi, ű svom krasnom rësu,
Svi su lijëpi, al svi skupa nijësu
Što si, majko, meni sämo ti.

Ti si meni sve, što zovem svojim,
 Sve, što ljubim, sve, što željom gōjim,
 I bit ćeš mi krōz svih dana broj,
 Koje mi je sudba dosūdila. —
 Zdravo, zdravo, dōmovino mila,
 Pōzdravlja te vjeran sinak tvoj!

Petar Preradović.

4. Zāvera.

Desetak dečaka pođe iz grada. Nešto svēčano vlada među njima. Jedan nosi u ruci neku knjižicu, a drugi preko rāmena motku ōmotanu belom krpom. Kad dođoše ũ polje, pōsedaju na jedan ōbronak, a ona dvojica, što su nōsili knjigu i motku, stupe nā najviše mesto, pa jedan stane čitati iz knjige:

„Nā zastavi naše dōmovine tri su boje. Razumom im nē shvaćam sklad i znāčenje toliko, koliko srcem.

Plava boja — boja nebēsa! Divno se sāstaje ũ sklad s druge dve boje, a seća me našega pōtūždānja u nēbeskoga Oca, kojemu je sve u ruci. Tek to pouzdanje treba da teče iz duše pune pregnūća za radom i nāpredovanjem u svakom dobru.

Bela boja seća me, da su naši oci, u boju junāci, vōleli mir, zanōsili se pesmom i dočekivali s jēdnakom gostoljūbivošću pod svojim krovom prijatelja i nēprijatelja. Seća me, da nam duša treba da bude odsev te beline s našega bārjaka: ōdsev čistōće, pōštēnja i snōšljivosti jednoga prema drugomu. Od toga dōlazi mirna savest, vedrina duše, ũgodnost počitka i blagoslovēno ũživanje ōnoga, što smo stekli svojom mukom.

Crvēna boja, to je boja vesēlja. Seća me rādosti, što sam sin ove krasne, bōgate i slavne zemlje. Seća me i krvi, što su je naši jūnački oci prōlili za svoju dōmovinu. Ali seća me i toga, da danas nārodi ne rātuju jedan s drugim toliko māčem, koliko umom i nātecanjem u radu. Zato nas crvena boja opōminje, da ũ svaku kāpljicu svoje krvi ũsišemo dužnost rada i nāpretka u znanju i u dobru. Bez toga bismo zaōstali i pogibali od neznanja, nērada i sirōmaštva gore nego ōd maća. Crvena boja ne bi tada znāčila zā nas toplu krv živōta, nego ōtvorenu ranu i srāmotno ũmiranje.

Tri boje naše zastave zanose me svojom skladnom lepōtom i upūćuju, kakvi treba dā budemo, ako hoćemo, da nam domovina

bude sretna. Svatko treba da shvati i vrši svoju dužnost što bolje može i na kojengđod se mestu nađe. Đak, koji ne nāpreduje pōradi nērada ũ školi, nē sme reći, da ljubi domovinu! Posle u živōtu seljak, ũčitelj, činovnik, svēćenik, trģovac, zanātlija, gospōdar i sluga, a tako i žena u svom domāćinstvu — svaki neka vrši svoje dužnosti i teži za nāpretkom, da ne zaōstane zā drugim. Krasan sklad triju boja jugoslāvenske zāstave živet će tad u naōjoj duši divnim ošecājem zadovoljstva, a pō nama bit će sretna i domovina. Jer zemlja, u kojoj obitavamo, to je telo domovine, a mi smo njezina duša. Kakvi mi, takva domovina“.

Dečak zātvari knjigu, a drugi do njega nājednom rāzviје jugoslavensku zastavu, digne je visōko i reče:

„Zāverimo se, braćo, da ćemo ljūbiti domovinu onāko, kako nam je naō drug čitao. Dajete li veru?“

„Dajemo, dajemo!“ kliktaše mlado društvo. Najpre izljūbiše svetu zastavu, a onda se rŭkovahu i ljūbljahu jedan s drugim. Iz jasnih grla zaōri tad skladno „Bože pravde“, „Lepa naōa domovino“ i „Naprej zastava slave“.

Na mnogom oku sjala je suza kao biser, a sunce i vedrina nēbeska planu jače, kao da je htela dvōstrukim sjajem obāsjati mladu četū.

Po Venceslavu Novaku.

5. Југослāвенско кōло.

Кōло, коло,
Нāоколо,
Вилōвито,
Плахōвито,
Наплетēно,
Навезēно,
ōкићено,
Зāчињено,
Брже, браћо, амо, амо
Да се скупа пōиграмо!
Србијанче, огњу живи,
Тко се теби још не диви!
Хрвāћане, не од лане,
Одувек си ти без мане!

Ој Бōсанче, стара славо!
Тврдо срце, тврда главо!
Тврд си као кремен камен,
Где стāнује живи пламен.
Ао Хēро, тврда веро,
Тко је тебе јоште теро?
Ти си кано хитра муња,
Што нйкада не покўња.
Ао Срēmче, гујо љута,
Сваки јўнак пō сто пута!
Црнōгорче, царе мали,
Тко те ѓвде још нē хвали?
Мачем бијеш, мачем сечеш,
Мачем себи блāго тēчеш.

Ој сѡколе Дјлматинче,
 Дивна мора дивни синче!
 Ој ти красни Дјбровчане,
 Наш и дјнас бели дане,
 Та са песме и старјне
 Пуне славе и милјне!
 Ој Слјвонче тјнани!

Бјнаћане лјгани!
 Ој Бјчвани, здраво, здраво,
 Тко ј' у песми већи јаво!
 И ви други дјж Дунава,
 И ви други где је Драва,
 И сви други тамо, амо,
 Амо да се пѡиграмо!

Бранко Радичевић.

6. Једјнац.

После битке код Кјманова очекивали су Срби још крвј-вије борбе на Овчјем пољу. Прве су ишле кѡњаничке прѣд-страже да прѣгледају крај и цесту, која има много ѡпасних зјвоја, јуправо згодних за зјседу. Дођоше до једног зјвоја, где би могле планути турске пушке и обѡрити прве кѡњанике. Први је јахао један војник. Тај је био ј највећој опасности. У рјзмаку слѣдила су га двѡјица, па трѡјица и све већа и јача чета. Тик пред зјвојем јзненада пѡтера силно коња неки кѡњаник и прѣстигне пред зјвојем првога војника. По војничком прѡпису тога није смео учјнити. Часник га позѡве на одговѡрност, а војник одгѡвори: „Госпѡдине, он је једјнац у своје мајке, а моја мајка имјде три сина. Лакше ће наша мати прегѡрети једнога сина него њѣгова свога јединца.“ Часник се ѡкрене. На те речи није могао ништа одговѡрити тој ве-ликој слјвенској души и ѡстави га.

И ја се рјдујем, што сам брат такву брату.

Даворин Трстењак.

Најбољи начин слјжити Створитељу јест, да чинимо добро браћи својој.

7. Dva brata bez seke.

Dva se brata bez sēkice tuže
 Kō lepīri bez rumēne ruže,
 Dō dva brata, dō dva sřca zlāta,
 Dō dva brāta, Srbīn do Hrvāta.

Što će braća bez seke, bez drūge!
 Što će jādni? Umrijet će od tūge!
 Al se eto javlja izdalēka
 Tužnoj braći pōnajmlađa seka:
 Slōvenka je i draga i mīla.
 Našoj braći porāsla su krila,
 I sad sretni puni živog žāra
 Dom već dižu kome nema para!

Rikard Katalinić Jeretov.

8. Budi svoj.

Nije dosta, da prošvetiš um i da ga nakřcaš znanjem, treba da podaš stegu i svojim ošecājima i svojoj volji. Što ti kaže um, da je prave i zdravo, neka i tvoje srce oseća a voljom svojom pregni, da ono izvršiš. Neka bude potpun sklad između misli, ošecāja i volje tvoje, jer samo tako bit ćeš skladan, čitav čovek, samo tako bit ćeš svoj a ničiji drugo. Samo tako bit ćeš pravi značaj. Budi svoj i značajan. Nikomu za volju, nikomu za ljubav ne skreni s puta, koji si jednom odabrao i kojim si pošao. Nē gledaj ni levo ni desno, već uvek ravno pređa se. Nē daj se odvrātiti s puta istine, poštēnja i lepōte ni milom ni silom, ni mitom ni prētnjom; radi onāko, kako ti skladno nāloži pamet, srce i volja tvoja. Pa neka se sav svet drma i ruši nāokolo tebe, ti stoj neustrāšivo sred rūševina, koje su se nāgomilale oko tebe, pa prete, da te pokōpaju.

Budi svoj i vrši nadā sve svoju dužnost. Vrši dužnost makar i tēgotna bila. Vrši svoju dužnost prema bližnjemu, prema dōmovini i nārodu, prema vlasti i dŕžavi. Vršeći svoje dužnosti ne traži i ne očekuj pōhvale ni nāgrade; nājlepšom i nājvećom nāgradom neka ti bude živa svest, da si svoju dužnost ispunio.

Vekoslav Klaić.

9. Na pūtu.

Moju stazu	Ruji zrak;
Krivōvijū	Išpred mene
Krije mrak,	Već se crne
Dok još malo	Jēle sve
Nā zapadu	Ā noć spušta

Svoje zamke:	Duga noć je,
Tihe sne.	Duga mi je
Tuđi kraj —	Pūstoš ta,
Dalēko l' je	Ōd časa mi
Moj prēmili	Stvore mi se
Zāvičaj?	Časa dva. —
Tu nē čujem	Spazim zvijezdu
Ni pastīrov	Krāsna li je,
Mili „ōj!“,	K njoj ću ja —
Sve mi strano,	Oj, nad dragom
Šāmo hřlim	Dōmovinom
Ū dom svoj.	Ona sja!

Mijat Crnko

10. Чавка и птице.

Кад су птице йзабрале орла за цара, догѳворе се да се једнога дана сакупе, и да се свака ѳд њих пѳкаже за што је која. Чавка се стидела да се пѳкаже онаква каква је ствѳрена, скупи перје од разних шарѳних птица, накити се њиме, и дође. Али птице упѳзнају њену мајстѳрију, и свака извуче своје перје, те чавка ѳстане чавка, али сва пѳстиђена.

Нека се нико не йздаје за оно што није.

По Доситеју Обрадовићу.

11. Vrana i rak.

Lētela je vrana nād obalom nekog jēzera i ųpazi pųvelikog raka — zgrabi ga i odlēte s njim.

Lētela je tako nad jezerom; — vide rak svoju propast i zāmisli se, kako da prēvari vranu u razgovųru, pa da ova ųtvori kljun i da ga йspusti ų vodu. I on poče:

— Eh, vrano, vrano! Znao sam tvoje rųditelje — dobre su to bile ptice!

— Hm, hm! odgovori vrana, ne otvārajući kljun.

— I sestre i braću sam ti znao — divne su to bile ptice!

— Hm, hm! gundā vrana i dalje.

— Ali ipak svi oni nisu ni blizu kao što si ti!

— Umhu! Umhu; — kao rāduje se vrana, ali kljuna ne ųtvāra.

Vide rak zlo se sprema, pa će u očajanju:

— Znao sam, vrano, i tvoga dedu. Došao on jednom jezeru da pije vodu i ja sam hteo da mu glavu otkinem . . .

— Ah, ti nevaljalče! viknu vrana iz svega glasa i ispusti raka u jezero.

12. Циц!*

Ал' се нѣбо осмѣхива!
 Ал' се река плави!
 А рѣбарче ў чун снива
 Јасно к'о на јави.

Руди риба, јоште мало,
 Сад му је печѣна!
 Срце му је заиграло:
 „Амо сад, мѣлена!

Он хѣтноу ўдичицу,
 Рѣбицу је стѣк'о,
 Мѣтноу на жѣравицу,
 Па је тако пек'о.

Доле ћемо сада сести,
 Ал' ће да се слади!
 Мор'о бих те, рибо, јести
 И да није глади!“

„Жѣравице, де се трѣди,
 Нѣмој тако споро!“ . . .
 Рѣбица му веће руди,
 Гѣтова је скоро.

Па је узе, па њом брже
 Да прѣмакне к усти,
 Чун се љуљну, он се трже,
 Оде санак пусти!

Бранко Радичевић.

ў чун = у чуну; трѣди се = пожури! руди = румѣни; к усти = устима.

13. Ћ cara Trojana kozje ũši.

Bio jedan car, koji se zvao Trojan. U toga cara bile su uši kozje, pa je redom zvao brijače, da ga briju; ali kako je koji išao, nije se natrag vraćao, jer kako bi ga koji obrijao, car Trojan bi ga zapitao, šta je video na njemu, a brijač bi odgovorio, da je video kozje ũši; onda bi ga car Trojan odmah pøsekaø. Tako dođe red na jėdnoga brijača, ali se taj ũcini bølestan pa pošlje svoga momka. Kad taj iziđe prėd cara, zãpita ga car, što nije majstor došao, a on odgovori, da je bolestan. Onda car Trojan sedne, te ga momak obrije. Momak brijući

* Каже се у шãли, кад нешто жѣлиш, а не добијеш, као овде рѣбицу.

cara ōpazi, da su u njega kozje uši, ā kad ga Trojan zapita, šta je u njega video, on odgovori, da nije video ništa. Onda mu car dā dvānaest dukata i reče mu, da ōdsad uvek dōlazi on, da ga obrije. Kad momak ōtide kući, zāpita ga majstor, kako je ū cara, a on mu odgovori, da je dobro, i da mu je car kazao, da ga svagda on obrije, i pōkaže mu dvanaest dukata, što je ōd cara dobio, ali mu nē kaže, da je u cara video kozje uši. Ōd to doba taj je momak jēdnako išao i Trojana brijaŋo, a zā svako brijanje dōbio po dvanaest dukata, i nije nikome kazivao, dā car ima kozje uši. Ali ga nājposle stane mučiti i gristi, gde nē sme nikome da kaže, te se počne gūbiti i vēnuti. Majstor to ōpazi pa ga stane pītati, šta mu je; a on nā mnogo zapitkivanje najposle odgovori, da ima nešto nā srcu, ali ne sme nikome kazati, „a da mi je“, vēli, „da komegōd ka-
 žem, odmah bi mi odlāhnulo“. Onda mu majstor reče: „Kaži meni, ja ne ću nikome kazati; ako li se bojiš meni kazati, ā ti idi dūhovniku pa kaži njemu; ako li ne ćeš ni njemu, a ti iziđi ū polje iza grada pa iskopaj jamu te zavūci glavu ū nju pa ū tri puta zemlji kaži, šta znaš, pa onda opet jamu zatīpaj“. Momak izbere ovo treće: ōtide iza grada u polje pa iskopa jamu te ū nju zavūče glavu i u tri puta rekne: „U cara Trōjana kozje uši“. Onda zāgrne zemlju i tako se smiri i ōtide kući. Kad posle toga vreme neko prođe, ali iz one jame nikla zōva i tri pruta narasla lepa i prava kao sveća. Čōbančad kad nađu zovu odsēku jedan prut i od njega načine sviralu, a kad počnu svirati, svirala izdaje glas: „U cara Trojana kozje uši“. Čuvši to car Trojan, odmah dozōve ōnoga brijačkoga momka pa ga zāpita: „Mōre, šta si ti oglāsio nārodu za mene?“ Ā on se sirōmah stane pravdati, da nije nikome ništa kazao, ali da je vidio, šta on ima. Onda car istrgne sablju, da ga poseče, a on se prēpadne pa sve po redu iskaže: kako se zemlji ispovēdao, pa kāko je sad na onome mestu narāsila zova, od koje svaka svirala izdaje onaj glas. Onda car sedne s njim nā kola i pōđe na ono mesto, dā vidi, je li istina; kad tamo, ali još samo jedan prut nađu. Car Trojan zapōvedi, da se načini svirala od onoga pruta, da vidi, kako će svirati. Kad oni načine sviralu i počnu svirati, a svirka izdaje glas: „U cara Trojana kozje uši“. Onda se car Trojan ūveri, da se na zemlji ništa nē može sākriti, pa onome brijaču ōprosti život i posle dōpusti, dā svaki može dōlaziti, dā ga brije.

Narodna pripovetka.

14. Глуви.

У неком селу живио је бачвар Вук. Он је био глув. Једног дана дође Вук у шуму, да насече прућа за обруче, који су му требали за чабар, који се био расушио.

У том најије његов пријатељ па му рече: „Добро јутро, Вуче!“ „Сечем обруче!“ „Јеси ли здраво?“ „Мислим да је право.“ „А шта ради стари пријатељ?“ „Расушио се, па хоћу да га притегнем“ одговори Вук.

Народна прича.

15. Пакосник.

У води је доста хладно,
Бива каткад и досадно,
Па и жаба водоземка,
Кад је дуго доле била,
Зажели се дана бела,
Зажели се сунца мила,
Па и седи на камѣну,
Ено, седи мирно,
Ко би сада злѡпак био, —
Ко би је сад дирн'о!

Али дете, нека злица,
Накупило камѣница,
Па са моста, са висине,
Жељно видет' туђе крви,
Жабу циља, жабу гађа,
Да је смрви.

Бежи, жабо, скачи доле,
Гледај па се спаси,

Да ти живот богѡдани
Пакост не угаси.
Скачи, жабо, скачи брже,
Нико ти не пречи!
А ти, брацо, стани да ти
Рекнем две три речи:

„Та зар твоја млада душа
Нема друге сласти,
Него гледат' где ће наћи
Ког да упрѡпасти?
Зар с тим срцем мислиш живет'
На ѓвومه свету?
Зар у себи мислиш хрѡнит
Ту пакост прѡклету?
Зар пакосник може смело
Међу људе поћи?
Зар се може у невољи
Надати помоћи?“

Змај Јован Јовановић.

16. Патак и жаба.

Дошао патак до баре, у којој је било више жаба, па им стао говѡрити, како треба сви на свету да живе у љубави, миру и слози. Слатким је рѣчима доказивао, да свако има право да живи слѡбодно, и да нитко не сме нападати друге.

И још је говорио, да на овом свету не може бити добро, док међу свима живим створовима не буде мира, слоге и љубави. Жабе су слушале радосно, па кад је патак свој говор свршио, скочи поверљиво једна мала жаба до патка, да га пољуби, али је патак зграби и прогута.

Тако чине и многи људи. Лепо и слатко говоре, али ружно раде.

17. Малим ђацима.

Похрлите, браћо мала,
 Похрлите амо,
 Да вас с нова загрлимо,
 Кад се давно знамо.

Сложно зато напред сада
 Просвјетом слободи,
 Да се Србин, Хрват, Словен
 С вама препороди.

Одмора је било доста,
 Треба опет рада;
 Нашој милој отаџбини
 Најљепша сте нада.

Ви сте нада, ви сте срећа
 Наших љепших дана;
 Ви сте наша мајска зора
 Давно жељкована.

До три виле посестрине
 Жељно у вас гледе;
 На вама је, браћо мала,
 Да се срца среде.

Похрлите, браћо мала,
 Похрлите амо,
 Да вас с нова загрлимо
 Кад се давно знамо!

Александар Чаврак.

18. Najbolji savet.

Е, deco moja, golubići moji, raspust prođe i vi se vrätiste opet u školu.

U školi će opet biti i radosti i tegobe.

Radovalćete se kad nešto naućite; biće vam mило kad počnete pevati lepe pesme; veselilćete se kad izadete na igru; a najveća milina biće vam, kad se uredite i pevajući budete pravili izlete u okolicu, kroz divne šume i zelene livade, kroz lepa sela, gde će vaše majke i sestrice izlětati na ulicu, da vas vide, da se obraduju, kako njihovo dete ide nasmejano u redu kao vojnik.

Ali će biti i brige u školi. Ili nešto nećete razumeti, ili zapamtiti, ili će vas pakostan drug ucveliti ili naruziti, ili ćete

nešto pogrēšiti. Zato zāpamtite ovaj savet. Kad sam ja bio malen kao vi i pošao u školu, mene je moja majka, sēljanka ovāko svētovala:

„Sine moj! dobro pazi, šta učitelj gōvori, pa pamti i onako čini, kako on kaže. Znam, da ne ćeš nikad slagati i ūkrasti, da ne ćeš slabijeg druga cveljati, nit ćeš ružno psovati, ali te molim dobro zāpamti ovaj savet:

Ti ćeš imati i dobrih i rđavih drugova. Druži se uvek s nājboljima. Kako se oni vladaju, tako i ti, kako oni uče, gledaj, pa i ti uči tako, pa ćeš biti uvek dobar i srećan.“

Ā ja sam pošlušao majku. Ōtišao sam čak u varoš u školu, jer je u mome selu nije onda bilo. Družio sam se uvek s nājboljim đacima pa nikad nismo urādili nešto ružno, od čega bi se stideli. Ako nešto nisam razūmeo ili zāpamtio, oni su mi pokāzali. Ako oni nisu nešto znali, ja sam im pokazao. Zato sam i ja postao nājbolji đak i svršio školu kao prvi ū mome razredu. I nikad se nisam pokajao, što sam pošlušao svoju majku . . .

Iz Jovićeve čitanke.

19. Škola.

Da, dragi Ljubomire, teško ti je ūčenje; još nē vidim da ideš u školu onāko ođlučno i onako vēselo, kako bih ja želeo. Ne možeš još da se prelomiš; nē možeš još da ūvidiš značaj škole.

Svi danas cene školu, moj Ljubomire. Pōmisli na rādnike, koji ū nju idu ūveče, pošto se umārali ceo dan; na žene, na dēvojke sa sela, koje ū školu idu nēdeljom, posle punih šest radnih dana; na vojnike, što se prihvataju knjige i pisanke, kad se, mrtvi i ūmorni, vrata sa vēžbanja; pōmisli na dečake neme i slepe, koji ipak uče; i nājazad pōmisli na osuđenike, koji isto tako i sami uče čitati i pisati.

Pomisli, kad ūjutro pođeš iz kuće, da ū taj isti čas, ū tom tvome gradu, još deset hiljada dečaka polaze kao i ti, da se zā tri časa zātvore u sobu, pa da uče. Ali šta će ti drugo! Pomisli na bēzbrojne dečake, koji, kao i ti, idu u školu u svima zemljama; zāmisli ih kako idu: idu kroz ūličice mirnih sela, kroz ulice šumnih grādova, duž obala mora i jezēra, negde pod suncem koje pali, negde kroz maglu, u čunu u pōdvodnim krājevima, na konju preko vēlikih ravnica, na saōnicama po snegu,

preko dōlina i bregōva, preko šuma i reka, pustim stāzama plāninskim, sami, pō dva, u gōmili, u dugu redu, gōvoreći hīljadu jēzika, od pōslednjih škola u Rusiji, u ledu, do pōslednjih škola u Arabiji, u pālminu hladu, idu miliōni i milioni, da svi nāuče iste stvari ū sto raznih ōblika; zāmisli ovaj grdno vēliki mrāvinjak od dečāka stōtinu nāroda, ovaj bēskrajan pōkret u kome si i ti, pa pomisli: kad bi taj pokret prēstao, čovečānstvo bi pōnovno palo u vārvarstvo; taj pokret je nāpredak, nada, slava ovoga sveta.

Samo hrabro, mali vōjniče u nēizmernoj vojsci! Tvoje knjige tvoje su oružje, tvoj razred tvoja je četa, bojno polje to je cela zemlja, a pōbeda je — ljudsko ōbrazovanje. Nemoj da budeš nēmaran vojnik, đragi moj Ljubomire!

Tvoj otac.

Po E. Amicisu.

20. Пијаница.

Марко бѣјаше најлепши момак у селу. Био је син ймућнога газде Илије, којему је задавао стотину брига. Није слушао ōпомене свога доброга оца. Био је својеглав већ од најраније млāдости. Док је пōлазио школу, љутио је старога учитеља, који се много трудио, да Марка љпути ū све, што је лепо и добро. Док је био ū школи, причйњао се дā слуша, но чим би био на слобōди — еј, није му било господара.

Као момак бејаше шаљивција, добар певач и тамбўраш, те га завōлело цело село узā све његове пōроке . . . Замēрали му јѣдино то, што се често опйјао. Сто пута чуо је очеву ōпомену: „Синко, вино и рāкија је отров!“ — А он се само смѣјао.

— Й други људи пију и вино и ракију, па зашто баш ја да нѣ пијем! — бранио се често Марко.

— Да, ал' пāметни људи пију љмерено и за ōкрепу, док ти пијеш до бѣсвести, па онда пијан дођеш на ругло целоме селу, — опōмињао га Илија. Но све љзалуд. Марко је постао пијаница, прави прāvцати пијаница. Гдeгōд је само могао до вина или ракије, стрāствено је пōсизао за тим „слатким пићем“ — док није најзад и настрāдао.

Село га је волело. Није било ни крститки ни свадби у селу, а да није био узван и вѣсели Марко, који би забављао цело друштво лепим шалама, тамбурањем и пѣвањем. А кад би га вино „премѣило,“ није био раздрѣжљив ни свадљив, већ би се пијан стровалио и заспао — па било то и на цести.

Једном су у газде Нике пйровали. Било је ко на пиру... С јутра, кад су млађенци одлазили у свој нови дом, имао је и Марко да их прати. Али да, опио се јадан тако, да је пао прѣд кућу и заспао брзо. Није ни чуо, како му се свѣтови ругају, а није се ни бринуо за оца и газду Нику, који су се на углу куће ѓзбиљно разговарали о вѣликој нѣсрећи за свакога, тко се пода пијанству.

— Гле, гле, нашега Марка! ругао се момак Иво. Хајде, краљевићу Марко, устај! Виле те зову. — Марко није никога ни чуо ни видео. Дйгоше га и понеше у кѣмору, да проспав свѣј мамурлук. —

А други дан била му глава тешка и бѣлело га око слепѣчица. Руке су му биле дрѣхтаве и није био ни за какав посао. Само је жеђао и жеђао... Исплио би кѣблицу воде, па ипак није могао да угаси жеђе. Овако мамуран и мрзѣвољаст тражио је селом ракије, кљипаре или шпире, — да се „излечи“. Кад му то сељѣци нису дали, пошао би до трѣговца Жида, који му је радо давао јаке „шпире“ — пѣтворене ракије, јер је знао, да је Марко јединац у бѣгата оца — газде Илије.

И није се пѣправио. Прешло му у страст. Марко се опйјао дан за дневом. Изѣстајао ноћи и ноћи, убијао се... То је његова оца спрѣмило од тешке жѣлости у прѣрани гроб.

Сад је било Марку слѣбодно, да троши намрту ймовину. И трошио је. — Брзо и прѣбрзо прѣдао му Жид кућу и земљиште — све је то Марко запио.

Ѓстао потуцало на ругло и срамѣту целоме селу... Деца вйкала за њим: пијаница, пијаница!

Дани прѣлазили и Марко рано ѣстарио и ѣслабио. Пре су га људи волели, а сад су га жалили. А Марко? — Живео је ѣд милости добрих људи! Вино и ракија йспили му и уништили снагу. Стао је поболѣвати и тражио лека опет у вину, док га најзад јѣднога дана не нађоше крај цесте — мртва.

Ўбило га вино . . . Нитко није тужио за њим. Само су родитељи упућивали своју децу: „Јесте л' видели, како сврши пијаница Марко? — Убило га вино!“

— Да, да, причали су старци: „Више се људи утопило у вину, него у води!“

3. J

„Mānimo se čaše, te zāvodnice, stare guje naše, il' nema spasa nam ni do vijek vijeka.“

Franjo Marković.

21. Kurjak i pas.

Došuljao se kurjak do kōlibice, za koju je bio šarov lancem vezan. U taj čas bilo je pred šarovom u stružnjaku kōstiju i raznih kuhinjskih otpadaka, što mu doneo gospodar na obrok.

Šarov gostoljubiv, pōnudi kūrjaku:

„Dě, gorski striče, zalōži i ti!“

No, kurjaku se ta hrana nije dōpala, pak ūpita psa: „Šarove, koliko takvih obroka imādeš nā dan?“

„Jedan jēdini.“

„Zar uvek kosti bez mesa i pusto zēlenje?“

„To i jest slasna hrana,“ — prōduži pas.

„Teško li ga tebi! — počē kurjak — tūdijer sāpetu, dan i noć na straži, pak ti još uvek lājati; a ja slōbodan ūsred planine ūhvatim jēlena, nāvratim se među stoku, ščepam ūgojena ovna, zāvratim stoku, zāplenim tova vola, — i eto gōšćenja!“

Na to će šarov hvālisavomu kurjaku:

„Blago meni, jer što pōjedem, ono i zāslužim; ali teško ōnomu, koga sila hrani.“

Ivan Lepušić.

22. Poštenje.

Dika su čōveku lepi vōlovi, lepi konji, lepe njive i senōkoše, lepi vinogradi i vōćnjaci; lepe su i dične i druge drāgosti gospodāreve, ali je najveća dika i slava čōveka: poštenje. Poštenje vredi više, nego sve blago ōvoga sveta. Naši su stari rekli: Poštenje je živiljenje. Bolji je dobar glās, nego zlatan pās. Poštenjak-vekōvnjak. Bolje je časno i pošteno ūmreti, nego nepošteno i srāmotno živeti. Sve za obraz, a obraz ni zā što.

Što koristi čoveku silan imetak, kičeno i bogato odelo i sve drugo, ako nije pošten. Takav je čovek kukavac, zadnji stvor na svetu, svoja sramota i rugoba. Najveći siromah, gladan, gô i bos, ali pošten, časniji je čovek od svih nepoštenih bogatuna. — A istina je i to, da krivo stечeno nije blagosloveno.

Ne dajte se varati, budite mudri i ђprezni, ali budite poštени. Što vam na srcu, to i na jeziku. Kako mislite, tako i govorite. Što rećete, to neka je tvrdo i kao željezom prikovano. Držite veru, i što ste obećali, to ispunite, makar i štetovali.

Po Davorinu Tistenjaku.

Сине, благо теби, ако на питање: шта си у свету учинио? можеш одговорити: поштење је мој занат.

23. Мој отац.

Отац пишчев био је свештеник у Српској Црњи, у Банату, и за време маџарске буне, 1848.—1849. године, био је од Маџара осуђен на смрт.

Још се сећам „злочинства“ са кога ми је добри отац на смрт осуђен, па често у пћноћи кад се мисао удуби у сиву маглу далёке прошлости, ништа више не бих пожёлео но да ми нико у роду са другог злочина не буде осуђен...

Беше Велики Четвртак 1849. године.

Народ се скупио на бдёније, и с пбожним срцем ишчекиваше да се молитва са свештеникових ўсана захори... Двери се отворише, а из њих лаганим и ѓзбиљним кћраком ступи мој отац. Још му у оно доба беше црна брада, црна као она ѓдежда, коју је као православно свештеник страсне недеље облачио.

У руци је држао златан крст.

У црним очима светлео му је огањ, чело му бејаше бледо, ѓобрази румёни, — свети пламен пбожности и одушевљёња преобразио је све што ѓбично беше у створу његову; задрхташе му усне, у сувој руци затрћпта светлост златнога крста.

Глас му је стрепио:

„Синови православне цркве! Синови народа! Синови слобде!... Вашу браћу потиснуше дўшмани народа нашега: обале Бегеја, Мориша и Тисе црвёне се од крви њихове. Книћанин је пбјећен!... Ах, страсна је недеља, изгибе цвет народа нашега!“...

На те је речи клонуо народ, сузе му се ледише по глатком мермеру, а од груди се мермер ствара. Жене су дрхтале од страха. Само младићи стискиваху песнице, нестрпљиво чекајући свршетак злокобне беседе.

„Христос спаситељ људи, народа и векова, ове је страсне седмице испио горку чашу, да својом крвљу у крв свију народа и свију векова улије аманет: једнакости, братства и слободе! Идите, гините за слободу! Гоните угњетача њенога! . . . Идите, помешајте своју племениту крв са крвљу пострадавшега за вас и за род човечији!“

На Велики Петак ђсвануло је пет стотина косача мрка погледа, чврсте деснице. Ма који спахија у земљи Маџарској ђбрадовао би се овој мђби, али сад стрепљаше, јер то не беше гђмила жђтелаца, него чета дивљих ђсветника, која не тражаше њиве да их покоси, него да их својом и душманском крвљу ђроси . . .

Ето, драги пријатељу, са тога ми дђброга оца осудише на смрт.

Ђура Јакшић.

Речи: Страсна недеља: Велика Недеља (пред Ускрс).

Книћанин Стеван, српски вђјвода, који је за време маџарске буне са добровђљцима из Србије ђтишао Србима у помоћ; сузе му се ледише по глатком мермеру: сузе су му падале на мрамор и онде се слеђивале; пострадавшега: онога, који је пострађао (овде Христа); мђба: скђпина сељака, који гђздама раде неко време без плате, само за јело и пиће.

24. Мајка.

I.

Ja nē znam, ŗto je majka mila,
Ni majĉin ŗto je srca plām;
Ja nē znam, ŗto je sve mi bila,
Ta da je bila jedva znām!
K'ō sām mi lebdi slika pusta,
Kad zadnji put me k sebi zvā,
Kad zadnji cĉelov s milih usta,
I blāgoslov mi zadnji dā.

A ja sam plak'o, Bože sveti,
 I pröplak'o sam cijelu noć:
 „O majko slatka, nĕmoj mrijeti,
 Ti nĕ smiješ, nĕ ćeš öd nas poć'!“
 O ludo li sam bio ćedo,
 Zar mari smrt za srca jäd?
 Drugäčije sam svijet taj gled'o,
 Neg što ga gledam bölan säd.

II.

Ah, svuda bjesni smrti sjena,
 Od dragih drage dijeli näs,
 I sämo slatka üspomena
 Saćüvat' nam je kadra glas.
 Oj üspomeno, dívna meni,
 O majci što mi znadeš reć' ?
 Ti šutiš — jao! bar spomĕni,
 Što dävno mene böli već.

Ja nĕ znam, što je majka mila,
 Ni majćin, što je srca plām;
 Ja nĕ znam, što je sve mi bila,
 Tä da je bila jedva znām.
 Pa ipak srce moje sluša
 Utjĕšljiv neki s nĕba jĕk:
 „U tebi žive majke duša,
 I živjet će s tobom vijek.“

Hugo Badalić.

25. Братска љубав.

Била два поделења брата, један öжењен, а други неожењен. Иза матере им оста велика њива, коју су заједнички обрађивали и братски дĕлили, што би родило. Никада међу њима није било свађе. Једне године засеју њиву пшĕницом и кад је ужутила, пожању у снопове и поделе на два једнака дела.

Öбноћ дође оном неожењеном нешто на памет. Прöбуди се и гóвораше сам у себи: „Мој брат има жену и децу. Није право да мој део буде раван његсу. Устаћу па ћу нĕколико мојих снопова метнути на његову кáмару.“

Али исте ноћи мислио је тако и други брат, коме је било жао брата, јер нема жене ни деце, па под старе дане нē ће имати ко да га храни, те оде и однесе неколико снопова на његову гомилу.

Други дан чудила су се обџица, да су им камаре једнаке, а сваки је знао, да је однео снопља на другу гомилу. Тако је било сваку ноћ и свако јутро. Најпосле смисле, да ноћу припазе откуда је то чудо. И гле! сусретоше се натоварени снопљем, које су један другому понели. Ўставе се, загрле се, љзљубе се и онда рѣкоше: „Сад видимо, да смо погрѣшили, што смо се делили! Нē можемо један бѣз другог!“ И онда се опет саставише у једну кућу. А народ из тога села сазида школу на оном месту, где се братска љубав покāзала, да вѣчито опѣмиње ђаке на то: како треба да се браћа љубе.

По народној причи.

26. Iz „Kūgine kuće“.

Tko ste, božji ljudi,
Kāzano vam būdi:
Ne želi něvolju
Sūsjedovu polju;
Njeg'vo pōharano,
Tvoje rāzrovano;
Brata tko zagrēbe,
Zakōpao sebe!

August Šenoa.

27. Sāveti.

Nājgore.

Rūžna je i vajna
Nēsloga i svađa,
Gādnija je jošte
Ōtmica i krađa.

Al nājgora jeste
Klėveta i zloba,
S nje něvini pate
Dō i prēko groba.

Pravi život.

Živi, brate, ali tako,
Da kraj tebe i brat živi,
Da sa ružne sēbičnosti
Niko tebe ne ōkrivi.

Lōzinkom ti neka bude:
„Tuđe muke dirat nē ću!“
U vlāstitoj mucu, znoju,
Pōnajlepšu nać ćeš sreću!

Nājlepše.

Lēpo je prōstiti bratu,
Kad ūvredi sŕce tvoje,
Jer ūvrede oprāštati
Pōnajlepša krēpost to je.

Lēpo je prōstiti svakom
Nek i teška je krivina
Oprāštati bližnjem svomu
I krēpost je i vrlina.

Ali lēpšu ne pōkaza
Nikad krēpost i vrlinu,
Kō kad prāštaš, a mog'o si
Svom se svētiti dūšmaninu.

Josip Milaković.

28. Мрави.

Радини, мārљиви, ѓкретни, журе се, брзају за послом. Сусрећу се по стазицама, стану малко, ко да се питају где имāде посла, пōздраве се, па крећу даље журно и хитро. Никад не мирују, и нїкакова их зāпрека не сўставља. Све надвлāдају. Сићушни вуку горку мрвицу круха, йструхнуле кукце, ѓстанке хране: све нēкаковом стрпљивошћу, љверени да мбрају доћи до циља.

И ја кад их гледам тако стрпљиве, рāдине, јўначке, братски сложне, сетим се деце мог нāрода, сетим се свих његових зала, пōрока и мана, њихове борбе ѓ кост, њихових инāта, братољбојних свāђа, па их видим, где долазе к мени, да им нешто упишем у спмeнар жївотне књиге . . . И ја не знам уписати у ту књигу него две речи: „Будите мрави.“

Р. Каталинић Јеретов

29. Јаче од смрти.

Jedne večeri zāmolim deda, da mi opet šta priča. Ded se malo zāmisli pa reče: „Ne mogu baš ništa da se setim, što ti još nisam pričaо“. Nato se malo snevēselim pa pōgledam kroz prozor u dvōrište, kamo je kočijaš ūterao puna kola kāmenja. To je ѓpazio i ded pa reče: „Baš su jaki vaši konji.“

„Zāista jaki,“ odgovorim ja.

„A što je jače od konja?“ ūpita ded.

„Vuk“, odgovorim ja smešeći se; jer mi se učinilo, da je ded voljan da se šali.

„A šta je jače od vuka? Kazuj brzo!“

„Lav,“ rekoḥ, da se pokaḗem, kako ũmem brzo odgovārati.

„A šta je jače ōd lava?“

„Mreḗa,“ priskočim ja, sētivši se neke dēdove priče.

„Šta je jače ōd mreḗe?“

„Miš,“ rekoḥ ja krŕoz smeh.

„A šta je jače ōd miša?“

„Mačka.“

„A ōd mačke?“

„Pas.“

„A šta je jače ōd psa?“

„Zīma.“

„A šta je jače od zime?“

„Bunda.“

„A šta je jače ōd bunde?“

„Mŕljac,“ rekoḥ, da ne ōstanem duḗan odgovor.

„A šta je jače od moljca?“

„Bātina, kojom se izbatīna.“

„A šta je jače od batine?“

„Čovek, jer moḗe da je prelomi.“

„A šta je jače od čoveka?“

„Starost.“

„A šta je jače ōd starosti?“

„Smrt.“

„A ōd smrti?“

S tim me je pītanjem zāterao ded u tesnac. Nisam znao, šta da odgovorim.

Ali ded me ōzbiljno pŕgladi po čelu pa reče: „Od smrti je jače lepo i pošteno ime. Lepo ime ōstaje i posle smrti. Čoveka sāhrane, ali njegova dobra dela još se dugo spŕominju Sve radi, sinko, kako te uči Bog i dobri ljudi! Što lepši spomen to duḗe traje. Eto ti, šta je jače ōd smrti.“

Iz Nazorove čitanke.

30. Pjesma o Źigici Źigavoj i Gredi gredūrini.

Greda: Ōj, Źigo Źigava, ōtkud tebi slava?

Źigica: Na meni je nešto, što ti nemaš: glāva!

Greda: Baš golēma glava! Kao da je nije!

Źigica: Ű njoj zmaḗ se krije, te svijetli i grije.

Greda: Ja sam greda gredūrina;
 Majka mi je kladūrina;
 A djed mi je hrastov direk,
 Da sam živa dūg je vījek.
 Budūćnost me slavna čeka:
 Na lađi ću jambor biti,
 I plōviti put dalēka;
 Ja ću pōstat dva dīreka,
 Bālvan zā pod i duvāre,
 Břv dugāčka preko bāre;
 Na plugu ću grēdelj biti,
 Ili stījeg pōnositi.
 Ili, ili . . . ded ti kaži
 Mudra žīgo mala!

Žigica: Oj bālvane i břvino,
 Stīježe, moste i dīreče,
 Znāmen jesi tuđe sreće,
 Svejēdno ti ūvijek,
 Što od tebe grade:
 Vjēšala il' ōltar,
 Kōlijevku il' klade,
 Jāmbor ili dīrek,
 Stījeg ili trūp:
 Ti si ūvijek glūp!

— Dosta! — Greda rūknu
 Pa se dolje svali,
 Žigica se smrvi, sumpor se ūpali,
 Plāmeni se jēzik ū visinu vinu,
 I — prōguta plāmen
 Suhu gredūrinu!

Vladimir Nazor.

31. Gāvanu.

Čēmu blāgo bez broja i mjere?
 Čēmu časti — čēmu bijeli dvōri?
 Kad u grudim' nemaš prave vjere —
 Kad ti sřce zlōduh pākla dvōri.

Őteo bi sjājnom suncu zraku,
 Őpas'o bi njōme bijele dvōre,
 Da se sjaju u cřnome mraku,
 Dā svijet vidi, ťto bogātať mōre.

Őzalud se hvatať rajske grane;
 Vēlika je nēbeska dobrōta —
 Nije sunce samo za gāvane
 Nit' bi sjālo — da nēma sirōta.

Őta bi dao zā tu zraku sunca?
 Svoje dvore, zlāto, lōvor — slavu,
 Čāsti svoje ōd dna do vrhūnca —
 Tek vrh tvoje da se sjaje glave.

Őta je jedna sitna zraka ona,
 Őto je sunce iz svog žara prosu —
 Prema zrakam' bēzbroj miliōna,
 Őtono piju biser — sjajnu rosu? — —

Őta je sunce? — Tekar praťka mala
 Prema sili — prema svijetlu raja,
 Őto je nā svod iz nebēsa pala,
 Dā nam svemir zracima ōsvaja.

Nemať čime kupit sitne zrake —
 Cijeli svijet je moťan kupit nije;
 Svakom sjaje do lēdene rake,
 Dōklen žije — dōtlen ga i grije.

Čim ćeť doći — kad ti klone glava —
 Pred nebeska vječno sjajna vrāta?
 Tāmo gine zlāto, čast i slava,
 Ključ su: djela plēmenita — zlāta.

Ivan Lepuťić.

32. Sūza sirōtinje.

Gōrka li je suza ona,
 Őto sa oka mūtna pada
 Őto je lije sirōtinja
 S crne bijēde, teťka jāda.

Dīvno li je sřce ono,
 Őto ōtire suze take,
 Őto bar časak usrēćuje
 Nēvoljnike, sirōmake.

Bogumil Toni.

33. Бурa нa мору.

Бурно море побeснило,
Нагрдило сиње лице,
Све се живо с њега скрило,
Све утeкло — све oтплови,
До једине бурне птице:
Гaлeбови . . .

И страшно је послушати
Љуте буре хук и бес,
И страшно је погледати
Бурног мора скок, потрес:
Ўзбуњено,
Ўзмуњено,

Заљубљује силним током
Горостасне мутне вале
Преко стена и обале.
Хуји,
Бруји,
Распиње се,
Пeнуши се,
Раздире се
Од силне
И потреса
Па подиже у висине
Од помаме и од беса
Вал на вале до небеса . . .

Стеван Каћански.

34. Vatra na brodu.

Dva dana gõnila ih olõja. Vãlovi kõ gore; izmoreni se brod jedva drõzao. Svuda nãokolo tõtunjilo õzburkano more, a nebom se vãljahu crni oblaci.

Õveçe drõgoga dana, kad je olõja neštõ popõstila, pribliõi se kapetãnu krmilar Tomo, pa ce mu: „Kãpetane, brod gori!“

Kapetãn probledi. Jedrõnjača je bila krcata õgljenom, a more õdnelo sve čamce za spasãvanje. Zapõvedi, da se donesu štřcaljke. No čim se otvõrila õtroba broda, sunu iz nje stup plãmena i dima. Što je više õ brod dõlazilo vode, to je oganj bivaõ jači.

Uto se u vëlikoj daljini nã levo õkaza kula svõtilja. Viđeci, da ne ce biti mogõće utřnuti vatre, kapetãn õdredi, da se õpravi prema õnome svetlu. Onda põhiti na pramac, da obõdri momčad i põtнике. Na křmilu õstao Tomo i ravnao brodom po zãpovedi kapetãnovoj. Vetar nije bio põvoljan, pa se brod põlako micaõ nãpred. Međuto je već krma bila sva u ognju. Plamen je već lizaõ tlo pod Tominim nõgama, a vetar je nanõsio nã nj õblake crna i zagõšljiva dima. Uto zatõtjnji ispod Tominih nõgu silan prãsak. Brod se õžasno põdrma, a u zraku se rãzlije gusta kiša svetlih õskara. S pramca zaõri õ noć strašan krik. „Põgibosmo!“ zastõnjali putnici mišleći, da je Tomo nastrãdao, a brod

ostao bez krmilāra. Ali Tomo se držao čvrsto nā svome mestu. Već je dobio nekoliko ōpeklina na licu i rŭkama. Ljuto ga pale te ōpekline. A ima i drugo, što ga muči. On zna, da nē može više nitko k njemu, jer je oganj zāhvatio svu krmu. Zna, da mu svaki čas preti opāsnost, da polēti ũ zrak. A spas je ipak blizu — na dohvātu. Eno tu nedalēko pružio se komad ōtkinute daske. Nā njoj bi se mogao spasti. Ali na pramcu imāde ljudi, koje tākođer treba spasti. — I Tomo stoji čvrsto na krmilu.

Kātarka se na krmu prevālila, tek što ga nije poklōpila. Ōstala je još ona na pramcu. Gornja jedra dobro nose: brod se bliža svētioniку. Ali gle nēsreće! Plamen zāhvatio Tomine noge. No on još ne pōpušta. Zā sreću vetar dunuo jače i brod krenu u ũvalu, gde će se nasŭkati. Sada nije mogao ni Tomo da više izdžži. U času, kada ga već vatra svega zāhvatila, skoči nēvoljnik ũ more. Teškom mukom dōpliva dō obale, a još se i teže izvŭče nā suho. Nā telu je od ōpeklina ōsećao strašne bōlove. Nije mogao ni ũstati ni zvati ũ pomoć. Ujedāred ga ōstavila svest.

U isti mah grnula lađa ō žal. Svi se spāsoše. Malo su zatim brodolōmci našli svoga spāsitelja jŭnačkoga krmilāra Tomu. Kad je sřčani mornar otvorio oči, svi su prōplakali ōd radosti. Tomo je mnogo pretřpio ōd bola. Nije više bio spōsoban zā rad. Ali su se ti putnici pōbrinuli zā nj i svome spāsitelju obezbēdili život.

Iz Nazorove čitanke.

35. Пō мору.

Једна од најлепших благодати, којом је Бог хтео обдārити југослāвенски народ, то је наше прēкрасно Јадранско море, које залева и плаче нашу дōмовину са зāпадне стране. Јадранско је море наша највећа срећа, наш најлепши урес, највеће бōгатство, наше трговиште ōтворено с тисућу лŭка. По Јадранском мору ми смо на једном од најзгоднијих пōложаја свега света, и зато није чудо, што се многи други нāроди лāкоме зā њим, као што се и у давњини збивало. А што је главно, и зашто морамо лŭбити Јадранско море, то је, да је оно најјачи бедем наше слобōде, без које би нас у тужним дāнашњим приликама нēsтало с пōвршине света, да се разнāродимо и ũтопимо у вāловљу тŭђинства, које нас

сă свих страна бије. Из његових валова, с његових ђтока, из његова приморја као да се ўздиже понос југославенски. На Јадранском је мору сва наша сила, на њему је сва наша будућност, можда славна, као што је била прошлост за времена краља Тѳмислава, када је по њем плѳвило двеста хрватских ратних брѳдова.

Анте Тресић Павичић.

Питања: Која је најлепша благѳдат нашега народа?

Због чега нам је Јадранско море највећа срећа?

Оно је наше, а лакоми ли се тко за њим?

Је ли Јадранско море гроб или бедем наше слободе?

Када је била на њему славна наша прошлост?

Какова ће нам бити будућност, кад на Јадранском мору одбијемо валове туђинства?

„Море дивно, море свето,
Прѳд нама се шириш ето
Као тајна коб.
Љўљачка си кому мила,
Кому хладан гроб.“

Петар Прерадовић.

36. Mornāri.

Vrāčaju se izmoreni,
žarkim suncem ōpaljeni,
vrāčaju se išibani i olūjom i nēverom,
plųvili su svakim smjērom,
al' prѳd okom vijek im stāla
mila slika rųdnog žala.
Kad je oluj šib'o more,
gledali su lųmne gore,
mala sela
mirna, bījela,
i gradiće na visīni,
skromne crkve u nizīni — —
Kući, kući,
bio im je ųzdah vrūći . . .
. . . I eto ih gle na žalu,
pāle lūlu prostu, malu,

i rēdaju sve orkāne,
 svaku slotu, gorke dane:
 — Sjećaš li se, kume Ivo,
 plēsalo se divlje, živo
 baš na Mansi*?! — — — Majka stara,
 a ono kod Gībraltara? —
 Ā, ti ljudi
 divske ćudi,
 i te ruke
 iza muke
 vrātiše se izmućene
 u rōđene tihe dvōre,
 da im čuju ūspomene
 i slūšaju rāzgovore..

Rikard Katalinić Jeretov.

37. Српкиња.

Није давно било, кад је нашом лепом земљом завладао
 нeпријатељ. То је било наше робовање. Горко смо се мучили
 и патили, а многе, многе невине жртве падале су на дому, као и
 на бојном пољу.

Светли су то примери, децо моја, којима се Српство дичи
 и поноси, па треба да их се и ми каткад сетимо, да би их
 сачували од заборава.

На железничкој станици, у селу Б., била је истакнута
 црна застава. Чуди се свет и пун страха погледа у заставу,
 али нитко не сме ништа да пита. Прође туда и девојка Смиља,
 која је била позната у целој околици као одважна Српкиња.
 Она застаде, погледа у заставу па онда упита војнике, који
 су се ту десили: „Је л' море, а што ће вам тај црни барјак?“
 Рекоше јој да је умро аустријски цар.

Девојче се рāзјари: „Бог с вама, а што се тиче нас
 швапски цар! Вешајте ви црnilo код ваших кућа, јер наш
 је краљ, хвала Богу, жив и здрав.“

Тек што је довршила ове речи, један је војник удари
 кундаком тако снажно, да је посрнула.

* Manša = kanal le Manche.

Проглásiше је за кóмиту, и бāцише је у влажну и мрачну апсāну. Три дана не дāдоше јој ни мрве хлеба. Чётвртога дана донёсоше јој неку прљаву чóрбу, коју она није хтела ни окусити. Извёдоше је на сáслушање, и тада јој нарёдише да у пратњи три војника са бајонётама, сама, лично, йстакне црну заставу и на својој кући.

Девојка стеже пёснице, шкрину зубима, па мрко пóгледа у црну крпу коју су јој пружали и рикну, као рањена лавица: „Никад! Никад ја то не бих учинила, па да знам, да ћете ми сад одмах обе руке пóсећи. Ама људи шта ви мислите, кога су оставила наша браћа овде! Зар йздајице? Не богме, па нек буде што хоће! Ја то не смем учинити, јер би ме прóклео Бог и крв моје браће, коју ви убијате. Ја . . .“

Не дāдоше јој да дóврши. Бāцише је пóново у подрум и мучише као најопāснијег комиту.

После два три дана нађоше је обешену; својим шарёним ткāницама, које је некада ткала, сада је одузела себи живот.

Њена српска душа није ни хтела ни ўмела да сакрије, колико силно мрзи крвнике своје браће, дўшмане нāрода свог.

Дар. Тосићка

Boj se ónoga, tko je viko
Bez golema mrijet' jada.

Iv. Mažuranić.

38. Duša srpskog borca.

Niz stŕmeni Kajmakčalāna drumom lāgano idu dva vojnika: jedan Srbin i jedan Būgarin. Jedan jaše, drugi ide peške i vodi konja. Bugarin je zarobljenik, a Srbin je njegov prātilac i sprovdnik.

Komāndant ima lepu nāviku da često obilazi svoje vojnike, da vidi šta rade i kako žive. Šećući lagano drumom, posle rada, on još iz daljine űgleda ovu dvōjicu vojnika. Ali ga prizor ve-óma iznēnadi: nije zarobljenik bugarski onaj koji pešači i vodi konja, nego njegov sprovdnik ide peške, a Bugarin, zarobljenik, jaše na konju. Kad su zarobljenik i sprovdnik stigli pred komandanta, obōjica stādoše i prōpisno pōzdraviše starēšinu.

Vōjvoda óslovi vojnika:

— Kō ti je ovaj na konju?

— To je bugarski zarobljenik, gospodine — vöjvodo, — odgovori vojnik.

— Pa zar ti, da mu vodiš konja i da ideš peške, a on se posadio kao äga na konja?

Vojnik se malo zbuni, ali se odmah pribra:

— Ama, znam, ja sam jahao, a on je pešaćio i konja mi vodio. Ali usput videh da je mälaksao i jedva se vuče, samo što ne izdahne. . . . Dvaputa me molio, da ga ubijem . . . a ja kô prëmišljam: što da se muči, dosta se nãmućio, i on je božje stvorënje . . . dođe mi ga žao, te tako ja sjašem, a njemu dãm da pojaše, da se malo ökrepi.

Vojvoda mahnu rukom. Oči mu zasvëtleshe ćudnim sjajem: — Hajde, prölazite!

A dubok pogled ispod visoka čela, pođe nekuda u daljinu prema planinama, gde se vode ögorćene borbe. M

39. Kösovka djëvojka.

Űranila Kösovka djëvojka,
 Űranila rãno u nëdjelju,
 U nëdjelju prije jarka sunca.
 Zasukala bijele rukãve,
 Zasukala do bijelih lakãta,
 Na plëćima nosi hljeba bijela,
 U rúkama dva kondira zlatna,
 U jëdnome lãđane vödice,
 Ű drugome rümenoga vina;
 Ona ide nã Kosovo ravno
 Pa se šeće po razboju mlada,
 Po rãzboju ćestitoga kneza,
 Te prëvrće po krvi junãke;
 Kog junãaka u živötu nađe,
 Űmiva ga hlãđanom vödicom,
 Prićëšćuje vinom cřvenijem
 I zãlaže hljebom bijelijem.
 Nãmjera je nãmjerila bila
 Na junãaka Őrlovića Pavla,
 Na knëževa mlada barjaktãra,
 I njega je našla u živötu,

Dėsna mu je ruka ōdsječena
 I lĳeva noga do kųljena,
 Vita su mu rebra izlomljena,
 Vide mu se džigerice bijele;
 Īzmiče ga iz te mnoge krvce,
 Ūmiva ga hlāđanom vųdicom
 Pričėšćuje vinom crvenijem
 I zālaže hljebom bijelijem;
 Kad junāku srce zāigralo
 Progųvara Ōrloviću Pavle:
 „Sestro draga, Kųsovko djėvojko!
 „Koja ti je golėma nėvolja,
 „Te prėvrćeš po krvi junāke?
 „Koga tražiš po rāzboju mlada?
 „Ili brata ili brātučeda?
 „Il' po grijehu stara rųditelja?“
 Progųvara Kųsovka djėvojka:
 „Dragi brate, dėlijo nėznana!
 „Ja ōd roda nĳkoga nė tražim:
 „Niti brata, niti brātučeda,
 „Ni po grijehu stara rųditelja;
 „Mųž'li znati, dėlijo nėznana,
 „Kad knez Lāza pričėšćiva vojsku
 „Kod prėkrasne Samųdreže crkve
 „Tri nėdjelje trĳdes't kāludera?
 „Sva se srpska pričėstila vojska,
 „Nājposlije tri vųjvode bojne:
 „Jedno jeste Mĳlošu vųjvoda
 „A drugo je Kųsanćĳ Īvane,
 „A treće je Tųplica Milane;
 „Ja se ondje desih na vrātima,
 „Kad se šeta vųjvoda Mĳlošu:
 „Krasan jūnak na ōvome svijetu,
 „Sablja mu se pų kaldrmi vuče,
 „Svilen kālpek, ōkovano perje,
 „Na junāku kųlasta āzdija,
 „Ōko vrata svĳlena mārāma,
 „Ōbazre se i pųgleda nā me,
 „S' sebe skide kųlastu āzdiju,
 „S' sebe skide, pa je meni dade:

„„Nā, djěvojko, kōlastu āzdiju
 „„Po čěmu čěš mene spoměnuti,
 „„Po āzdiji pō imenu mōme:
 „„Evo t' idem pōginuti, dušo,
 „„Ū taboru čěstitoga kneza;
 „„Moli Bōga, draga dušo moja,
 „„Da ti s' zdravo iz tabora vratim,
 „„A i tebe dobra sreća nađe,
 „„Ūzet ću te za Mīlana moga,
 „„Za Mīlana Bogom pōbratima,
 „„Koj' je mene Bogom pōbratio,
 „„Višnjim Bogom i svetim Jōvanom,
 „„Ja ću tebi kum vjēnčani biti.““

*

„Zā njim ide Kōsančić Īvane,
 „Krāsan jūnak na ōvome svijetu,
 „Sablja mu se pō kaldrmi vuče,
 „Svīlen kālpek, ōkovano perje,
 „Na junāku kōlasta āzdija,
 „Ōko vrata svīlena mārāma,
 „Na rūci mu burma pōzlaćena,
 „Ōbazre se i pōgleda nā me,
 „S ruke skide burmu pozlaćenu,
 „S ruke skide, pa je meni dāde:
 „„Nā, djěvojko, būrmu pōzlaćenu,
 „„Po čěmu čěš mene spoměnuti,
 „„A po burmi pō imenu mome;
 „„Evo t' idem pōginuti, dušo,
 „„Ū taboru čěstitoga kneza;
 „„Moli Boga, moja dušo draga,
 „„Dā ti s' zdravo iz tabora vratim,
 „„A i tebe dobra sreća nađe,
 „„Ūzet ću te za Mīlana moga,
 „„Za Mīlana moga pōbratima,
 „„Koj' je mene Bogom pōbratio,
 „„Višnjim Bogom i svetim Jōvanom,
 „„Ja ću tebi rúčni djever biti.““
 „Zā njim ide Tōplica Mīlane,
 „Krāsan jūnak na ōvome svijetu,

„Sablja mu se pō kaldrmi vuče,
 „Svilen kǎlpak, ōkovano perje,
 „Na junāku kōlasta āzdija,
 „Ōko vrata svīlena mārama,
 „Na ruci mu kōprena ōd zlata,
 „Ōbazre se i pōgleda nā me,
 „S ruke skide kōprenu ōd zlata,
 „S ruke skide, pa je meni dāde:
 „„Nā, djevojko, kōprenu ōd zlata,
 „„Po čemu ćeš mene spomēnuti,
 „„Po kōpreni pō imenu mome:
 „„Evo t' idem pōginuti, dušo,
 „„Ū taboru čestitoga kneza:
 „„Moli Boga, moja dušo draga,
 „„Dā ti s' zdravo iz tabora vratim,
 „„Tebe, dušo, dobra sreća nađe,
 „„Ūzet ću te za vjernu ljubovcu.““
 „I ōdoše tri vōjvode bojne:
 „Njih ja danas po rāzboju tražim.“
 Al' bēsjeti Ōrloviću Pavle:
 „Sestro draga, Kōsovko djēvojko!
 „Vidiš, dušo, ona koplja bojna
 „Pōnajviša a i pōnajgušća,
 „Ōndje j' pala krvca od junāka
 „Tā dōbrome konju dō stremena,
 „Dō stremena i do uzēndije,
 „A junāku do svīlena pāsa,
 „Ōndje su ti sva tri pōginula;
 „Već ti idi dvoru bijelome,
 „Ne krvāvi skuta i rukāva.“
 Kad djēvojka saslušala riječi,
 Proli suze niz bijelo lice,
 Ona ode svom bijelom dvoru
 Kūkajući iz bijela grla:
 „Jao jadna! hūde ti sam sreće!
 „Da se, jadna, za zelen bor hvatim,
 „I on bi se zelen osūšiol!“

40. Ruski čovek.

Godine 1912. slāvila je Rusija stogodišnjicu bitke kod Borodina, gde je odbila velikoga Napoleona s najvećom svojom saveznicom zimom. Bilo je tu svēta kao i mravi. Jednoj gospođi iz Moskve ukradoše ũ stisci novac, pa nije imala čim da se vrati kući. ũ brizi i neprilici lūtala je ōvamo i ōnamo, nē bi li našla koga pōznata, ali sve ũzalud. ũmorna i gladna zaũstavi se na rāskršću i stane gorko plakati. „Što se dōgodi, moja gōlubice?“ začu se dūboki glas. ũplašena ōkrene se i opazi staroga seljāka, koji je prijazno nagōvori i kome ona suznih ōčiju ōtkrije svoju nepriliku. Seljak se zāmisli i svojim suhim, kvrgavim prstima pōgladi bradu, koja mu je sēzala dō pasa; onda izvadi kožnu kesu, sakrivēnu na prsima i nābroji joj svojim tvrdim i izrađenim prstima jedan rubalj u samom bakru, svē kopejku po kopejku. „ŀtkale ste?“ pita gospođa seljāka, a seljak pokaže rukom u daljinu. Izdalēka, iz južne Rūsije dōđe peške u Borodino, ōtkale će se opet peške vratiti. „Gde ću vas opet naći?“ zāpita gospođa. „Ah što, moja golubice,“ reče seljak kao u neprilici, „mi se zaista nē ćemo više videti, moja golubice,“ i nēstane ga među svetom.

Kōd kuće je stari seljak mnogo pripovēdao o velikoj slavi kod Borodina, a nīkome nije kazao, kako izbavi gospođu iz neprilike; ali ō tom je mnogo pripovēdala gospođa, pa sam i ja to dočuo, a milo mi je, što se to priča.

Davorin Trstenjak.

41. Počast ženama.

Crnōgorske žene i dēvojke u ratu za oslobođēnje g. 1913. donōsile su na ratište vojsci hranu i mūniciju. Kad je ũstrebalo, one su pomāgale i mužu i bratu i ocu, a hvatale su se i puške i pucale. Pō pet stotina bilo ih je u isti čas na bōjištu. Turci su ōsobito nā njih nišanili, pa ih je mnogo palo. Da žene nē ginu, naredi kralj, da nijēdna žena nē sme preblizu na ratište. Žene su opet išle ũ vatru, hvatale se ōružja, pomāgale rānjenicima i odnōsile mrtve i ranjene.

Među silnim crnōgorskim stēnama sũsretne kralj dugu pōvorku žēna, gde nose ranjenike: mūževe i braću. Sve šute, nekima su ōborene glave, ali nē plaću.

Kralj stane, gleda, kanuše mu suze i skine ženama kapu. ŀdonda su žene opet slōbodno dōlazile na bōjište.

Davorin Trstenjak.

42. Смрт мајке Југовића.

Мили Боже, чуда вѣликога,
 Кад се слѣже на Косову војска!
 У тој војсци девет Југовића
 И десети стар — Јуже Богдане;
 Бога моли Југовића мајка,
 Да јој Бог да очи соколове
 И бијела крила лабудова,
 Да одлѣти на Косово равно,
 И да види девет Југовића
 И десетог стар — Југа Богдана.
 Што мѡлила, Бога домѡлила:
 Бог јој дао очи соколове
 И бијела крила лабудова,
 Она лети на Косово равно,
 Мртвих нађе девет Југовића
 И десетог стар — Југа Богдана,
 И више њих девет бѡјних копља,
 На копљима девет соколова,
 Око копља девет добрих коња,
 А поред њих девет љутих лава.
 Тад' завришта девет добрих коња,
 И залаја девет љутих лава,
 А закликта девет соколова;
 И ту мајка тврда срца била,
 Да од срца сузу не пустила,
 Већ узима девет соколова,
 Пак се врати двору бијеломе.

*

Далѡко је снахе угледале,
 Мало ближе прѣд њу ишѣтале.
 Закукало девет удѡвица,
 Заплакало девет сирѡтица,
 Завриштало девет добрих коња,
 Залајало девет љутих лава,
 Закликтало девет соколова;
 И ту мајка тврда срца била,
 Да од срца сузе не пустила,
 Него тјеши девет удѡвица:

„Не тўгујте моје нѣвјестице!
Хва́ла Богу на његову да́ру,
Ја их млада ни ро́дила нијесам,
Да ми леже на́ меку душеку,
Већ да бране земљу од душма́на.
Не плачите, моје кѣрце драге,
Ак' и јесу одлѣтјели ждрали,
Остали су птићи ждрало́вићи,
Хранит ћемо птиће ждрало́виће,
Наше племе по́гинути не ће,
Наши двори пусти остат не ће.“
Кад је било ноћи у по́ноћи,
Ал' за́вришта Да́мјанов зе́ленко.
Пита ма́јка Да́мјанову љубу:
„Сна́хо моја, љубо Да́мјанова!
Што нам врѣшти Да́мјанов зе́ленко?
Ил' је гладан пшѣнице бјѣлице,
Или жедан воде са Звѣчана?“
Прого́вара љуба Да́мјанова:
„Свѣкрвице, ма́јко Да́мјанова!
Нит' је гладан пшѣнице бјѣлице,
Нити жедан воде са Звечана,
Већ је њега Да́мјан научио
До по́ ноћи ситну зоб зобати;
Од по́ ноћи на́ друм путо́вати;
Пак он жали свѣга господара
Што га није на се́би до́нио.“
И ту ма́јка тврда срца била,
Да од срца сузе не пусти́ла.

*

Кад у́јутру да́нак осва́нуо,
Али лете два вра́на га́врана,
Крвава им крила до рамена,
На кљу́нове бијела пјена тргла;
Они носе руку од јуна́ка
И на руци бурма по́злаћена,
Бацају је у крио́це мајци;
Узе руку Југовића ма́јка,
Окретала, прѣвртала њѣме,
Па до́зивље љубу Да́мјанову:

„Снахо моја, љубо Дамјанова!
 Би л' познала, чија ј' ово рука?“
 Проговара љуба Дамјанова:
 „Свѣкрвице, мајко Дамјанова!
 Ово ј' рука нашега Дамјана,
 Јера бурму ја познајем, мајко,
 Бурма сá мном на вјенчању била.“
 Узе мајка руку Дамјанову,
 Окретала, прѣвртала њо́ме,
 Пак је руци тихо бѣсједила:
 „Моја руко, зѣлена јабуко!
 Гдје си расла, гдје си йстргнута?
 Ти си расла на криоцу моме,
 Истргнута на Косову равном.“
 Ал' ту мајка одољет не могла.
 Ко́лико се ражалила мајка,
 Од туге јој живо срце пуче
 За својижех девет Југовића
 И десетим старим Југ — Богданом.

Народна песма.

43. Kōzački konj.

Nitko se nije tako i toliko sprijateljio s konjem kao Kōzak. On nauči konja takvim rādnjama, da mu se čovek mora diviti. Konj na dani znak leže i ūstaje, pada i ođlazi, diže se na zadnje noge i učini se mrtav — samo što ne ūme govoriti. Kozak voli konja kao prijatelja, nēguje kao dete, pōstupa s njim kao s bratom. A i konj razūme i voli svoga gospodāra.

Jedne noći pređe grānicu nekakav nēmački kriomčar u nāmeri da nešto prokriomčari. Bio je blizu grānice. Ōpazi ga Kozak, stražar. On ūštine konja zā desno uho i za nekoliko minūta kriomčar je bio u kōzačkim rūkama. Razorūža ga i pōtera u pōgraničnu strāžarnicu. Išli su nekih četvrt sata preko grānice: nēmački kriomčar napred, spōtičući se, a zā njim Kozak na konju. Kriomčar je mislio samo jedno: kako da se izvūče iz ove bede, jer zna šta ga čeka, kad ga Kozak dovēde pred zapovednika. Tetūra se kriomčar preko granice. Najedāmput ga Kozak zaūstavi i reče mu: „Znaš šta, ti si ūmoran. Pōjaši malo moga konja, ā ja ću pešāčiti.“

Kriomčar jedva dočeka i užjaha kozačkog konja. I u času mu sinu misao da se spase: da pobjegne. Pa kako pobjaha konja, pötera ga iz sve snage. Konj polöte kao strela.

Kozak se začudi drškosti kriomčara; ali se në zbuni niti döhvati rukom za pušku. Zädovoljno i s ösmehom pösmatra begünca kako brzo izmiče. — Ah, nesrećo jedna, tö li ti hoćeš! Čekaj sämo!

Kad je kriomčar podalöko izmakao, Kozak izvüče pištaljku i tri puta snažno zazviždi. Konj, koji je dotle napred jurio, čuvši pisak gospodäreve pištaljke, pöznati glas, — u trenutku se ökrete i u najbržem galöpu döjuri natrag svom gospodäru, nöseći na grbini svojoj zapröpäšćenoga kriomčara, koji nije mogao doći sebi öd straha.

Čim konj döjuri, stade pred gospodara zädovoljno ržući.
— Dole! viknu Kozak kriomčaru.

Ovaj siđe s konja i möljaše za oproštjenje.

Kozak pönova uzjaha svoga konja i rözdera se na kriomčara:

— Napred u strážarnicu (karäulu)!

M.

44. Lijepa naša dömovino!

Lijepa naša domovino,
Oj jünačka zemljo mila,
Stare slave djédovino,
Da bi vazda srećna bila!
Mila kano si nam slavna,
Mila si nam ti jédina!
Mila, kuda si nam ravna,
Mila, kuda si planina.

Vedro nebo, vedro čelo,
Blaga prsa, blage noći,
Toplo ljeto, toplo djelo,
Bistre vode, bistre öči,
Velje gore, velji ljudi,
Rujna lica, rujna vina,
Silni gromi, silni udi:
To je naša dömovina!

Žanju srpi, mäšu kose,
Djed se žuri, snöplje broji;
Škriplju vozi, brašno nose,
Snaša pröduć čedo doji;
Pase marva, rog se čuje,
Oj, oj, zveći, oj u tmine,
K ognju star i mlad šetuje,
Evo naše domovine!

Teci Savo, Dravo teci,
Nit' ti Dunav silu gubi,
Kud li šumiš, svijetu reci,
Da svoj narod Slaven ljubi:
Dok mu njive sunce grije,
Dok mu hräšće bura vije,
Dok mu mrtve grobak krije,
Dok mu živo srce bije.

Antun Mihanović

45. Сѡва.

Ријѣко свѣтих чѣвства наших!
 По зѣлену тѣци сѡгу,
 Те дивотно срѣбром пѡши
 Пѡстојбину браће драгу!
 Тѣци, плѣни низ полоје
 Те ѡтплини наше јѡде;
 Рѡду кѡзуј пјѣсме моје
 Да за Дѡмовину знаде.

Иван Трнски.

Дивна ли је земља суседна нам Крањска, а пѡнајдивнија северна јој страна, коју Словенци зѡву „Горењско.“ Ў тој братској земљи, која није толика, кѡлико наша Слѡвонија, има безбројних природних красѡта. Ту је никнула пѡзната песма, која слави лепѡту „Бледскога језера“; ту је „Бѡхињско језеро“, ту „Пѣричник,“ један од најкраснијих слѡпова, што их познамо, па је у Крањској и ѣзвор Саве, те најзнаменѣтије хрватске рѣке. Ако си пѡсетио красно „Бледско језеро“, тад не пропѣсти, да не би походио и Бохињску дѡлину, што лежи међу висѡким ѡлпинским бреговима, међу којима се разлило и „Бохињско језеро“ на уру далѣко, ѡкружено шумом црногѡрице, у којој расту вите јеле и омѡрике. Бродар ће те повѣсти на чамцу, а вѡзећи се чујеш тајни шум и све то јачу бѣку, док међу шумским зелѣнилом не загледаш срѣбрни трак — слѡп Сѡвице. ѡкомита, 75 метѡра висѡка стѣна заѡстави путника, низ коју се руши Сѡвица сѡ два слапа, брујѣћи и грмећи, да ти се земља под нѡгама тресе.

На сунцу се вода прѣлева попут драгуља и бѣсерја, дршеће у зрѡку као небеска дѡга, те пѡкрива цео крај тѡнахном кѣшицом. Дигнеш ли двадесет корѡка далѣко ѡд слапа чашу ѡвис, напунит ће се досѡра вѡдом, а који су је пили, веле, да је то душа од воде, да је то бисер-вода. Висѡко иза ѣзвора Сѡвице прѡтеже се гѡло, шест сѡти дѡго, камѣнито, пѣсто и мртво поље, које нас пуно сећа на хрватско Приморје. Изнад тога поља удѣвљује путника величѡнствени Триглав, што се диже на три главице 2865 метара висѡко. На том пољу ѣма седам језѡра, која су међу собом спѡјена; пѡследње језеро руши се у дубѣну те провѡљује на два ждрела као Сѡвица, прѡтичући Бохињско језеро.

Сава има два извора: Бохињску Савицу и Пёткоренску Савицу, које се састају недалёко градића Радољице, отварајући сребрџену Саву.

Сава тече самим славенским земљама, она је река славенска.

Тече Сава од Триглава
Из славенског завичаја;
Од Триглава до Дунава,
Три племена к једну спаја.

(Иван Трнски).

Драгутин Хирц.

46. Soča.

Krāsna si, bistra kći planina;
Prirode žar u tebi sja,
Prōzirnih kad ti sred dubina
Olūje gnjev nē muti dna.
Krāsna si gōra kći.

Tvoj brzi tok kō hod je lak
Plāninskih djēvojaka,
I jāsna si kō gorski zrak,
A glāsna si kō i pjev jak
Plāninskih zor — momaka.
Krāsna si gōra kći.

Rād gledam tvoje žive vode,
Vālove tvoje zēlenmodre:
Sva tāma trāvā na planini,
Sva vēdrost rūjnoj u visini
Lijepo se ū njim' slila;
U rosi vīsa plāvetnih,
U rosi gōra zēlenih
Ljepōtu ti si pila.
Krāsna si gōra kći.

Ti znānica si meni draga!
Kad šumiš gōrskih iz dūbrava,
Nosiš mi s milog rodnog praga
Cjēlova brēme i pōzdrava.

— Po rāvni ovoj tužno strūjiš . . .
 Oj kako glāsno, ljupko brūjiš,
 I čvrsto, krepko poskākujes,
 Dok gōram' hitaš i pūtujes!

Kad put svoj ūtreš na ravnine,
 Zašto te živa radost mine?
 Što plaziš kano izmorena?
 Što plačeš, bolna, rāstužena?
 Oj teško, teško ti ōstavljās
 Kōlijevku gorsku vāla svoga!

Zar znadeš, da sad vodu vāljās
 Ūz groblje roda slōvenskoga?
 I dvōjak bol nam tŕpjet znaš,
 Ti tužna, ali časna!
 Ōgromna kāno suza sjaš,
 Al i ko suza — krāsna!

Krāsna si, bištra kći planīna;
 Prīrode čar u tebi sja,
 Prozirnih kād ti sred dubīna
 Olūje gnjev ne muti dna.

Po slovenskom od Simona Gregorčiča.

(47. Probūdit će se lāv.

Pusto istarsko selo bēz crkve i škole. Ūokolo sama beda. Sirōmašni se narod muči i kinji, da štogod zāvredi. Onda dođe bēzdušni lihvar, pa mu sve otme. A kad nē može dā plati, onda ga prīveže ūza se, da za nj tegli, da se za njega troši i mŕcvari.

Ī krv mu pije, tuče ga ū dušu, grdi mu jezik, blati mu ōbičaje, goni ga i do živōtinje ponīzuje. I tako u našem čōveku trne svest i trne — i dođe dan kad ĩ on sam ĩzgubi svaku nadu u bolji život, kad ga ōbuzme tužan ōsećaj, da je on na svetu samo zato, da tūđinu služi, da ga sluša, da ga se boji, da pred njime strepi.

Onda dođe dan — i u njegovu selu ōdjekne lōpata: eto, došli ljudi i pōlažu ūgaljni kamen, a na njemu dižu zīdove visoke i bele. I meću krov, a nāda nj tornjić sa zvoncem, koje će

jednog jutra ōdbiti u drago, rođeno nebo svoje tanke, srēbrne zvuke — i na njegov će glas dolēteti jato vesele, male dece, da se ōkupi oko učitelja ili učiteljice i da guta novu do tada nikada nečuvēnu reč . . .

Ā naš će ůbogi čovek glēdati i slūšat će, kako se iz bele, suncem blagoslōvljene Družbine kuće rāzležu tanki glāsovi de-tinje pesme:

Gde ptičice milōglasnim glasom pevaju: Tu je moja dōmovina — tu moj mili stan . . .

A čut će se i drugi glāsovi: o slobodi, dostojānstvu čoveka, o časti nārodnoga imena . . . I on će prisluškivati i stati ko skā-menjen. Onda će se i u njemu krenuti nešto. Zadržtat će davno ōbamrle žile, zaigrat će u njemu duša, žilama prostrūjiti snaga, probudit će se u njemu čovek, naš čovek, Jugoslāven — i kad vidi, kad se seti, što je sirōta sve prošao i što je sve prepātio, stisnut će zube, zgrčiti pesti — i jednim će mahom stresti sa sebe srāmotan jaram, koji ga tišti.

Viktor Car Emin.

48. Istra zove Marka.

Huji vetar i kipi magla u puljskome zātonu. Nove āveti niču iz zemlje, hrle sa dalēkih gora i poljāna, stižu u pōvorke i jata k mrtvome junāku. To su dusi starih istarskih kmētova. Nā njima je sto trāgova ůporna rada, teške rābote, plēmickoga biča, gladi, žeđe i golōtinje.

— Krāljeviću Marko, gle što ůčini ōd nas sila i nēpravda. Iskřčismo sve gore te naše zemlje, izōrasmo sva polja, natōpismo je našom krvi i našim znojem, ali gvōzdeni su ljudi gā-zili pō nama, ubijali nam nadu, pōganili nam veru i ponizivali ponos naš . . .

Čeznuli smo zā danom, u koji ćeš dā prodeš preko naših poljana kao zvezda preko neba. Očekivali smo te kao sunce, što će da nas ōgreje i ojūnači. Nādali smo se, da ćeš nam dō-neti zvezdu na vrhu svoga koplja, zvezdu sjajnu i plāmteću, što rāzgoni tame i bodri klōnula srca. Bējasmo kao mrtvo more, što čeka da ga ōšine krilo olūje, pa da onda ůskipi i đipne, da se propne i ustalāsa, i pōruši nāsipe, i progūta ōbale, i rāz-lijje se preko brēgova. Čekali smo te mučaljivi i tužni u tmurnim praskōzorjima na vrhōvima hūmaca i gōra, ali ti nam nē dođe,

— junački tvoj duh ne prohūji kroz naša srca: ne dođe, junače, da ūsadiš mač u gredelj našega pluga za znak i znamen, da smo i trūdbenici i gospodāri rodne nam grude... Klonusmo bez borbe i mrōsmo s gospodārevom petom za vratom... Kraljeviću Marko, što done, kaži, našim sinōvima i ūnučadi? Tužniji su i jādniji od svojih otāca i pradedōva. Išćupaše im srce iz nedara, oteše im dušu iz grudiju, pomrāčiše im i iskōpaše oba oka iz glave, pa lūtaju po tami i slede kao stado ovāca tuđe stope i pōzive.

Ūstani, junače, i pomōži našim ūnucima! Još je vila po našim gōrama, a po brdima i dōcima trave svākojake, ā najviše smilja i kōvilja. Daj, nek nam deca pōgledaju opet oćima po svetu, jer su jādna i nēsretna! — — Junače, ōstani s nama, a kad dogōri do nokāta, ustat ćemo mi mrtvi da vōjujemo uz tebe pōslednju oćajnu borbu, da spāsimo — da ōsvetimo!...

— Ostani s nama! kliću vile nāokolo.

— Ustaj i progovōri! stoji vapaj rōbova, galeōta i kmētova, trūdbenika nēvernoga mora i tvrde istarske grude.

Žestok srh prolēti telom mrtvoga junāka; pomāko je ruku, pōdupro se laktom o stenu i đipnuo nā noge. Strši ko ōrijaš na onom kamenu, širi ruke i gleda u āveti.

— Primāknite se, tužni i zabōravljeni, da vas zağrlim sve skupa!... Grādite mi grōbnicu na ōvome žalu, ali neka bude kao kula, iz koje ću da bdejem nad vašom ūnučadi — neka bude kao ūtvrđen grad, iz kōjega ću da nāhrupim s druźbom svojom, kad kucne časak ūstanka i ōdmazde! — — —

Vladimir Nazor.

49. Pjesma o Istri.

Sliku milu Istre naše
Ja ū srcu nosim svom...
Leži ravna i vřletna
Nā tom moru Jādranskom.

Glava joj je Ućka gora,
Buk vālova njen je glas,
Kitne šume i pašnjaci
Oko struka zelen pas.

Sela su joj biser sitni
Na hāljinu zēlenoj,
Grādovi joj tōke sjajne
Na dōlami šārenoj.

Raša, Mirna i Drāgonja
Teku žilam' njēzinim...
Gle ōtoke, djecu lijepu,
Na skūtima mājčinim!

Istro naša, majko naša,
 Ū srcu te nosim svom.
 Najljepša si zā me zemlja
 Nā tom moru Jādranskom.

Iz Nazorove Čitanke.

50. Хајдук Вељко ослобађа Црну Реку од Турака.

У почётку 1807. год., пошто Срби завладају Београдом, хајдук Вељко стане се молити Правитељствујушчем Сенату да му даду допуштѣње да пређе на Криви Вир, да побуни Црну Реку или мали Тимок, и да отме од Турака. За тај посао он није йскао никакве друге помоћи до један барјак и отворено писмо да сваки човек од бегунаца или дошљака из оног краја, који хоће, може слободно с њим поћи на тај посао.

Понајвише ондашњих саветника српских нити су знали шта је Криви Вир, ни Црна Река, нити су тих имена пре чули од њега; зато су йзнајпре све разбијали, а кад им он досади молећи се сваки дан, онда рече Младен, који је најстарији био у Савету:

„Хајде, море, кад је тако навалио, да га пошљемо; па ако да Бог те отме што, добро, — распространићемо земљу нашу, ако ли погине и пропадне, ми му нисмо криви, видиш да не ће да мирује, него ће отићи и без допуштѣња.“

И тако му даду барјак и отворено писмо, у коме га наименују бљубашом, и допусте му да може сваки од дошљака из онога краја који хоће, поћи с њим слободно; и даду му још неколике стотине грџа новца и мало џебане.

Вељко сад с тим барјаком и писмом скупи готово стотину којекаквих бегунаца и бећара из онога краја, па удари с њима управо преко Кривога Вира, и дође у село Подгорац, те онде опколи некаквог бега у кули. Йстина да с бегом није било више од десѣтак до петнаест душа, али је кула била тврда; зато му дању нису могли ништа учинити. А кад буде увече, Вељко нађе у селу неколико бјурди и каца, па их напуни сламом и сеном, и приваљавши под кулу, запали, те тако упали кулу. Кад кула стане горети, бег се преда, а Вељко га сутрадан са свима Турцима йспрати у Турску.

Кад чују остале сѹбаше и бѣгови по Црној Реци шта је било од овога бега у Подгорцу, одмах сви побегну у Видин и у остале околне градове и вѣроши, а Црну Реку оставе Вељку. Ма он не хтеде народ сав дизати на војску, као што је био обичај, него покупи још нешто бећара и самовољаца, а народу каже да сваки ради свој посао, а он ће их чувати од Турака, само да му војсци храну доносе; па се потом намести у некаквом селу да зимује, јер је било још рано и био је снег ударио.

Кад Турци у том чују шта се ради по Црној Реци, и разбѣру да Вељко нема много војске, онда се из Видина подигне неколико стотина Турака, и пођу на њега; а кад дођу на последњи конак, па ће као сутра ударити, онда он скупи све своје момке, па им рече:

„Браћо! Ми Турке овде не можемо чекати, јер је њих много више него нас; већ хаждемо, у име Бога, да ми ударимо ноћас на њих, па ако их како збунимо и разбијемо, добро; ако ли им не могнемо ништа учинити, а ми ћемо ноћ на главу, па у планину!“

И тада, подигнувши све своје момке, отиде, те се полако привуку и уђу усред Турака, па уједампут сви оборе ватру из пушака, и стану вѣкати турски:

„Бѣжите! Разби нас Хајдук Вељко!“ Турци се од пуцњаве и од вике онако иза сна смету, а коњи им се изоткѣдају, па ударе преко логора и прекр њих, и тако Турци побегну, који пешице, који бос, који голглав, а сав логор оставе Србима.

И од тада Вељко остане код Турака у свему ономе крају страшни непријатељ.

Вук Стефановић Караџић.

Напомена: Правитељствујушчи Сѣнат = Управна скупштина.

51. Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan na stratištu.

(Bečko Novo Mesto, 30. aprila 1671.)

— — — Na trgu i okolo njega svuda muk. Pövetarce ispod sunca tihano je lovörilo i nanösilo mïomiris pröletnoga cveća i mlade trave s ökolnih livada. Sunce je već osvetlilo polövicu stratišta; krvnik je mirno odmötao svoj mač, koji sevu,

dug i širok. Ljudi pōgledaju sat na tornju, vrata od ōružnice i onaj mač — pak svi pōgledi panu na onaj shod na prōčelju ōružnice, na prvom spratu. Nā shod su izāšli gradski sudac, njēgovi prīsednici i bēležnik kāznenoga suda Hanugel. Na bedemu sve se pripelo jedno nā drugo.

Još jedan hip, i škripnu teška vrata od ōružnice, trgne se mlado i staro, sve prīdigne glavu, brūj polēti zrakom, pa opet grobni mūk . . .

Vrata su se otvorila, nā trg su stūpila dva seda kapucīna, pōgnute glave, svaki nosi malo propēlo; zā njima ide kapētan von Ehr, pak deset kōpljanika, onda opet dva kapucina, jedan levo, drugi desno Petru Zrinskomu, koji lāgano stupa s propelom u rūkama. Sunce mu kruni otkrivēnu glavu, onu valōvitu crnu kosu, na modroj dōlami blīstaju se krupne tōke. Korak iza njega ide sluga Tardić, pa opet deset kōpljanika.

Na kapetanovu zāpoved svi stanu pred oružnicom, netom su izāšli īz nje.

Beležnik kaznenoga suda prōčita ōsudu sa shoda jakim glasom, pak javi, da je stiglo pomilovānje od prēmilostivoga cēsara i kralja Lēopolda I., da se osuđenīku nē ēe ōdseći dēsница.

Petar pōmisli na Frana, zāhvalno pōgleda put neba.

Gradski sudac slomi sada jedan štapić i baci ga sa shoda nā trg.

Na kapetanovu zāpoved krenu prema stratištu.

Sve su oči ūprte u Zrinskoga, svi se čude njēgovu spōkojnom licu, koje prōseva neīzmernom dobrōtom i milōtom, onāko bledo, onako sveto, jer njēgova bledōća zānosi na onu vēlikih mūčenika. Iz dubōkih ōčiju provīruje mu neka svetla nādzemna snaga, jer dok idu lagano trgom, on nē vidi nego malo propelo, on nē čuje reči svōjega ispovednika, koji ga teši, da ēe dōmala stūpiti među blāžene nā drugom svetu.

Već su kod stratišta. Zrinski pōgleda krvnika i njēgov mač, prītisne srce rukom i īzusti tužno :

— Časni i dobri moj oče, mōlite se Bogu za moju ōtadžbinu. Oh, da znate kako je pōgažena! Mōlite se za nju!

— Jā se zā sve patnike! . . . ūduši se starcu reč od vēlikog tronuća.

— Molite se Bogu za moju ženu, za moju decu!

— Molit ću se . . . — Zajēca tiho ispovednik.

— Molite se za moju dušu! — ūzdahne Petar, pa ūzađe stalnim kōrakom na stratište, a odmah zā njim ispovednik i sluga.

Krvnik stoji nepōmično, drži mač na golom rāmenu.

Zrinski svrne očima po trgu, pōgleda poverenike, i reče svojemu ispovedniku:

— Više se ovi sirōmasi boje moje strašne smrti nego li ja.

— Oprōstite svima . . .

— Őpraštam . . . — drhtne Zrinski, preda propelo ispovedniku, svuče dōlamu, dōbaci je slugi, izvadi iz džepa svilen rubac prēkrasno izvēzen zlatom, ōgleda ga, pōljubi ga, pa ūzdahne s nājvećom boli:

— Oh, Katarīna moja! . . .

Na kapućinskom tornju ōdbije devet sati.

Zrinski klekne, pōgleda sunce, poljubi onaj svileni rubac, dade ga slugi i ūmoli:

— Jure, sveži mi ovim rupcem oči. S Bogom, dobri moj Jure! Taj rubac dala mi je moja Katarina na Pētrovo prēd tri gōdine. Njezine su ga ruke tako lepo . . .

— Dobri moj kneže! . . . zāplače sluga.

— Pridigni mi kosu sa zātiljka nā teme i dobro je sveži. Sāstaneš li se gde s mojom Katarinom, s mojom decom — daj im taj rubac. Jure, ne reci im, koliko sam trpio . . . Sastat ćeš se možda s mojim sinom . . . Tvrdo sveži . . . Njega možda nē će pogūbiti . . .

Sluga sākuplja valovitu crnu kosu, u kojoj nisu već retke srebrne niti, i pridīže je na teme, a njegove se suze toče nā nju i na onaj jaki i lepi vrat . . . Kad zāveže oči i kosu istim rupcem, ōdmakne se od gospodāra i pōkrije lice rūkama.

Zrinski se sad prēkriži, sklopi ruke, prigne glavu i glasno ūzusti:

— Bože, primi dušu moju!

Svud grobni muk. Brdom struji prōletni mīomiris, s vedra neba sije sunce na onu pōgnutu glavu i ćeliva onaj otkriveni vrat . . . Srca nē kucaju: krvnik pōdigne svoj vėliki mač, silno zāmahne, mač sevne, zāzuj i zāhvati Zrinskoga niže zātiljka po jakoj kosti. Petar pane na kōlena, a krvnik, sav smeten, naglo zāmahne, ali i pō drugi put udari krivo, zaseče tek do pola vrata. Zrinski se sruši nā prsa, protegne se, krv poprška crno sukno, zāpuši se nā suncu, mrzli trnci prōlete one ljude nāokolo, mnogi proklinju krvnika, koji tako muči křštenu dušu. Zrinski se trza

na onom suknu, priđiže se, glava mu visi, njiše se na sve strane, krv šiklja iz grozne rane, kosa mu se razvĕzala, i ona visi, okrvavljena vuče se po suknu, a krvnik, sav izvan sebe, besan, hvata kosu, lovi glavu, da je odreže. Ljudi se zgražaju, neki ũrliču, mnogi beže s bĕdema. Krvnik napokon odreže, ōtpili křvavu glavu, pa ōdskoči, nāsloni se na kladu, zadřhta, grčevito se zguri, prĕzavo prĕvrati ōcima. Sad pŕhiti k stratištu ono deset ōkrinkanih ljudi, svi rāstegnu crno sukno, veliko poput nājveće pŕnjave, ōmotaju i truplo i glavu, sve ōstave onde i pŕvrate se na svoje mesto. Sluga Juraj, prĕstravljen, zākloni se u kapucinsku crkvu.

Ne prode ni četvrt sata, vrata oružnice opet zāškripnu i zācvile. Na trg dovedu kneza Frana sve onako kao i Petra.

Malo pred podne sahrāniše Zrinskoga i Frankopāna u isti grob. Na humak položiše ploču, koja je već više dana bila gotova . . . Na njoj je isklesan krvnički mač, a nād njim dve mrtvačke glave. Lātinski natpis kaže, da u grobu počivaju knez Petar Zrinski, ban hrvatski, i markiz Fran Frankopan, zadnji od svoga roda.

Evgenij Kumičić.

Tkŕ svŕju zĕmlju ljŭbi,
 Ā tko nĕ ėe biti rŕb,
 Tomu křvnik glāvu rŭbi,
 Tāj u hlādan pāda grŕb.

Avgust Harambašić.

52. Mŭčenici.

Stārica nas ũči knjiga mudra,
 Mŭčenici da su vijek prvāci
 Bŕlujućeg čovječānskog roda:
 Oni svojim mŭkama ga jāče,
 Oni svojom vīdaju ga krvlju.

Vladislav Vežić.

53. Госпосветско поље.

На Госпосветском пољу засео је Отон престо корушке пŕкрајине. Устољчење корушких војвода вршило се овако:

Два сата од Цĕловца под гором Крн стајао је камен, на којем је седео припрост кмет. Једном руком држаше бика, а другом шāрену кобилу. Недалĕко од њега, окружен плем-

ћима и витезовима, стајао је у сивом капџу и кметским ципелама војвода с покрајинском заставом.

Кад би се војвода стао приближавати кмету, упитао би овај: „Тко се тамо приближава?“

Нато одговоре сви: „То је кнез.“

Кмет пита даље: „Хоће ли бити праведан судач и чувар праве вере?“

Људи одговоре: „Јест, и увек ће бити!“

„Којим правом,“ пита кмет, „може он мене скинути са овога престоља?“

„Добит ћеш шездесет сребрњака, шаренога бика, кобилу, одело, које има кнез сада на себи, и твоја ће кућа бити опростена пореза.“

Кмет лагано удари кнеза по лицу, те га опомене да буде праведан судач и, сишавши с камена, оджене дароване му животиње. Кнез ступи на камен, извуче мач, замачне њиме на све четири стране и завери се, да ће бити свима судач по дужности и правди.

Затим би пошли у господетску цркву, да присуствују свечаној миси и црквеном благослову.

Истом иза црквених свечаности војвода се преобукао и сео да обедује. По обеду вратили би се на господетско поље, где би кнез сео на каменити престо, делио феуде и кројио правду.

54. Борац борцу.

„Где ја стадох — ти ћеш поћи!
 „Што не могох — ти ћеш моћи!“
 „Куд ја нисам — ти ћеш доћи!“
 „Што ја почех — ти продужи!
 „Још смо дужни — ти одужи!

Из песме „Светли гробови“ З. Ј. Јовановића.

55. Pjesma o Vidovdanu.

Kad je palo na Kosovu carstvo,
 Sakrilo se sunce za oblake,
 Da ne gleda sve mrtve junake.
 Svi se lūzi zavili u tuzi,
 Sva su sela proplakala bijela,

Sve se majke zävile u crno,
 U skrövište ödbjegle su vile.
 Ŭmukle su i gusle i pjesme
 Pjesme vedre, al' i pjesme sreće.
 Nă Kosovu, na kōbnome polju,
 Nikad više ne präcvalo cvijeće!
 — — — Al' guslāri östadoše stari,
 Svaki öd njih lüčcem röblje jări,
 Da se digne i da lance skine,
 Zoru kliče i präganja tmine!
 Zěman gradi po kotāru kule,
 Zeman gradi, zeman razgrāđuje;
 Ima neko, koji lance kuje,
 Drugi opet, koji ih raskiva.
 U nārodu vjera ti je živa!
 Što se ono öd istoka rūdi,
 Što se pjesma üspavana būdi?
 Što se sela nāsmijala bijela,
 Što su majke zbācile crnīnu,
 Dok još djeca po rāzboju gīnu?
 A što j' opet, da čudne li sreće,
 Nă Kosovu präcvjetalo cvijeće?
 Zora planu o nōvome danu,
 A za zorom staro sunce grānu,
 Ā dan vidje konja i konjika,
 Krāljevića nāšem rodu dika!
 Dan ga vidje . . . rod mu tōpot čuo,
 Marko ust'o . . . narod uskřsnuo!
 Dolětješe ptići ždrālovići . . .
 Složno kolo vode Jüговиći . . .
 Eto dana, eto Vidovdana,
 Jer je palo nă Dunavu carstvo!

Rikard Katalinić — Jeretov.

56. Пёле — кўла.

[Написано 1833. године].

За чётири дана лāгана хода, час кроз лако прйступачне
 планине, час кроз ванредно плодне али пусте дōлине и равни,
 ја стигох у равницу око Ниша, пōследње турске вāроши
 гōтово на самој грāници Србије; био сам измакао на коњу за

једно по сата испред каравана. Сунце је жегло; од прилике на једну миљу од вароши, ја угледах једну широку белу кулу где се уздиже усред равнице, блйстајући се као пароски мрамор; стаза ме је к њој вџдила; ја јој приђем ближе, и давши једном турском дѣтету што је ишло са мном, мога коња да га придржи, седох у хлад од куле да мало отпочинем: тек што сам сео, кад, подигавши очи на спомѣник у чијем сам хладу био, видех да су његови зйдови начињени од прѣвильних слѳјева људских лубања. Те лубање и та чѳвечја лица, ѳгуљена и побѣлела ѳд кише и сунца, ѳблепљена с мало малтера, ѳбразовала су потпуно слѣволук, који ме је закљањао ѳд сунца; на нѣкима је још била заѳстала коса и лепршала се на ветру као лишај или маховина; јак и свеж поветарац дувао је с планина, и прѳдирући у многобројне шупљине глава, лица и лубања, изазйвао је у њима жалостивно и тужно звйждање. Никог није било ту да ми ѳбјасни тај дйвљачки споменик; дете које је држало за узду мога коња, йграло се ситним отпацима лубања што су се распадале у прах испод куле; ја сам био тако посуѳтао од умора, врућине и дрѣмежа, да сам заспао наслѳнивши главу на тај зид од одсечених глава. Кад сам се пробудио, ја видех око себе карѳван и више турских коњаника, који су дошли из Ниша да ме дѳпрате у варош; они ми рекоше да су то главе оних Срба, које је паша поубијао у последњем српском устанку. Ова равница била је поприште смрти тих храбрих устаника, а овај споменик њихова грѳбница. Ја поздравих оком и срцем ѳстатке тих јуначких људи, чије су одсечѣне главе постале камен темѣлац независности њихове ѳтацбине. Србија, у коју ћемо да ступимо, сада је слѳбодна, и песма слѳбѳде и славе одјекйвала је у кули Срба, који су умрли за своју земљу. Ускоро ће й сам Ниш бити њихов: нека сачувају овај споменик! Он ће научити њихову децу шта вреди независност једног народа, показујући им по коју су је цену њихови ѳцеви откупили.

Алфонз де Ламартин.

57. Crni dani našega nāroda u vѣlikom svetskom ratu. (1914.—1918.)

Ѕидовдanski атѣнтат је послуђио Сѣнтралним Силama за повод рату. Прве гранате падају на Веѳград, на жиђу Југословенства и то је први југослѳвенски доказ овoga рата: оно нѣколико поби-

jēnih žēna i dece u samoj vāroši i ono nekoliko žrtava kod Savskog Mosta. Prestolonāslednik Alēksandar 4. āvgusta (1914.), u Krāgujēvcu izdaje ovu jugoslavensku nāredbu vojsci :

„Jūnaci! Najveći i zākleti nēpriatelj naše države i našega naroda iznenada i bez ikakvog rāzloga nasrnuo je besōmučno na našu čast i nā naš život. Austrija, taj nenāsiti naš severni sused, već je nagomīlala vojsku i učinila više pokušaja, da pređe našu severnu granicu, i da pōrobi našu divnu Ōtadžbinu. Njoj kao da je bilo mālō što smo mi mōrali gōdinama da slušamo jauke miliōna naše braće, koji su dō nas dōpirali iz Bosne i Hērcegovine, iz Banāta i Bāčke, iz Hrvatske, Slāvonije, Srēma i sa našeg mōra kršne Dālmacije. Sada je zatražila najviše, traži našu glavu, našu nezāvisnost i čast Srbije.

Jūnaci! Posle sjajnoga ūspeha našega oružja 1912. i 1913. godine i državnih tēkovina, koje nam je priznala cela Ėvropa zāklučenim mirom u Bukareštu, Jā sam nājiskrēnije žēleo, da se Srbija i moji dragi rātnici u miru ōdmore i ōkrepe od silnih ratnih nāpora ūživajući u tēkovinama svojih pōbēda. I zato je bila Srbija gōtova, da se na miran nāčin ōbjasni i sporazume s Austro-Ūgarskom o svima spornim pitanjima. Ali se nā žalost odmah ūvidelo, da Austrija nē ide nā to da s nama pregōvara, čak i da smo īspunili sve njene zāhteve. Ona je bila rēšena, da nas nāpadne, da nas pōnizi i da nas ūbije. Zato su ti sramni zāhtevi Austrije morali dōbiti dōstojan ōdgovor. Ja sam ih sa prezrenjem odbio, ūveren, da ćete svi vi tu srāmotu, koja je īmala pasti nā nas, baciti u lice ōnome, koji je pokušao, da njome umrlja sjaj i slavu vašega ōružja. Stoga sam vas pōzvao u ovo radno dōba, da pod vašim pobedonōsnim zāstavama, i ako još ūmorni od skōrašnjih naših pōbēda, stānete opet na branik Ōtadžbine. Saopštēnje, koje vam sada činim, jeste ōbjava rata Srbiji. Na ōružje, moji dični sōkolovi! Ū boj za slobōdu i nezāvisnost Srpskoga Nāroda i Jugoslovenstva.“

Srbija, izazvana mnogo pre nō što je mislila, krvlju svoje nājbolje dece, piše, posle bālkanskih rātova i drugu stranu vēlikog dela, koje će se, kad se jednom zāvriši, zvati Jugoslavija. Jednōvremeno, pō svoj Jugoslaviji pod Austro-Ūgarskom, nāstaje: ubijanje, vēšanje, veleizdajnički prōcesi, prōgoni . . .

Masa ih je pō Bosni i Hercegovini, po Banātu, Bačkoj, Dālmaciji, Hrvatskoj i Slōvenačkoj, pōvešano, bačeno u tāmnicu i prōgonjeno. Odmah u počētku rata stādoše austro-ugarske

vlasti zatvārati sve naše prve i najviđenije ljude. Madžari oteraše naše seljake iz vlastitih njihovih kuća i naseliše madžarske porodice te im pokloniše sve zemlje i kuće. Vlada vešanja, progona, otmica i zāplena prodūžuje se. Jugoslōven je kriv već samim tim što je Jugoslōven. Narodna ošećanja krste se rečju „velē-izdaje“ a to vodi na vešala i u tāmnicu. Kod izvesnih austro-ugarskih zarobljenika nađene su fotografije, koje prikāzuju vešanja Hērcegovaca iz Gackog i okoline izvršena u Āvtovcu u martu, aprilu i maju 1916. Jedan podnārednik bōlničarski u Avtovcu imao je mnogo fotografija, koje prikāzuju sprōvode na gūbilište, vešala i lēševe. Trēbinjski ratni sud, u prvoj polōvini iste godine, osūdio je na smrt, bez ikakovih dōkaza da su oni pomagali crnōgorskoj vojsci, oko 400 Hercegovaca.

Ūmirući, kidajući se od bola, okāmenjena srca, i kad su ūmirali, i kad su škrģūtali zūbima, i kad su nāuznako viseli na vešalima, i kad su trūnuli u zarobljēničkim lōgorima, i kad su goli i bosu izbacivani na cīču zimu, i kad su im pālili kućna slēmena, — oni su znali zašto i za koga ginu, ūmiru, trpe bol i patnju. Ceo naš Devētnaesti Vek pun ūstanaka, pōbuna i rātova, stvorio je našega čōveka čōvekom, razvio mu najviše i nājsvetije ošećanje, osećanje slobode, i, kad su došli teški dani rōbovanja i ugnjetāvanja slobode, on je urādio samo ono što je morao da ūradi: digao se za slobodu.

(1918.) Jedna vojska prēkaljenih vitezōva iz bajki, puna ožnaka iz rānijih křvavih dana, ūmorna ali još ne ubijēna; jedna vojska „jaka kao smrt“, tvrda kao granit, — baca se na nēprijetelja, krha se i lomi po svetim poljima i křvavim ūrvinama maćedonskim, pōnovu krvlju stvara jednu veliku junačku pesmu i, kao oćarana, prēleće od Bītolja do Beljāka, vėzujući se sa srpskim zarobljenicima, koji hitaju iz zarobljēničkih lōgora, i jugoslavenskim vojnicima i kōmitama, koji napūštaju front pa slaze iz planīna, noseći u svojim starim svetim zāstavama, prorešētanim u strašnim okršajima, nova sunca, nove slobode i nove nade.

Branko Lazarević.

58. Svētao prīmer.

Bilo je to slavne 1815. godine . . . Ōbesni Čaja paša po nāredbi vezīra Sūlejmana Skōpljaka, pljāčkaše plodna i bōgata šumādijska sela. Ne nāišavši ni na kākav jaći otpor na putu,

stigne on u Čačak. Miloš se reši da ga napadne s Ljubićskog Brda, na kome se beše ušančio.

Započe se ljuti i strahoviti boj. Turska je vojska i mnogo-brōjnija i bolje naoružana i odevēna nego srpska. Turci imađahu dosta i tōpova i kōnjanika. Topot od konja njihovih konjanika, koji jūrahu na krasnim ārapskim konjima po ravnici oko Čačka, zadāvao je neōpisani strāh. Pa ipak se Srbi džžahu jūnački sve dok im ne počē nēstajati džebāne. Turci jurišahu sve više i više i nājzad zāuzeše prvi šanac, koji bējaše na pōdnožju Ljubićskog Brda. Kada se staše prīmicati drugom šancu, Srbi počēše ūzmicati. I hrabri Tānasko Rājić pade opōminjući Srbe da ne klōnu i da nē puste tōpove, koje su s teškom mukom stekli. Ali ga već niko nē slušaše. Strah beše ovlādao svima. Pa i sam Miloš beše pōkoleban. Nije znao šta da radi, kako da stane nā put tome nēredu.

Ū taj mah pōjavi se jedna jūnačna žena s pōgledom punim bola i očājanja.

— Kuda ćete, nēsretnici? vikaše ona begūncima, kojima beše zaslēpio razum. Komu ōstavljate srpsku nejač i širočad? Zar se tako brani ōtadžbina? Zašto ne pripašete prēžine i ne ūzmete prēslice ū ruke? Pūstite barem nas žene da zadēnemo kūbure i da s Turcima megdan dēlimo! . . .

Ta pōjava beše strašna i veličanstvena. Ova žena izglēdaše kao neka božānska prilika, kao anđeo spasitelj, koji je došao da pōvrati izgublenu hrabrost prēplašenim Srbima. Ūz to i glas dōboša, u koji ūdaraše sām arhimāndrit Vūjanski Mēlentije, vodeći jednu gōmilicu seljāka sā sobom. Tako pōvrati iznēmoglu snagu i odāgna strah u srpske vojske, da smesta prēstaše bēžati i bez ikakva pōgovora odlūčiše ili tu svi izginuti ili Turke pobēditi. Svakom nā mah posta jasno, da nema zašta više žīveti i svaki s novom snagom jurnu napred.

Ūrnebesni ūzvici počēše se razlēgati. Na licu svakog junāka mōgaše se čitati takva ōdlučnost, da se na život nikako i ne pomišljaše! „Slobōda ili smrt“ — tako se sad zaōri sa sviju strāna.

Taj trenūtak ōdluči sudbinu ōružja. Turci se uzbezēknuše. Počēše izmicati a Srbi zā njima — ko brže! Mūka je bilo dok pōvratiše izgubljene šančeve, a posle je sve lakše išlo.

Na Mōravi pōgibe i sam zapovēdnik turski Čaja paša, a sūtradan već je bio i Čačak u Miloševim rūkama.

A znate li koja je bila ta junačka žena, koja se javi u tom srećnom času, te reši ne samo sudbinu srpskog oružja toga dana, nego i sudbinu cele zemlje, jer je od toga boja zavisio i uspeh celog ustanka srpskog? — To beše junačka kneginja Ljubica, žena kneza Miloša.

Svetao primer!

Mih. M. Stanojević.

59. Oslöbođena Jugoslavija.

I krvlju smo mörali natöpati Drinu i Soču, Vardar i Piavu, prepatiti muke Răspetoga, da jédnoga dana zaori krik: o s l ö b o đ e n i s m o !

Vėkovima su nas tlačili, vekovima su ispijali krv našu, na naša jaka pleća sūrvaše breme bezakönja, sve u öpakoj nadi, da će nas uništiti. A mi smo tŗpeli, snösili i vėrovali. Verovali smo u pravdu i ta nam je vera dāvala snage. I pravda je došla. Stöletni dušmani leže uništjeni; nad našiljem i bezakönjem slavu slave pönizeni i üvređeni, u kolo se hvata Srbin, Hrvat i Slovēnac, da gromkim glasom zāpevaju himnu svoga dāvna pesnika: *

„O lijepa, o draga, o slatka slöbodo,
Dār, u kom' sva blāga višnji nam Bog je dō.**
Sva srebra, sva zlata, svi ljudski živöti
Ně mogu bit plāta tvoj čistoj ljepöti.“

„Glasnik“.

60. Naša zemlja.

Zemljo naša, zemljo mila,
Slavna majko roda slavna,
Ti kölijevko starödavna,
Gdje se rađa hrabra sila,
Od vijėkova koja svede
Krstu brani svete međe.

Po ravnicah i po göra',
Prekö šuma zelēnica,
İzmeđ rijeka srēbrnica,
Pa öd mora sve dō mora
Ti se stēreš divnim sāgom,
Ti se kitiš svakim blāgom!

Gizdava si, pönosita,
Zātočnika svojih dikom,
A na užas protivnikom
Kao gröblje glasövita.
Dō dva svĳeta, što se kolju,
Mėjdan dĳele nā tvom polju!

Žarkim suncem, modrim zrākom
Smije ti se otac s neba,
İmaš vina, imaš hljeba,
İmaš svega srcu svakom,
Köm si mila ti u svemu,
Te sve tvoje prija njemu!

* Ivan Gündulić (1588.—1638.); ** dō = dao.

Őbiluješ svakim miljem,
 Milim zvukom gusloŹica,
 Milom krvi ljepŹtica,
 Cvateš smiljem i kŹviljem,
 I na Źzor s pŹsama se
 Divnih Źriš Ź sve glase!

Oj sve tvoje krasno li je
 I premlilo svakom sinu,
 Koj' nŹ ljubi majku inu,
 Koj' pŹstorkom tebi nije,
 Već uz hranu tvojim kruhom
 I tvŹjijem diše duhom!

Zato sinci zemlje ove,
 PriŹnimo k njojzi bolje!
 To je naŹe sveto polje,
 Na koje nas Źivot zove,
 Da radimo, da tvorimo,
 Da se na njem proslavimo!

Stojmo ĉvrsto na tlu tome,
 Stojmo svi u jednom kolu,
 Svoju zemlju makar голу
 Saĉuvajmo rodu svŹme,
 Na njoj Źivot da mu prŹvi,
 Tuđi kŹrov ne Źadavi!

Prah pŹd naŹim kŹracima,
 Prah nam slavnih pređa to je,
 Prah Zrinskoga i HŹvoje
 I mnogijeh sliĉnih njima,
 BŹd'mo i mi vrijedni dosti
 Ź njem shrŹnit svoje kosti.

Petar Preradović.

Napomena: protivnikom mesto protivnicima; dŹ dva svijeta, to jest katoliĉki i pravoslavni; po ravnicah i po gŹrah mesto po ravnicama i po gŹrama; Źd mora... dŹ mora, misli se Źd mora Jadranskoga do Ćrnoga; kŹm mesto kŹmu.

61. Őstajte ovdje!

Őstajte ovdje! . . . Sunce tuđeg nŹba
 NŹ he vas grijat' kŹ Źto ovo grije;
 Grki su taмо Źalogaji hŹeba,
 Gdje svoга нема и гдје брата није.

Од своје мајке, тко ће наћи бољу?!
 А мајка ваша земља вам је ова;
 Баците поглед по кршу и пољу,
 Свуда су гробља ваших прадједѡва.

За ову земљу они бјеху диви,
 Узори свијетли што је бранит' знаше.
 У овој земљи ѹстаните й ви,
 И за њу дајте врело крви ваŹе!

Кô пуста грана, кад јесења крила
Тргну јој лишће и покосе лёдом,
Без вас би мајка дѳмовина била,
А мајка плаче за својјем чедом.

Нѳ дајте сузи, да јој с ока лети,
Врѳтите се њојзи у нѳручја света;
Живите зѳто, да мѳжете мријети
На њѳном пѳљу, гдје вас слава срета!

Овдје вас свако пѳзнаје и воли,
А тамо нѳтко пѳзнати вас нѳ ће;
Бољи су своји и кршеви голи
Но цвѳјтна поља, куд се тѳђин креће.

Овдје вам свѳтко братски руку стеже, —
У туђем свијету зѳ вас пѳлин цвѳета;
За ове крше све вас, све вас веже:
Йме и језик, брѳтство й крв света.

Ќостајте овдје! . . . Сунце туђег нѳба
Нѳ ће вас гријат' ко што ово грије, —
Грки су тамо зѳлогаји хлеба,
Гдје свога нема и гдје брата није.

Алекса Шантић.

Svaka ptica svomu jatu leti.

62. Настрадаин-хоѳа й два ѳака.

Ишли ѳаци из мејтефа и из школе. Тако се сусрѳтоше једном млад Муслиман и једно младо Српче, па се спорѳчкаше. Побѳцали своје књиге на земљу, те се ўхвате у коштац.

Види их Настрадаин-хоѳа, те их рѳстави. Још их запита: „Какве су вам књиге, што леже ту на земљи једна поред друге?“

— Ово је моја динама — одгѳвори први.

— А ово је мој катихизис — одгѳвори други.

А Настрадаин-хоѳа им рече:

— Не дѳжите те књиге са земље; нека леже једна поред друге. Баш да видим, хоће ли се потуђи турска књига са српском!

Читав сат морала су оба ђака са Настрадаин-хоцом ту стајати и ў књиге гледати, — а књиге мирно леже једна поред друге.

Онда Настрадаин хоца рече:

— О, о, о! Да мудрих књига у луде деце!

Змај Јован Јовановић.

63. Алија.

Алија, Алија, ти у зурну свираш,
А свирком и пјесмом ў срце ме дираш;
Спусти сада зурну, да егљенишемо,
Та то ваљда смијемо?

Не ћемо о крсту, ни о млађ мјесџцу,
Не ћемо о Хрјсту, Мухамеду свџцу,
Ни о Светом писму, нити о Корану,
Све штогод нас дијели, мџтнимо на стрању.

Нећ питам те, шта се у џамији учи,
Нити како живиш ти у својој кући,
Нећ ћу да те питам, то ме брига није,
Ни шта ти се једе ни шта ти се пије.
Не питам те, чија ј' стаза ў рај краћа,
Већ те питам само: знаш ли, да смо браћа?

А ти ћутиш, ћутиш, па мислиш дубоко,
А ўсто ти сўза навире на око.
Та је суза чиста са извора стара,
И та суза мени јасно одгвара.

Гледаш љ ти моју? Једна им је мати.
Хај, наша ће суза опет да нас збрати!
Она ће да грли синке једног рџда,
Ми већ џсјећамо, да крв није вода.

Што су стари јџди љштетили тешко,
Све ће то пребџљет срце нам вџтешко.
Па кад сџне слога, звијезда наша нова,
Смирит ће се кџсти наших прџједџва.

Бит ће ђпет среће, пђноса и славе
 И снаге и сјаја и врлине праве.
 Пјесме наше нѐ ће нагињати плачу,
 Благослов ће стигнут' загрљену браћу.

Учи дакле, брате, учи дјецу своју,
 Ја ћу учит моју, да се брђтски грле,
 Прадједђва својих сложним духом кријепе
 Амђнете лијепе.

Змај Јован Јовановић.

Народне пђсловице.

Брат је мио, које вере био, ако братски чини и пђступа.
 Тко не држи брата за брата, тај ће туђина за господђра.
 Сложна браћа нове двђре граде, а нѐсложна и старе раз-
 грађују.

Слогом рђсту мале ствђри, а нѐслога све пђквари.

64. Путници ѓ пси.

Касно ѓвече ѓђаху два пријатеља кроз село разговђра-
 јући се међу собом о својим нѐвољама. Наједђмпут иза плота
 зђлаја на ѓих псето, за ѓим друго, — и скѓпи их се много.
 Један од путника беше узео камен, да се брани; но онај ће
 други рећи: „Остави га, молим те; ти псе нѐ можеш уђу-
 шкати, да нѐ лају. Ја ѓихову нарав добро пђзнајем, и само ћеш
 их горе раздражити, те ће више лајати.“

И заиста, нису ђтишли пѐтнаест до двђдесет кђрака, пси
 се пђчеше утишђвати па најзад сђсвим престаше лајати.

Завидљивци, на штогђд погледају, на све лају; а ти иди
 својим путем, они ће полајати па и прѐстати.

Иван А. Крилов.

Pitali psa: Zašto mnogo laješ?

— Zato što nemam drugog zanĀta.

65. Орао и лисица.

Здруже се орао и лисица, и да би пријатељство ђстало
 трајно, они се догђворе да живе у сѓседству, да би у пђтребѓ
 један другом могли помђћи. Они изаберу један храст, на
 чијим грђнама орао себи начини гнездо, у коме снесе јаја и

йзлеже ѓрлиће. Лисица, опет, начинила је себи лѣжиште при корену, у шупљини ѓвога храста, и ту ѓкоти своје лисичиће.

Једном лисица, по обичају, йзиђе ў лов, а орао, нѣмајући тога дана шта да једе и чиме да нахрани своје мале, и видећи лисичиће подѣбеле, слети доле, узме их, и однѣсе у гнездо.

Мало после тога врати се лисица и спази ўжасан призор; још врућа крв тече из гнезда, бедни лисичићи плачно кевћу, а орао им нѓктима дере ўтробу и кљуном им вади очи. Глѣдајући на то одѓздо, лисици је било врло тешко ў срцу. Да је од кога дрўгога страдала, али од пријатеља и сўседа свога! Нѣмогући ништа друго, чїнила је оно што раде сви слаби, кад им јачи ўчине нѣправду: прѓклињала је и звала небо на ѓсвету.

После неколико дана пастїри ў пољу пекли су месо, а орао ўграби од тога један комад, на коме се задржало и прилѣпило мало жари. Слўчајно тада нѣкако дуваше вѣтар, те се ѓрлово гнездо ўпали, орлићи йспадну из гнезда, пола йспржени.

Како их је лисица вѣсело дѓчекала, како је њима пред орловим ѓчима ѓ хрест ўдарала и срце йз њих још живих чўпала и прѓждирала, — свак то може лако погѓдити.

Доситеј Обрадовић.

66. Ѓурак и врабац.

По двѓришту ћурак шѣће,
Вазда пућка и блѣбеће;
Главом вије, шири реп,
Мисли: Боже, ѓл' сам леп!
Све се шири, све се мери,
Кйнђури се, кочѓпери!
Али једно
Зло га јѣди,
Што га нико
Ал' баш нико
И не глѣди;
Пси прѓлазе
Ал' нѣ хају;

Не ће да га
Ни заљају!

Сѓмо један врабац клѣти
Са тѓрабе доле слѣти
Поред ћурка надувена,
Да му нѓтре пѓд нос 'рѣна!
Поче пѓд њим скакўтати
Па му поче цвркўтати:
„Зѓлуд, стриче, дуваш, дѣваш!
„Не йздува, чега нѣмаш!
„Лепши ј' соко него врана,
„Лепши ј' паун од ћурана!“

Разљути се ћурак луди,
 Па још више шири груди;
 Поче крестом климатати,
 Крил'ма бити — запарати!
 А врабац се само емије,
 Па му вели к'о и прије:
 „Лепши ј' соко него врана,
 „Лепши ј' паун од ћурана!“
 А наш ћурак шта да ради?
 Све се већма горопади;
 П' онда оде, да не гледи

Тога врапца, што га једи . . .
 Опет пљунка и блебеће,
 Дигне главу, па се шеће;
 Све се шири, све се мери,
 Кинђури се, кочопери;
 Ал' бадјава,
 Јер га свако исмејава;
 А што ј' рёко врабац чили,
 Већ су њ пси научили,
 Па сад лају са свих страна;
 „Љепши ј' паун од ћурана.“

Чика Јова Змај.

67. Lisica i rak.

Љишао rak iz pōtoka da se malo sunča. Dođe lisica, pa mu reče:

— Hajde, rāko, da se utrkujemo: ko će pre stići na čistinu iza one šumice.

A rak će joj na to:

— E, baš da vidimo, teta lijo. — Struži!

Lisica obruži rešinu i stane trčati, a rak joj se u tome trenutku čvrsto uhvati kleštima za rep.

Sad nastade jedna lūda utrka, ili, bolje reći, lisičje trčanje, jer naš rak, koji se pokazao u ovom slučaju prepredniji od lisice, visio je mirno o lisičinom repu, da to ova nije ni slutila.

Lisica, naposletku, sva zadržana, stiže na čistinu i odmahnu repom, a rak se neopaženo otpusti sa repa i reče:

— Zar ti tek sad? A ja se ovde baš nachekao, sve izgledajući kada ćeš stići!

68. Човек и змија.

За кућом некаква човека, који је имао једнога сина, дете од неколико година, била под каменом у рупи змија, која је често излазила те се пред рупом својом сунчала. Једампут син онога човека узме секиру, те змији, која се била као удомаћила и није се од њега ни бојала, пред рупом одсече реп; а змија се расрди те њега уједе и зада му смрт, па утече у своју рупу и престане више излазити на сунце.

Пошто човек сина свога с највећом жалости више куће закопа, и пошто му време жалост мало утиша, онда дође једном змији пред рупом и дозвавши је стане јој говори, да се помире, и да излази опет пред своју рупу, и да живе у пријатељству као и пре, додајући, да се оно већ не може повратити, што је учињено. А змија му одговори из рупе: „Можемо се помирити, али док ја гледам мој реп, а ти твога сина гроб, дотле првога пријатељства међу нама бити не може.“

Вук Ст. Караџић.

69. Ūranak.

Sunce grānjiva i baca nāokolo svoje sjajne trake, da prōbudi sve spavāče na širokoj zemlji.

Sunčani trak ūdario o gnezdo ševino. Ševa leti ū visinu i peva: — Liri, liri, lan. Bit će krasan dan! —

Drugi sunčani trak prodr'o u kokōšinjak. Kokoši su skōčile s motke; traže po dvōrištu zrnje i nesu jaja. Petao lupnuo krīlima i zāpevao:

Sve se iz sna būdi:
Nā rad, nā rad, ljūdi!
Tko zōrom ūstaje,
Dve sreće pōznaje!
Plām je na zrenīku:
Ljūdi, kukurīku!

Treći je sunčani trak pao u pčelinjak. Pčela je izmīlela iz košnice i polētela na ružin grm. Zuji ōkolo cveća i nosi mēd u košnicu.

Četvrti je sunčani trak šmignuo kroz rūpicu na prōzoru i pao na pōstelju lenčini Gaši, da ga trgne odā sna. Ali Gašo ne ūstaje, nego se ōkreće nā drugu stranu i hrče. Gašo spava, dok svi drugi rade. U sobu je ušla Gašina majka. Budi sina i viče mu: „Ustaj, Gašo! Tko dugo hrče, taj čorbe ne srče!“

Iz Nazorove čitanke.

70. Сунча се.

Престала је зима,
Лед и ветар клет,
Свуд се трава прима
И шарени цвијет.

Под љбавом гором
У долини тој,
Вечером и зором
Бруји славља пōј.

Љепши свићу дани,
С неба бјежи мрак,
Већ сунцу не брани
Да развија зрак.

Блиста сунце мило,
Диван ли му сјај!
Свето своје крило
Пружа на наш крај.

Таму гони цијелу
Ћтима јој власт;
Листом кити јелу
И високи храст.

Ох, како се тјеше
Сиротани сад,
На сунцу се смијеше,
Топи им се јад.

Ето један сједи
У крпама вас ...
У тузи и биједи
Нашао је спас.

Весело се смије
Сунце њему сја!
Згријева га и грије
Љубав божија.

У слабачких груди,
Гдје га тишти јад,
Тада му се буди
Спокојство и над.

Не прати га више
Вјетар студен, клет,
Слободније дише
Милији му свијет.

Већ йзможден није,
Снагу добија, —
Њега сунце грије —
Љубав божија.

Ој хвала ти, слава!
Божја љубави,
Ти с' љтјеха права
Сиротана сви!

Та нитко не знаде
Милосно ко ти,
Сиротану јаде
Горке тјешити.

Ој хвала ти, слава!
Божја љубави,
Ти с' љтјеха права
Сиротана сви!

Алекса Шантић.

71. Синан-паша.

(Народно прѣдање о потурчивању Срба на Косову.)

После Косова, причају, да је на Шар-планини живео некакав ћаја. Он се родио у селу Топљане, у срезу горском, а звао се Синадин. Кућу је имао на Шари, а уза своје велико стадо оваца водио је тридесет паса, који су били веома зли али паметни и послушни. Једном је под Шаром прлазио турски цар. Пси га нападну и стану лајати. Чује то ћаја Синадин па стрча на пут и само што оштро покара једнога пса

а остали разумеше то па се стидљиво уклонише. Синадин приђе цару и поклони му се до земље. А цар рече: „Море, ћаја, ти имаш љуте псе, љмало не удавише мене, султана и твога цара . . .“ Синадин му пољуби skut и одговори: „Опрости, светли царе! Пси као пси. Не знају они ни за цара, нити за кога другога. Они врше своју дужност. И кад би се сваки љ твој царству на њих љгледао, па чинио оно што му је дужност — мед и млеко текло би по свој царевини.“

Цару се јако допадне овај млади човек, те помисли: „Море, кад овога човека пси тољко слљшају и разумију, не ће бит' да је он некакав обичан човек. А видим како и па-метно говори.“ И заповеди, те ћаји запишу име и презиме, па са свитом оде даље.

Кад се доцније вратио у Цариград, ссти се ћаје Синадина, те га позва себи и понуди му пашалук на Косову. Синадин се љплаши тољког господства, па ће рећи цару: „Немој, светли царе! Где је још од ћаје постао паша? Ко ће мене проста и неписмена овчара слљшати?“ Али се султан намршти и оштро подвикну: „Немој ти мени врдати, него или да примиш пашинство или гајтан (казна да се одмах мора сам обесити). А ја ћу наредити већ што имаш да радиш и да те сваки у царству мора и слљшати и поштовати.“

Таја Синадин немадне куд, него се одмах потурчи и до-бије име Синан-паша. Пошто га цар богато обдари, он се врати љ свој завичај и негде око Призрена подигне себи ко-нак. И тако почне пашовати.

После неког времена цар му напише ферман (писмо) и каже: да од њега не тражи ништа друго, него да што пре потурчи све Србе на Косову. И ако је био потурчњак, Синан-паша је знао да је Србин, и ова царска наредба беше му врло тешка. Па опет није смео не слљшати цара, него пошље телале на све стране, те стану викати: „Турчи се, бре рајо, а ко не ће, тај већ сутра да није више на пашиној и царској земљи.“ Народ се љплаши и стане турчити по свему Косову, а нарочито се много потурчи у срезу горском близу Призрена. Отуда тамо и данас има врло много Турака, али ниједан не зна турског језика, већ сви говоре српски.

Синан-паша тада обори Душанову цркву „Св. Ђранђео“ и од њеног камења подигне џамију, која и данас још постоји

у Призрену. Још приповедају да је доцније сасвим заборавио да је српске крви, па је био велики дђшманин и крвопија.

Кад је умро, Турци га сажхране покрај његове цамије, па ту подигну и лепу чесму. Али кад једном надође Бистрица, она раскопа Синан-пашин гроб и однесе му тело у некакву рупу, где су људи просипали помије и другу људску и сточну нечистоћу. Турци га ноћу йзваде оданде и опет сахране; али у народу остане прича и вђровање: да га је Бог мртвог казнио, што је окаљао своју прадедовску веру, те је морао неко време одлђжати онде, где честити људи ни своје псе не закопавају.

С. М. Милосављевић.

72. Дед и ўнук.

Ўз'о дђда свог ўнука,
Метн'о га на крило,
Па ўз гусле певао му,
Што је негда било.

Певао му српску славу,
И српске јунаке,
Певао му љуте битке,
Муке свђкојаке.

Дђди око забљистало,
Па сузу прђлива,
И ўнуку своме рече,
Да гусле цђлива.

Дете гусле пољубило
П' онда пита живо:
„Је ли, дђда, зашто сам ја
Те гусле целиво?“

„Ти не схваташ, Српче мало,
Ми стђрији знамо!
Кад дорастеш, кад рђзмислиш,
Кашће ти се сђмо!“

Чика Јова Змај.

Речи: кашће = казаће (казат ће).

73. Iz „Sěljačke būne“.

Sred mesta Stübice stoji stara crkva, a ũ njoj pod svodom na levoj strani vĕlika kĀmena ploĀa. To je nĕĀiji grob. DĀ! Na kĀmenju stoji pod tvrdim ōklopom krupan Āovek. Duga mu brada, bŕkovi dugi, Āudna rŭdasta kosa, dĕbele usne, debeo nos. Nagni glavu i Āitaj! Tu pŕĀiva Ferdo Tah, tu Jĕlena gospa! Slavna li Āŕveka! Kamen bar vĕli. Prŕslavio se pod tri kralja za MĀdžarsku, vĕli kamen — ali gnjavio hŕvatski narod. Bĕjaše vreden, pošten, sretan, vĕli kamen. Oh, ne dao Bog nikomu tĀkove sreĀe! Ali kad gorsku dŕlinu prĕkrili noĀ, potrĕsu se kosti sred groba, a iz kamena skoĀi prŕkleta sena ōklopnika i beŕi iz crkve. Ta dosta stĕnje celi dan pod teškim kamenim jarmom, a u kuĀi boŕjoj, koja njĕgova nije, dosta da po nje-govim kostima gazi seljaĀka noga, da kroz ŕidine grme ōrgulje poput trublje pŕslednjega suda. Da bar zbrisati moŕe s kamena svoje ime, da ga bar nĕstane iz pameti ljuvske. Ne! Nek seva to prŕkleta ime do sudnjega dana, nek se smeje taj kamen pĀk-lenim rugom o slavi, vrlini, poštenju. I beŕi iz crkve ũ noĀ. Ali jao! NĀ svakoju grudi pŕsrĕu mu noge, na svakoju se stopi lepi seljaĀka suza. NĀ kamenu prĕd crkvom sĕdeĀi plaĀe ũ on, plaĀe kroz celu crnu noĀ. Eto na istoku beli se dan, po vŕhovi-ma drŕĀe zora. Joŕ jednom diŕe oklopnik glavu, da pŕgleda brdo nad mestom, da pogleda svoj pŕnositi grad. Groza ga strese. Nema veĀ kĀmenoga graĀa. Po vrhu, gde je nekad vi-jŕio pŕnositi steg gospŕdina Taha, ide seljak za plugom i peva veseo jutranju pesmu. Senka boljĀra se trzne i ũmine u grobnicu, pod prŕkleti kamen, a slŕbodna pesma pliva dalĕko, dalĕko zelenom gorom, gde se rĀzleva sjajna rumen prŕbuĀene zore, gde niĀu nĀ nebu ruŕe iz mŭĀeniĀke krvi hŕvatskoga i slŕven-skoga puka, ŕto ga pogazi oholi bes u prosnŭtku zlatne slo-bŕde. Cvati, ruŕo rumena, cvati pŕsveĀeni cvete, vij se nad grobom nĕvoljnih ljudi, koji diĕoŕe maĀ na zakon varke i laŕi, koji diĕoŕe maĀ na zakon prirode svete, cvati, jer se mladi rodio dan i Āista rosa pada ũ srce puka, rosa blagŕĀe i ljŭbavi bratske. A ti, hŕvatski mladi sokole moj, ubĕri taj cvetak, za klobuk ga deni i pŕnosi se njime pred vekom i svetom!

Avgust ŕenoa.

74. Гусле моје.

Гусле моје, овамо 'те мало!
 Амо њ ти т'анано г'удало!
 Да прев'учем, да ма'ло заг'удим,
 Да ми срцу о'длане у грудим':
 Та пуно је и пр'епуно среће,
 Чудо д'ивно што не пукне веће!

Зоро бела, сунце о'грејано,
 Лисна горо, поље о'басјано,
 Цвеће мило, росо, бистро врело,
 Па ти јоште, моје чедо бело!
 Ко да гледне чарне очи твоје,
 Па љ срцу да му не зап'оје?

Ао свете, мио и пр'емио,
 Кр'асно ли те Вишњи уд'есио!
 Са'мо, са'мо, да још мрети није!
 Ал' већ нека, кад њнако није!
 Данас, сутра, час ће љдарити,
 Јарко сунце мени закл'онити,
 Из руку ми јасне гусле тргнут',
 Моје тело под з'емљицу в'ргнут';
 Ал' што певах не ће пр'опанути,
 На'кон мене хоће о'станути,
 Док се п'оје, док се винце пије,
 Док се коло око свирца вије,
 Д'окле срце за срцем љздише —
 Е, па д'отле, а куда ћу више!

Бранко Радичевић.

75. Први снег.

У осв'итку зоре, кроз сумр'ачак тавни,
 Покрив'ене снегом почивају равни.

А ст'удени лахор кроз д'олине мирне
 Преко п'устих поља кад'икада пирне,

И с вихором лаким себца се хвата,
Па засипље снегом и стрехе и врата.

А у селу јоште у прѓзорје мило,
Ноћ, ведра и хладна, не пѓдиже крило.

Из даљине сáмо лйсица се краде,
Па кѓкоши вреба и пилиће младе,

И од њених шапа и тўна и тамо,
У првoме снегу, траг се види само . . .

Војислав Ј. Илић.

76. Лйсица и јарац.

Лисица и јарац сиђу у један бунар да се напију хладне воде. Кад су се напили, јарац се стане обáзирати куда ће изйћи, а лисица му рекне:

„Нё брини се! Само ти слушај мене, па се нё бој! Ћсправи се, пѓдигни предње ноге на зид, погни главу и рогове напред!“

На све готов, јарац ўчини што му је лисица рекла. Тада се лисица попне на њёгова леђа и рѓгове, йскочи напоље, и скачући око бунара, почне се ругати јарцу. Што се јарац више љутио због њеног вероломства, она му се више смёјала, гѓворећи му:

„Мој јарче! Да имаш тѓлико мозга кѓлико браде, ти нйпошто не би у бунар сйлазио пре него што би добро размислио како ћеш изаћи.“

Не почињи ништа пре него што рáзмислиш какав ће бити свршётак.

Доситеј Обрадовић.

77. Глуhak и слепac.

Слеpac и глуhak зађу на туђу нйјву, да наберу граha. Глуhak реће слепцу: „Ти слушај, па ми кажи; а ја ёу гледати и теби казйвати“. Зађоше ў граh и сёдоше. Слеpac напипа граh и реће: „Лепa граha!“ А глуhak ёе на то: „Зашто страха?“ Слеpac се спѓтакне на brazду и падне. Глуhak га упита: „Шта ти је?“ Слеpac одгѓвори: „Brazda!“ Глуhak викну: „Gazda?“ и nagne бежати, а слепac за њим.

Lav Tolstoj.

78. Змијина глава ѿ реп.

Змији се реп стаде прѣпирати са главом о томе, ко ће ѿд њих хѳдити напред. Глава рече: „Ти нѣ можеш ићи напред, јер у тебе нема ѳчију ни ўшију.“ Реп же нато: „А зато је у мене снага, којом те дижем, те ако се ѳмотам око дрвета, ти се нѣ ћеш ни маћи с места.“ Глава рече: „Разиђимо се дакле!“ Реп се ѳтргне од главе и ѳтпузи напред. Истом што се ѳдмаче од главе, набаса на јаму и свали се у њу.

Лав Толстој.

79. Psi kod požara.

(Događaj iz života.)

Mного puta se događa, da u gradovima za požara ostanu deca u kućama i ne mogu se izbaviti zbog toga, što se od straha sakriju i šute, te se ne vide od dima. Radi toga su u Londonu izvežbali pse. Ove pse drže požarnici, i kad se zapali kuća, onda spremе pse da traže i iznose decu. Jedan takav pas spasao je u Londonu dvanaestero dece. Njega su zvali Bob. Jednput se zapali kuća i kad su prispeli požarnici, dotrči k njima žena, koja je plakala i reče: „Ostala mi je u kući dvogodišnja devojčica“. Požarnici pošalju Boba. Bob ustrči uz basamake i izgubi se u dimu. Malo zatim istrči iz kuće, a u zubima je nosio devojčicu, koju je čvrsto držao za košuljicu. Mati je pala pokraj kćeri i plakala od radosti, što joj je ostala živa. Požarnici su milovali psa i pregledavali ga, da se nije opržio, no Bob se trže i opet u kuću. Požarnici pomisle, da nije još ko živ u kući i pustiše ga. Pas utrči u kuću i brzo istrči noseći nešto u zubima. Sav svet prsne u smeh videći, gde pas nosi — veliku lutku.

Лав Толстој.

80. Мајмун.

Један човек поје у шуму, усече дрво, подигне један крај дрвета на пањ, опкорачи га и почне га пилити. Затим забије клин у распиљено место и настави пилити. Овако је пилио и помицао клин све дубље. То је све проматрао мајмун, који је седио на дрвету. Кад је човек легао да се ѳдмори, мајмун опкорачи дрво и хтеде, да то исто ради. Он ѳзвади клин, дрво се склопи и причепи му реп. Мајмун се стаде дѣрати и трзати репом. Човек се пробуди, ѳзмлати мајмуна и свеже га на конопац.

Лав Толстој.

81. Ђурђев-дан.

Ђурђев данак — хајдучки састанак! Пољане, које су недавно биле застрте белим покривачем од снега као мртвачким покровом, покрила мајка природа зеленим поњавцем цветних ливада. Гајеви и шуме узлїстали, воћњаци блистају у цветном пролетном ѱресу. Птице певачице опет певају миле песме своје у домаћим дубравама. Мирисни цветак ѱурђиц цвета по мејама и шири свој слатки воњ по ливадама и гајевима испод грмља и шїкарја. Пчеле зује, живад се леже, теоци и јагњићи трчкају по пашицима, ѱурђевско благо сунашце благо греје. Уздух је чист као дечје око, кад се закреси у невиној радости при милој игри. Поветарце тихо и благо њише цветним гранама стабала, као кад љубазна мајка њише у наручају мило чедо, да га ѱљуља у слатки санак. Мирисне гљиве ѱурђевске расту. Врт је засејан, станарица бере траву свакојаку за краве мўзаре; бабе траварице беру биље и траве за свакојаке лекове људске и марвене. Ђурђевске благе кише натапају и оплођују њиве и вртове. Чобани се радују и с обилне паше за своју марву и с мїлога годишњег добављања, у које се почиње весели пастирски живот ѱ пољу. Девејке вију венце пољскога цвећа, у које ѱплећу мили ѱурђиц. Оре се по пољима и луговима, по ливадама и вртovima, по гајевима и дубравама веселе песме младежи, игра се коло на ледини; умивају се лица ѱурђевском росом с цвећа до сунца особито на Ђурђев дан. Сватко се живо радује тому дану као ѳзебао јаркому сунцу.

Мијат Стојановић.

82. Отетом — проклетом!

На обронку Романије — на самотном пландишту чуваше момче Станиша за ѱванске ѳмаре крдо белих оваца.

Под брснатим дубом седи Станиша. Узне свиралу те стаде чаробним звуцима — штоно кажу — дїзати и дрвље и камење, травку и горски цветак, — ѱставит ће под облаком орла и на скоку вука, само не ће горскога хајдука.

Наједампут трже га из слатке доколице крупан глас Костел-харамїје:

„Чобанче! Бирај ми најтџвније јагње; — бирај, или ћу сесећи крдо и чобана!“

„Немој, добри чџвече!“ стана Станиша дршћући мџлити. „Ено . . . тамо је моје јагње! Од уста сам својих откџдао и њему подавао, — а оно ми од миља лизаше руке и колена. У мога господџра, у кога се најмих, и нема ништа, доли овог крда, пак да дадем само једну главу, он би ме проклео, ў свет би ме прогнао! Али оно је јагње моје, мени најмилије; а дадне ли драги Бог, бит ће старој мојој нџни хранитељница . . .“

„Нџ питам те за твоју нџну, ни чије јагње гојиш!“ рикну хајдук.

„Узми, што ми је најмилије — у Божје ти име!“ рече Станиша пак му сузним очима пџткучи јагње.

Хајдук тури руку ў недра, извади кесу и рече:

„Ево ти, синко, жути дукат, пак ти купи нџни овцу хранитељцу, да нџ чека гџдину љ две. — А сада реци: није ли тако поштџно?“

„Јуначе, носи јагње моје и злато своје! Ти си злато нџкоме отео, сирџтицу неку уцвџлио и у црно завио, а отето, знајде, да је проклето! Учила ме тако нџна. Ја ћу додўше тешко прегџрети јагње своје, но судбџну ћу своју мирно снџсити, јер без Божје воље ни прамен с главе не опузне!“

Хајдук се зџмисли. Дџрнуше га речи Станишине. Тргне нож љ две мале пушке иза припашаја, с рамена скине дугу шару, па све баци у густе шибљак и џдлучно рече:

„Сретно момче, ти си и мене усрећило; Бог те мџловао на џбадва света! . . . Отето — проклето! Зџклињем се јџдиним Богом, да више нџ ћу хајдукџвати нити туђу сирџтињу џтимати!“

Нато се спусти горски хајдук низ продол срџтнији неголи је икада био. Оде ў род, да му прибаве опрџштџње, како би могао слџбодан у поштџњу и о својој муци живети до суда Божјега.

Иван Лепушић.

Народне пџсловице.

Што је с врагом стечџно, враг и однџсе.

Живот о туђим жуљевима није прав ни поштен.

Без поштџња нема среће.

Чини право па се нџ бој нџкога.

83. Прөлеће.

Настало је пролеће. С неба пригрева топлије сүнашце и буди нарав на нови живот.

Пролиставе горе, а зелена трава покрила долине. Свежим зраком лете лакокриле птичице и цвркутом својим навешћују ново, лепше доба године.

Јосип Евген Томић.

84. Прөлетна песма.

Врба пупи, дрен већ листа,
Сунце тако дивно блиста,
Чисто небо, цео крај!
Све се буди . . . Трава расте . . .
Ено већ и прве ласте!
Гнездо плете ўз зид куће,
Па облеће и цвркуће:
„Ал' је диван сунчев сјај!“

К'о на бојни збор јунака,
Їз свих доља и сокака,
Где је зймус био снег —
Пуно срећних малишана
Јуре, трче са свих страна,
И из грла кличу свег':
„Хајд' на брег! Хајд' на брег!“

Ноге лаке . . . срца смела . . .
Ўстрчаше на врх села!
О, да среће, пуне жара!
О, да слике, пуне чара!
Лопте . . . жмурке . . . коло вито
И йграње плаховито,
И пёвање без оданка,
И трчање без престанка!

А кад ў шиб дубље зађу,
Кликну, бисер ко да нађу,
И бескрајне среће дечје
Заори се громки јек:
„Кўкурек! Кўкурек!“

А гле доле, чича Сима
 Тад ѓтвара прозор ти'о
 И сећа се златног доба
 Кад је њ сам дете био,
 Па, раздраган, дуго гледи
 Тамо горе, к деци пр'аво:
 „Здраво, децо, добро моје!
 „Ој, Прѓлеће, здраво! здраво!“

Војислав Ј. Илић Млађи.

85. Птичја молба.

Птице певачице у краљевини Срба, Хрвата и Словенаца сакуплене ове године на првом свом скупштинском састанку, рѓшиле су да ѓпуте српској, хрватској и словеначкој деци ову молбу:

Врatile смо се из далеких туђих земаља у нашу стару и милу дѓмовину и уселиле се у своје старе станове по шљ-мама и лљговима, градовима и селима, па смо намерне да овде опет заснујемо своје дѓмаће ѓгњиште и да на њему живимо мирно и весело. Ми стављамо себе и своје пѓтомство под моћну заштиту наших добрих пријатеља, добре деце, и надамо се, да ће она чувати свуда и на сваком месту наш живот, да нам не ће одузимати нашу златну слобѓду, то наше вљелико благо. Нарочито мољимо најљубазније: да нам никад не рушите гнезда, која смо ми саградиле с тешком муком, да наша јаја не ѓзимате, наше младенце да ѓставите, да их ми саме негујемо и ѓ њима се старамо и да с нама поступате увек као наши добри пријатељи.

У накнаду за то ми вам обећавамо: да ћемо вам чинити радост и веселје својим скакљтањем, лепрљшањем, лећењем и певањем; да ћемо марљиво хватати и уништљвати све дѓсадне и шкѓдљиве бљбице с дрвећа и грмова, ѓсева и пѓврћа, поља и стоке тако, да лепо напредују и да буду од користи вама и вашим старијима шуме и поља, вртови и лљгови, те да ми њ ви заједно слаavimo благога Бога, творца и нашег и нашег и свега ѓсталог.

Написано у Зеленграду ѓзмељу Ускрса и Трѓице ове године.

У име птичје скупштине пуномоћници:

Слављјић, Косић, Шљвић, Ластић, Чворкѓвић.

После ове молбе чује се да су се рѣшила сва деца у краљевини Срба, Хрвата и Словенаца да створе друштво, које ће помагати птицама у грађењу гнезда, чувати их од невјалале деце, која гнезда кваре и птице хватају, зими их храни, кад немају шта да једу. И доиста се опазило, да има у неким местима већ по дрвећу вѣштачких птичјих гнезда, виђају се и птичја хранилишта, где добра деца љносе птицама мрва од хлеба и друге хране. Зато се ту и разлеже цвркулт и песма птичја и нема шкодливих и досадних гусеница и буба. Колико су добра учинила та деца!

Из „Четврте Читанке“ Др. С. Чајковца.

86. Evo naših lasta.

Evo idu, kao zvani,	Hod'te, hod'te, gosti moji,
Naši lanjski sūkućani,	Vaše staro gnezdo stoji,
Evo naših lasta mili',	Pōrušit' ga nismo dali,
Vaš smo vas se zažělili,	Mi smo vam ga sačūvali.
Hod'te, hod'te, tice vite,	Ně idite drugoj strani,
Da s' od puta odmōrite!	Hod'te k nama kō i lani.

Pod našim je krovom mirno,
 Niko nije ũ vas dirnō.
 Mi pēvamo i ĩgramo,
 Al' se nikad ně svađamo;
 Źivećemo u radōsti, —
 Dobro došli, naši gosti!

Čika Jova Zmaj.

87. На Липāру.

Јесте ли ми рōд, сирōчићи мāли?
 Ил' су љ вас можда јади ѓтровали;
 Или вас је, слабе, прогōнио свет; —
 Па дōђосте само, да кад људе знамо,
 Да се љ ми мало ũпознамо,
 У двōпеву тужном пēвајући сēt? ...
 Ми смо мале,
 Ал' смо знале,
 Дā нас не ће
 Нико хтети,

Нико смети
 Так' вѡлети
 Као ти . . .
 — Ћију ћи!

Моје тике лѣпе, јѣдини другари,
 У нѡвome стану пѡзнаници стари,
 Срце вам је добро, песма вам је мед;
 Али моје срце, али моје груди
 Лѣденом су злoбoм разбијали људи,
 Па се место срца ўхватио лѣд.
 С белом булом,
 Са зўмбулом,
 Шарен рајем,
 Рајским мајем,
 Цвећем, миром,
 Са лепиром,
 Лѣтимо ти ми
 Срца тѡпити . . .
 — Ћију ћи!

Моје тике мале, јадни сиротани,
 Прошли су ме давно моји лепи дани,
 Ўвело је цвеће, ѡдбего ме мај,
 И на души ѡста, ко скрћана биљка,
 Ил' ко тужан мирис ўвелог бѡсиљка,
 Јѣдна тешка рана, тежак ўздисај.

Ђура Јакшић.

Липар се зове ѡколица Сабанте, ма̀лога села у Србији,
 које је обрасло самом липом.

88. Старац и јабуке.

Садио старац јабуке. Нетко му рече:

— А што ће теби те јабуке? На њихов плод треба много
 чекати, ѡ ти не ћеш сá њих пѡјести нијѣдне јабуке.

А старац одгѡвори:

— Ако не пѡјѣдем ја, појешће други, па ће ми рећи: хвала.
 Па нáстави даље пресађивати јабуке.

89. Курјак и овца.

Прёпирао се једном курјак са овцом. Овца је била у добро затвореном тору, а курјак напољу, па се овца могаше без бојазни прёпирати са својим крвним нёпријатељем.

„Овцо!“ — рече курјак, — „чуо сам реч: свана овца, а изнутра курјак. То ће рећи толико, кано да си ти блага и кротка — а ја окрутан и дивљи. Пак ми тај презир дођијао. Ајде да се йменимо: ти подивљај, а ја ћу да се упитомим!“

Нато се овца насмеје и рече:

„О, мој крвниче, ја нисам кадра подивљати, и пре би се ти упитомио него ли ја подивљала; али веруј ми, да би ти и онда још кано питом жедан био моје крви.“

Иван Лепушин.

Pitali vuka: Zašto ne živiš među poštenim ljudima? — Nema danas življenja poštenim ljudima!

90. Ruži.

Ružo mila,	Zar te slomi
Ružo mala,	Vihar ljuti,
Što si tako	Te sad moraš
Blijedjet stala?	Pövenuti? . . .

A jučer si,
Ružo mala,
Još mi tako
Mirisala . . .

Gabrijel Pinter.

91. После кише.

Ох, како сунце сија	Ўмилне птице мале
Кад густе облак прође!	Са росне гране слёћу,
Ох, како зрачак прија	Па росу чисту круне
Кад блага тишма дође!	Ў недра милом цвећу.

Уз пöток жустар, мали,
Што сада јаче струји,
Нёбројно јато пчела
Пöпевку своју зүји . . .

Јован Грчић Миленко.

92. Ptičja svēčanost.

Da načine ptice pēvice k ĩmendanu svoga kralja što lepšu poĉast, dogōvore se, da ĉe mu ime prōslaviti pesmom. Sākupilo se ptica, koje svojim pevanjem sāmoga ĉōveka ushĉuju. Ūveĉer, ūoĉi ĩmendana ōtpevaše svome kralju pesmu, a on im se, kako dōlikuje kralju, zāhvali, ne rēkavši ni reĉi o lepōti njihova pevanja.

Svraka, nājveĉa meĉu pevāĉima, koja se cenila prvom, ōzbiljno upita kralja:

„Slavni gōspodar! Zabōravio si izrēĉi sūd o našem zboru.“

Nato kralj odgovori:

„Krāsno bi pevanje bilo, samo da se nije ĉulo neko neģgodno krēštanje i drēĉanje u pesmi.“

Svraka — kano da je razūmela kralja, pōkunji se i pōsrami.

Ne trāžimo nĳkada nāumice priznānja i pōhvale za naša dela!

Ivan Lepušić.

93. Māgaraĉ.

У стаји се запōднуо рāзговор. Мазга стала да бēседи с коњем и озлоглāшује добрōћуднога мāгарца. Она је уживала ў том, јер се она тōбоже рачūнала у коленовиће, у коњску пāсмину . . . Стара прича о ōпанку, кад се погōсподи. И мазга је нāјрадије трāжила рāзговоре, којима је могла понĳзити стрпљивога мāгарца, што је у тамном куту стаје грискао нешто сламе.

— Ја се пōносим, што сам ти нешто у роду — прогōвори мазга гōсподском врāнцу. — Ти можеш дōиста да се дичиш својим прēђима.

— Дā — прихвати вранаĉ. — Моји су пређи нōсили јунāке пō свим рāзбојима, свагда су брали ловōрике, спōмињу их песме свих народа. Пролистај повест, приче, ўспомене вāсинога света, свагде ћеш сўсрести славно име коњ.

— Ūистину прēsлавно племе — пōтврди мазга, па ће: — Ој, мāгарче, где је твоја слава — где је твоја хĳсторија?

— Пусти га, нека гриска сламу — прогōвори коњ некуд сажāљиво.

— И пруже — додаде мазга уједљиво — али бих ја ипак хтела чути причу његове славе! Еј, ушоњо, пробуди се, брани се! — Магарац се огласи: — Моји стари нису брали ловорике на крвавим разбојима, на њима нису витези ширили расип и смрт . . . Ја сам сирота забрављена раја. На једноме је од мојих цређа унйшао само Спа с у Јерусолим с границом мира. — — — — —

Мазга и коњ ушутише засрамљени.

Рикард Каталанић Јеретов.

94. Вџ и пуж.

Смејао се вџ пужу: „Имаш рогове, па се не знаш њима бранити и навалити на дџшманина, већ их баш у пџтреби повучеш у кућу.“

„Е, мој воле, док ја моје рогове сакривам пред душманином, дотле сам понешто и сигуран, али кад би их напџрио на њ, веруј, да би ме онда за рогове хвџтали и вџзали.“

Памти: Кано што се вџлови за рогове хвџтају, тако се људи за језик!

Иван Лепушић.

95. Вџче.

К'џ златне тџке крвљу пџкапане,
Доле пада сунце за гору, за гране.
И све немо ћути, не миче се ништа:
Та најбољи вџтез паде са бџјишта!
У срцу се живот застрашеном таји,
Само ветар хџји, то су ўздисаји . . .
А славџји тихо уз песмицу жале,
Не би ли им хладне стене заплакале.

Немо пџток бџжи;
Ко зна кџда тџжи?
Можда грџбу своме,
Мџру хлађаноме?

Све у мртвом сану* мрка поноћ нађе,
Све је йзумрло; сад мџсец изађе,
Смртно бледа лица горе к небу лети,
Пџгинули вџтез ено се пџсвети! . . .

* У сну.

Ђура Јакшић.

96. Krēsnice.

Gledao sam kresnice u tihoj noći, gde svētle u mraku kao prave zvēzdice u zelenoj travi. Gledao sam kresnice, i ūmiljati lahor u tišini noći pričao mi o njihovom pōstanku:

Za krāsne lipanjske noći, kad se zvezde ōsule nebom, a nije bilo mēseca, te se tako krao gajem i baštom priličan mrak, někoji ružini pūpoljci ně htedoše ūsnuti.

— Što je, zašto ně spavate? — ūpita ih majčica ruža.

— Strah nas je — odgovōriše pūpoljci skoro u sūzama.

— Od čega se plāšite?

— Bōjimo se crvića i drugih sitnih, crnih životinjica, koje dōlaze, pa nas grizu noći u pōnoći. Majčice rūžo, ti spavaš i ně vidiš zlikovce.

— Mogūće — ūzdahne rumēna ruža, ali što ću ja vama? Ja ne mōgu zaprēčiti mālenim hajdūcima, da se ū grm pēnju.

— Da imādemo svēćicu, da nam je svētla! hoće pupoljci. Crne se životinjice plaše svetla . . .

— Gde mi je svetlo, jedna dečice?

— Zamōli ga u Gōspoda! On će ti ō svom milōsrđu zā nas dati svēćicu malu. Zar te nije on stvorio krālјicom cveća? Zamōli, majko . . .

— Molit ću . . .

I u mekoj mirisnoj lipanjskoj noći iz nedarca kralјice ruže polēti Gospodu mōlitvica dražesna. I Gospod, sama Krasōta i Dobrōta, užeže na milijūne mālenih telēšca kresnica i gajem i baštom i lugom . . .

I pupoljci rūža ūsnuše slatko i nāsmejano u mekoj i mirisnoj noći.

Rikard Katalinić Jeretov.

97. Летно вече у слāvонском селу.

Сунце се пōчело нагибати над шūмицу, а у целој при-
роди заче неко живāхније гигање и спрēмање. Пао је већ
мрак, а летни пōветарац разблажйвао топли зрак, који је све
већма йзмицао хладōвитом загрљају плаветне, звēздане ноћи.

Била је липањска вечер, дан ūморан и сустао пао на
пōчинак, а од недалеке хрāстове шуме лепршао хладак нō-
сећи сā собом тешки омāmљиви мирис с бујних ливада успāv-
љујући с њиме у све то дубљи сан целу природу. Й тај мирис

и вѣчерњи мир и поједини гласови, све то је као притајено говорило: дај ми да отпочинем; од ранага јутра па до мрака палила ме тешка жега, кости ми пљцају по свему телу, дај, Боже, слаткога сна, да ме за сјутра оживи и окрепи новом снагом.

Тако моли и уздише, тако шапће и цвили сва Божја природа, сатрта тешким летним послом чезнући за сном као цвет за росом.

Дугачак ред црних дрвених кућа низао се недогледно једним правцем; у вечерњем полумраку причињају се зграде два пута веће него што јесу, док вјити, бели звоник цркве као да је под небо отишао, те му златнога крижа и не видим. Тек овде онде засјао гдјекоји прозор, овде онде пролазе још закашњели радници с посла; тек пред гдјекојом кућом седи по двоје троје чељади разговарајући се и чекајући, док боље захлади, да се у спарној соби ўзмогне лакше ўснути.

Јосип Козарац.

98. Oluja.

Noć je vani slijepa, gluha,
 Nigdje glasa, već što šipi
 Rosa sitna, kô da nebo plâče.
 Mrak se gusti, pômrcina gûsta
 Zapôdjede ravnicom i gôrom,
 Da ne vidiš pred očima prsta,
 A kâmolî stazu prêd sobome.
 Teško ônom, koga sâde
 Stiže u pûtu noćca crna,
 A nôčišta jadan ne imâde!
 Pôгнаше se nebom vjetri,
 A ôdanle plâhe munje
 Nêbeskijem ognjem sjêcajući:
 Sad ti smrtne blijêšte ôči,
 Sad još gušću nego prije
 Nâvlače ti nâ vid tminu.
 Pak zâ njima çuj sad gŕmljavinu,
 Gdjeno nâjprije izdalêka tûtnji,
 Pak sve bliže, krûpnije, strašnije
 Ūrnebes se gromki gôram ôri!
 Stôji tûtanj nêba i ravnîne,

Stoji jěka drąge i planine:
 Sva je zgodā, bit će grāda teška.
 Teško ōnom, koga sādē
 Stiže u pūtu noćca crna,
 A nŃčišta jadan ne imāde!

Ivan Mažuranić.

99. Slāvonska šuma.

Jedva išta u meni može pobūditi toliku pŃbožnost, kano kad se sām samcat šećem pŃ šumi i nigde se u meni tako ne posēstre milinje i slast prirode i pobožnost kano onde u zābitnom, tihom lugu. Kad pŃdnevnoga sunca žar i sjaj probije kroz šumsko zelēnilo i svako drvo, svako stablo pŃstane svētnjakom i svaki listak na drvetu svećicom, od kojih prŃsunjci prŃsiplju se kano veliki dūkati po šumskoj trātini, kako je tad sve zēleno, sve sjajno, sve toplo; sve miriše! Gde li je nā tom svetu grādevina tako krasna, kano što je svod grana na visokim stablima, a nad grānama žarko sunce i letno, vedro nebo.

Gde su rezbārije i grāditeljske šare, kano što su lisnate hvoje šumskih stabāla, kad se njišu ūgodno i titrajući prilaze sa svētlosti na senku, s ove na svetlost! Gde je tamjan i miris kāda, kano što je vŃnjajući miris, što se diže iz grmlja, sa cvetnih pŃljana i livada tik šume! Gde je glazba, kakvo je tiho dūvanje i pršanje lētnoga, blagog pŃvetarca, što šapće po mreži milijŃna lisnatih hvŃjica, i kano što je romon i šuškanje gorske struge i bistra pŃtoćića, oko koga raste cveće a pēvaju ptice pevāčice!

U takovu hramu stŃjeći ōseti čovek dubŃko u svomu srcu, kako je malen, ubog i grešan, gotovo reći nevrēdniji od pŃsleđnjega suha lista, štono ga vetar ōbara i baca na zemlju s drvēta. Onaj listak, što ōtpada s drvēta, nije ōtpao po svojoj volji, nego ga je taknuo Božji prst i obŃorio; ali koliko i koliko puta ōtpadne čovek ōd Boga srušen burom svojih strasti, ōtpadne po svojoj volji grehom od Boga.

Ipak u šumi, u tom veličanstvenom hramu majke prirode pŃbožna duša skrūšivši se i izmŃlivši „GospŃdine pŃmiluj!“ uznese se i zāpeva „Slava Bogu na visini!“ i premda je nedŃstojna i nēvredna, rāda je navešćivati slavu GŃspodnju i vesēliti se nad slavom, veličinom i krasŃtom Božjom, kano mala mušica, što lēpeće i rāduje se na prŃsunju lepoti.

Mijat Stojanović.

100. Kopāči.

Něskladno i tupo zveče mōtike, udārajući u nějednakim, kratkim rāzmacima o tvrdu, šasušenu zemlju. Vreo i spāran miris ūdara ū glavu, kroz zasušena usta hvata za grlo i davi, zagūšuje. Klize ūglačana držālja iz nāžuljenih, znōjavih šāka. Dug, iskrivūdan nīz pōgurenih težāka, kao mrki karāvan pretōvarenih konja, lāgano se miče, ūgiba, ne zāstajući, ne počīvajuci, a iznad zāmřšenih i nāprašenih griva kao rāstegnut pramen dima trepēri roj mūšica i rāsipa se pō njima.

Nāpred se izdvōjio bŭljubaša, krepko, stāsito mōmče. Polegūtio se malo, pōvio po držālju i, izmāhujuci oštrom mōtikom, koja zasēnjujuci oči odblěskuje prema suncu, kao da se ruga ōstalima, draži ih. Ūprljana, znōjava kōšulja priōnula mu za obla ramēna i oko jakih rēbara, na mrkim, jedrim mīšicama svetle se kaplje znoja. On niti se ōtire niti othūkuje. Samo izmiče, grabi napred, svestan svoje snage i sav sretan, što je i drugima može pokāzati . . . Ostali se ūpinju da mnogo ne izōstanu za njim. Sokōle sami sebe, ūpinju se.

Rāzleva se sunce pō njima. Peče, przi crne, razgōlicene vrātove i ōbnažena prsa. Tvrda zemlja ōdbija im ūgrijane mōtike i zapāhnjuje ih vrelom jārom, koja trepēri pred ōcima. A hitra ševa jedna, plivajuci iznad njih u beloј visini kao sitna pega, klikće im, javlja se, pōzdravlja. Svetozar Ćorović.

101. Žuna šarena (detlić).

— Kuc, kuc, kuc! Prījatelju, zar još spāvate? Ustajte! Zora rūdi, dan se beli, ā šuma se būdi.

Tako je kūcala u ranu zoru po kori ōgromne bukve dugāčkim, kao dleto šiljastim kljunom, šarena ptica, tako lepa da bi je mogao mētnuti na bōžićno drvece, kad bi bila iz šēćera. Na glavi i na vratu bila je crnā kao ugljen, po lēdimā i po krilima šarena, na trbuhu žūtosiva, a ispod repa crvena kao trešnja. To je bila žuna šarena.

Kad je žuna pōkucala, čas je prisluškīvala, da li se što pod korom miče. Pod korom nešto zašūška.

— Zar ste već ūstali? Lepo je to ōd vas, da se tako rano būdite, a sada, molim vas lepo, otvōrite mi vrata vašega stana

ili izāđite sami nāpolje. Nemam vrēmena, da vas dugo čekam, jer mi se žuri. Gladna sam. Ako mi ne otvorite, ja ću oštrim kljunom prōdreti silom ū vaš stan.

Žuna se odmah pripravi da prōbije tvrdu bukvinu koru, pa da izvadi ličinku, što je izgrīzala drvo. Nije joj to bilo teško. Prstima se čvrsto prihvatila za hrāpavu koru. Prsti su joj za takovo hvātanje upravo i ūdešeni, jer su dva ōkrenuta napred, ā dva natrag, te imaju nā kraju oštre pāndže. Telo je pōduprla čvrstim repom, koji je ūtisnula u hrupavu koru. Kad se tako ūčvrstila, poćela je ūdarati oštrim kljunom u koru tako žestōko, da su komādi kore vrćali nā sve strane kao ūveri od klade. Zā čas je prōbila čvrstu koru.

— Izvōlite izaći, prijatelju! Hoćete li ili nē ćete? Dobro! Kad ne ćete, ja ću vas silom izvūći.

Lićinka se pod korom stisla ū kut i nē miće se.

— Više ne ćete izgrīzati drva, štētoćinje! Što bi bilo ōd nāših šūma kad bi mi dopūstile, da vi svako drvo prōvrtate tako, da se mora mućiti?

Žuna isplazi dugaćki jezik, koji je nā kraju bio čvrst, rožnat i lepiv, pa ga turi ū rupu. Jēzikom pretraži sve rūpice pod korom, dok ne nāiće na lićinku, a onda je nabōde na rōžnati vršak jēzika onāko kako mi nabōdemo kobāsicu na viljuške. Ūzalud se lićinka kopřcala, da se izmākne, jer to nije bilo moguće: jezik je imao nā kraju kvāćice. Sada žuna uvūće jezik i zā čas se lićinka kopřcala u njezinu želucu.

— Aha! To je bilo slasno! Mođda ima još što. Žuna stane iznova pretraživati. Našla je još jēdnoga kūkćića. Njega nije trebala nabōsti, jer se on jēdnostavno prilēpio na lepiv jezik onako, kako se muha prilēpi na lepak.

Žuna je nēumorno trāžila dalje. S bukve je odlētela nā hrast, s hrasta na jelu i bor i tako neprēstance s drvēta nā drvo sve dō mraka. Leti dodūše dosta slabo, ali to njoj nije toliko ni pōtrebno kao pūzanje. I na zemlji je nēspretna, ali je zato vešto trćkala oko debla ceo dan, dok se nije nāsitila i potamānila veliku množinu lićinaka i kūkaca, što ćine silnu štetu u nāšim šūmama. Kad se spūstila noć, ode žuna na pōćinak u svoje gnezdo, koje je bilo dubōko u duplji visoka drvēta. Tu će ona da se otpōćine, pa da sutra zorom iznova krene na posao.

Zlatko Špoljar.

102. Mūha pred sūdom.

Čvorak izvēde jēdnoga dana muhu nā sud. Sūdnicā je bila rupa ispod strehe vrtlārove kuće. Sūdila su dva suca: golub i lāstavica. Bumbar se javi muhi za braniča ili ōdvetnika.

Čvorak:

Slavni sude! Vi ste mene pōstavili za redāra u vrtu, da pazim dobro na gūsenice i pūževe. Iz svoje kućice na šljivi virim kātkada kroz prozor i u vrtlarov stan, da nē bi koji kukac dosađivao našemu dōbromu gospodāru.

Jesēnas se tamo ušūljala ova muha. Malēna je, ali drzōvita i gnusna. Mrlja svojom nečistōćom slike, sāgove, zāvese, oglēdala, zīdove i stakla. Život je njen ūgodan. Za hranu se nē stara nī malo; zā nju je svagde prōstrto. Zābada svoju gūbicu u juhu pre nego gospōdar sedne zā stō. Kod toga ništa nē bira te zabada nos i tamo, gde ga često i ōprži. Prava je slika skītнице i ūličnjaka, koji se nē brine ni zā stan ni za ūdobnost. Ne pōznaje ljūbavi ptīca, pčēla, ōsa i mravi prema svojim pōtomcima; srce je njeno ōd kamena. Muha se drži one lude rečēnice: „Jedi i pij, a posle smrti bit će što bude!“ Nekōrisna je i budālasta; nā svakom plāmenu ōpali krila. Evala mājstoru pāuku, koji u svojoj lepoj pēdi hvata ludu muhu!

Ona je kriva svemu zlu ū kući našega vrtlāra. Gospodārica se nā nju ljuti, jer da joj lēže neke cŗvīce ū sir i meso. Ratar kaže, da mu uznemīruje marvu. Ljudi viču nā nju, jer da ih peca i da im krv pije. — Osūdite zato nā smrt ovu skītnicu, koja se ne drži nīkakva zākona i seda našemu gospodāru bezōbrazno nā nos!

Lāstavica:

Muho, obrāni se, ako možeš! Ti šutiš. Neka onda gōvori tvoj branič, gospodin Bumbar.

Bumbar:

Slavni sude! Svi ljudi pōganjaju muhu, a bez prāvoga rāzloga. One cŗvīce u siru lēže sirna muha, a ne ova jādnicā. Ona nē meće crva u meso, nego tetka njezina, modra mesārica. Marvu bodu obad i štrk, a komārac i buha pēcaju ljude i piju im krv. Eto, kako je jadnu klēveću! . . . Muha je uvek čista. Ako se skvasi ili zāmaže u mlāćenici, deset puta pēde nožicom preko glave i krīlaca, liže se i gladi, dok se opet vidi ūglađena; ni mačka se tako ne čisti svojim šāpama. Ono drugo, što je

čvorak o muhi rekao, puka je brbljarija. Būdite pravedni! Suče, sedi krivo ali sudi pravo!

Golub:

Muho, tvoj je nājveći greh, što se ni za što ne brineš; nerādljiva si i nekōrisna za svakoga. Blatiš stānove, dosāđuješ ljudima . . . Čvorče, baci je za celi život njen u nājcrnju tāmnicu.

Čvorak (skoči i prošuta muhu):

Moj je želudac dubōka tamnica, iz koje dosāda nije ni jedna muha pōbegla.

Iz Nazorove čitanke.

103. Бўна ў школи.

Четвртак је послије подне. Послужник је помео и прозрāчио школску собу, отр'о прāшину те отишао. Клупе леже непомичне у редовима, пећ се хлади, учитељев сто гледа с висока у клупе, а велика, црна плоча раширила је широм своје три ноге и стоји озбиљна и достојанствена. Свечан мук влада у соби; умирила се и јесенска муха зундāрача, која је све досāда зүјала и ударала главом о стакло. Глуху тишћину прēкида наједāмпут чудан, дрвен глас:

- Клупа: Ѕвај, боли нове! Све ми је рўбове
Мали дѣран Луцко ножем изрезўцко.
- Црнионик: Ѕмријет ћу од жеће! Мали ми је Мијо
Пōклопац прēбио, црнило прōлио.
- Спўжва: На мѣни је тужној преко стотин' рāнā:
Сва сам рāздрапана, згњѣчена, згўжвана.
- Читанка: Ѕстави ме овдје растресѣни Ника.
Сāма сам без свога брата Писмовника
И миле сѣстрице, мудре Рачўнице.
Без главе сам: немам три прве странице;
Гола сам: Ника ми ишчупо кōрице.
Пѣром и ѓловком сву ме начрчкао . . .
Јао мени, јао!
- Зид: Шѣстилом ми Марко створи рупу многу.
- Све клупе: Ѕвета! Ѕвета!
- Муха: Зү, зү . . . Ој ви клупе,
Тиквѣтине глупе!
Трице и кўчине! . . . Гле, злобни је Мијо
Од папйра клин ми у заѓак зāбио.
Вѓлила бих нѓсит сāмар, тѣрет цйјели,

Нег на затку своме тај бърјачић бйјели.
 Не брўндајте дакле и жалите мене,
 Ви главе дрвене!

Шибa:

Ха, ха, ја се смијем
 Тешким тужбам тйјем.
 Цвйли спужва мека, тврда клупа јѣца.
 Злочеста су дјѣца.
 Нека, нека, нека!
 Бйт ће јачег плача и лўћег лѣлека.
 Једампут је шибa ў школи владала:
 Зўцала, звйзгала ко змија псикала.
 Били су кō јањци мали неваљанци.
 На одјећи њиној вйтлала сам прах,
 Трѣпет, ўжас, страх.
 Сад сам тў — а то ме вријѣђа и пече —
 Да мноме нă карти дѣрани пōкажу
 Кўда Дунав тѣче.
 Краљица сам била, слушкиња сам сад,
 Па гле кăкав јад!
 Сви трпите лўто од тог вељег гријеха
 Ха, ха, ја се топим
 Од пўстога смйјеха.

Клупе:

Дигнут ћемо буну, нă ноге скōчити;
 Лупат, дрмат, трести; дјѣцу повăлити.

Шестило:

Ја ћу бит капѣтан, дă вам командирам.

Сто:

Ја ћу дугим нōгам' да прѣд вам' мърширам.

Пећ:

Ја ћу тōп да будем; ригат дим и пламен.

Шибa:

Кад ће рат да букне, ја ћу дати знамен.

Крпа:

Ја ћу бит застава поврх ваших глава.

Рачўнаљка:

Ја ћу кугле бацат нă све четир' стране.

Врата:

Ја ћу крилом лупат те наше душмане.

Црнионици:

Ми ћемо на дјѣцу црнило прōлити.

Цртало:

Ја кōпљаник млади...

Мухa:

Ја ћу трубљач бити.

У соби стоји вика и лупа. Клупе клопăрају, црнионици кипе као лонци, шѣстило се лўља на хромој нози, цртало скочи ў зрак, ўсправно као копље, шибa се вијўга и псиче, крпа лепрши, рачўнаљка клōпоће кўглама, врата шкрипљу, а муха зундарача лети по соби и зуји бōјовну пјесму машући папйрнатом заставицом на црnome затку. Метеж

и вика нѣ ће да попусти, али љзненада као да је кѡпито
коњско лупнуло ђ под; све се прѣстраши и ушўтка.

Плоча: Прѣстаните јѣдном! Оканите се тога.
Ил' ће вас излѣмат моја тешка нѡга.
Шкѡла није крчма!

Једна клупа: Плочо, наша дико,
Прѣд тобом се клања мало и вѣлико.

Пећ: Тето, не љути се и тријѣзно просўди.
Ў тој борби ти нам генералом буди.

Плоча: Ој маторе клупе, ој пѣћи чађава,
Ој крпо дрѡњава, врата шкрипўтава,
Гараво црнило, шѣпаво шѣстило,
Рачўнаљко, шибо, црталo и мухо,
Срѡм вас вељи било!
Да, љ ја бих Мију потѣгла зѡ ухо,
А Марку и Луцку ѡпипала леђа:
Знам, да су злѡчести — то и мене вријеђа.
Ал' то рѡзлог није, да се лўдост врши
Љ ред школски крши.

... Шугавих оваца ў сваком је тѡру,
У гори вўкова, нѣмани ў мору;
Па и свака школа нешто свраба љма,
Ал' се, Богу хвала, свѡкога нѣ прима.
Љма немирњака и објешењака,
Ал' има и добрих и мѡрљивих љака,
Срца јўначкога и свијетла ѡбраза.
Ево вам дѡказа:

... Ўчитељ је јутрос лїјепо припѡвиједѡ,
Како није Зрински Тўрчину се предѡ.
Нег се смјело смрти у лице загледѡ.
А кад рече: „Сигет свлада војска пуста“,
Стајала су дјѣца ѡтворених уста,
Мнѡгима је нешто ў оку зѡсјало:
Гѡрило им лице љ срце кўцало.
Лијепе су им мисли тада нѡ ум пале!
Дѡмовина не ће дѡ им више плаче,
Кад им брк нарѡсте и обуку хлаче.
Кад их гледам младе, гледам наше нѡде.
За лоше не марим, нек их вѡда нѡси!
Тко млад дане гўби, у старѡсти прѡси

Прѣзрен, тужан, сѣм.
 Ради дѣце добре праштам дѣранчету;
 Ви бѹну дѣжете, снујете ѡсвету:
 Свих вас било срам!

На те плѣчине рѣјечи клупе се згрѣбиле и покуњиле,
 шиба се сѣкрила за кошем, црнионици се заклѣпили, кугле на
 рачунаљки су поцрвѣниле ѿд стида, пећ се сасвим охладила,
 крпа се млѣхаво ѿбјесила, шѣстило се срѹшило, а муха зун-
 дарача повѣлила се на леђа и укѣчила.

Клупе: Право имаш, тѣто! Ту нам лѹдост прѣсти.

Стѣ: Ми се пренѣглисмо у слијепѣј јарости.

Рачунаљка: А што ћемо сѣда?

Плоча: Дѣн се већ смрква;

Нѣстало је доба, да се слѣтко спава:

Ў сну ће вам нѣмир и љутѣна проћ'.

Кријепимо се сѣнком до рујне зѣрице.

Кѣ медном ѹлишту пчеле рѣдилице,

Ў школу ће сјутра наша дѣца доћ'.

Бит ће мира, рада, љубави и склада

Више нег' досѣда . . .

. . . Ўздала ме сапа, сан ми ѿчи склапа,

Брѣно — лаку ноћ!

Владимир Назор.

104. Směšice.

Zavrědio năgradu.

Jurić: Оче, враћајући се из школе нѣhotице сам стао нѣ ногу
 нѣkome starome gospōdinu.

Otac: Nespretnjākoviću jedan! A jesi li ga barem molio
 за oproštěnje?

Jurić: Jesam, i onaj mi gospōdin zato dade pet para,
 velěci, da dobro ѿdgojena deca zavrěđuju năgradu.

Otac: Dobrog li i plěmenitog gospōdina! A što si ti nato?

Jurić: Ja — ništa. Stao sam mu nѣ drugu nogu i odmah
 га умѣlio за oproštěnje misleći, da će mi opet dati pet para.

Otac: A on?

Jurić: On je digao ruku i prilēpio mi ćušku.

Dobar odgovor.

Učitelj: Dakle prěd tobom je sever, nā levo zapad, desno istok, a iza tebe?

Učenik: Iza mene je Vaš sin Ivica.

Ima pravo.

Otac: Nu, Mato, pišete li već u školi ćirilicom?

Mato: Ne, mi pišemo još perom.

Погодио.

Учитељ: Све нāравне прѳизводе делимо ў три прѳродна царства. Камо спада шећер? Јурић: У каву.

105. Волшѣбни маѳарац.

Три ѳака, Марко, Милош и Јаков догѳворе се да једном сељāку украду маѳарца, да би дошли дѳ новаца. Рѣчено учињено. Док је сељак спавао, одвежу маѳарца, а вежу Јакова за улар и ѳтиду.

Сељак и Јаков, дѳцније Милош и Марко.

Сељак (тарући очи): Баш Бог да прости! Поштѣно се испāвах. Сад ми ваља кући. (Спази ѳака). Шта је то? Ко те ту прѳвеза?

Јаков: Судбѳна.

Сељак: Где је мој маѳарац?

Јаков: Јā сам.

Сељак: (смеје се): Мале су ти уши.

Јаков: Твоје су веће.

Сељак: Дакле, велиш, ти си маѳарац? То је лепо. Него где је мој маѳарац.

Јаков: Ја сам твој маѳарац.

Сељак: Слаб си, прѣбићу ти леђа. Него чу ли, дечко, овде сам ја везао једно маѳаре овим истим улāром што је теби о врату. Куд се оно дѣло?

Јаков: О, чѳча, теби су вѣцити пўтови нѣпознати. Онај исти маѳарац кога си ти тѳлико мўчио и кѳњио, коме ниси сламу на време давао, кога си на киши и снегу остављао, онај исти маѳарац био сам ти јā.

Сељак: Како то?

Јаков: Пѡдигни висѡке твоје уши и слушај моју повест, па ћеш о свему бити љзвештен. Ја сам од благородне фамелије и издалека. Отац ми је био врло строг, и зато се никакo нисмо могли слѡжити. Истина нисам нђ ја најмирнији био, али његова строгост увелича мој несташлук стѡструко. Дѡгоди се једном да ја, из дугог времена, све пилиће с квочком заједно једним концем вежем. Дође кобац, и однесе и квочку и пилиће. Тада се мој отац расрди, дозѡве једног човека, који је био познат као волшебник, и плати му скупо да ме у магарца претвори. Осам година определио ми је рок, да у виду магарца оплакујем своју судбину. И тако, на несрећу своју, ја и до тебе дођем.

Сељак: Хм, хм! Шта ми наказива! Али како се може човек у магарца претворити?

Јаков: О, чича! Ти си прост! . . . Не у магарца, него у змаја и у аждају претвориће те, само ако хоће. Моли се Богу да не паднеш у његове руке, јер можеш по мени закључити колико скот страда.

Сељак: Јест, богме; знаш кад сам ти сломио ребро?

Јаков: И кад ми ниси дао јести, кад си ме тукао бућом. А колико си ме пута ѡсовао?

Сељак: Те још како! Знаш код оне воденице?

Јаков: Знам, знам. Зато, чичо, ја те не могу пустити.

Сељак: Него?

Јаков: Него да идемо на суд. Ти, мене, од благородне фамилије, да злѡстављаш!

Сељак: Синовче, ја нисам знао да си ти човек.

Јаков: Сад знаш, зато хајде на суд!

Сељак: Прођи се суда, чѡвече, шта сам ја крив?

Јаков: Ја и не кажем да си ти крив. То нека суд пресуди.

Сељак: Ја, истина, да сам те тукао, али сам те тукао као магарца, а не као човека.

Јаков: Али сам у магарцу био ја. То ће суд љзвидети.

Сељак: Знаш шта је, дете! Да се ми ѡставимо суда и кавге; него ево да ја теби дам три дуката, па иди с Богом.

Јаков: За све? То не може бити.

Сељак: Зар ти је то мало?

Јаков: Пѡмисли само, онѡлике муке! Други би ѡдавно изгубио главу.

Сељак: То јесте. Али помисли њ ти колико сам те пута ђмиловао, колико сам ти пута и кукѳруз давао. А да сам хтео, могао сам те пустирати да цркнеш ђд глади. За све ово ваљда и ја заслѳжујем благодарност од тебе. Зато прими ова три дуката, па иди с Богом.

Јаков: Чича, ти си ме беседом својом сасвим тронуо. Да видиш да сам њ ја човек, ево ѳу примити што ми дајеш. (Прими дукате.) Сад с Богом.

Сељак: Збогом, и опрѳсти што сам те онако злостављао. Кѳкавче, што се ниси казао! Због тебе сам мог магарца изгубио и још три дуката. Није право да и улар ѳзгубим; зато, дечко, дај ми то натраг. Ја мислим да ти ниси улара имао кад си магарцем постао.

Јаков: Нисам, чича; зато ево ти улар!

Сељак: Ја идем да сеѳи потражим другог магарца. (Ѓтиде.)

Марко и Милош (воде магарца.)

Марко: Купите магарца, купите магарца! Кѳкавац Јаша, сад ваљда ђсећа, што је магарѳли зној.

(Долази сељак.)

Сељак: (познавши магарца): Шта, опет си нешто скривио? Еј, несрећни сине, зар си забѳравио моје савете и оне муке које си морао поднѳсити? Али нека, кад си такве памети, а ти се мучи као враг!

Марко: Купи, чича, магарца!

Сељак: Не прѳвари!

Милош: Зашто? Видиш како је леп!

Сељак: Децо, знате ли шта продајете?

Милош: Магарца.

Сељак: Ви се вѳрате, то није магарац него човек.

Марко: Иди, чича, Бог с тобом. Него купи га, даћемо га јевтино.

Сељак: Богме ни зѳ две паре, јер ме је једѳмпут већ ђпарио.

Милош: Узми, чича, кајаћеш се!

Сељак: Кајаће се онај, који га купи. Ја идем да потражим другога магарца. (Магарцу на ухо): Не ће бити сваки мѳканог срца као што сам ја. Зато, бедни сине, ако се твој волшебник

још једампут смјлује, узми се ў памет, а сад ўздиши кад видиш како се други пёчењем чјсти, а ти мораш плеву да грискаш. (Отиде.)

Марко: Ха, ха, ха! То му је гōса! Ала је ђпарен!

(Долази Јаков.)

Јаков: Пђбеда!

Марко: Јеси ли ўтекао?

Јаков: Још й три дуката дђбио.

Марко: Његов је гōса овде био.

Јаков: Па?

Марко: Не ће да купи магарца.

Јаков: Ха, ха, ха!

Милош: Кад је тако поштен, трѐбало би да му вратимо магаре, а нама је доста сваком по дукат.

Марко: Није него још нешто. Он је свога магарца видео, па не ће да га прими. Ми више нисмо криви. Купите магаре!

Јаков: Купите магаре, дајемо јевтино!

(Долази сељак.)

Сељак: Море, децо, прђђите се магарета! (Спази Јакова.) Шта је то? (Ухвати га за руку.) Стани мало, дечко! Кажи ти мени, шта си ти?

Јаков: Ја сам јā.

Сељак: А шта је оно?

Јаков: Магарац.

Сељак: Јеси ли тй он?

Јаков: Ја сам ја, ти си он. Ко је сад магарац?

Сељак: Јеси ли ти био везан овим уларом?

Јаков: Јесам. Али пошто си ме ти јако кињо, створио ми је волшебник још једног магарца.

Сељак: Баш као што је мој! Стани, ниједна веро!

Марко: Шта ћеш ти с њиме, чича? Он је наш друг!

Сељак: И мога магарца брат! Ниједне вере!

Марко: Магарац је наш. Ти немаш с њиме ништа.

Сељак: Сад ћу ја вама дати!

Милош: Ти отђч ниси хтео да признаш магарца за свога, је л'?

Сељак: На моју душу, децо, мāните се ви тог ђавђлства! Магарац је мој.

Сви: Није, није!

Сељак: Ево му жиг!

Јаков: И ја имам жиг.

Сељак: То је на тај начин зло.

Милош: Купите магарца, купите магарца!

Сељак: Мога магарца? То је много. Децо, што ће га други купити? Дајте га мени!

Сви: За шест дуката, за шест дуката!

Сељак: То је много!

Сви: Није, није!

Сељак: Па ако сте ви бесни, шта сам ја полудео! (Дигне буцу.) Имате три дуката, то вам је доста. Магаре ми оставите!

Сви: Магарац је наш, магарац је наш!

Сељак: Сад ћу ја вама дати! (Пљурни их.)

Сви (бежећи): Три дуката, три дуката! (Побегну.)

Сељак: Три дуката?! Ништа, многи би и више дали за погдјекоју своју будалаштину.

Јован Ст. Поповић.

106. Milutin u gostima.

I. Poziv.

Трговач је Динко Радовић седио једне суботе поподне у соби крај прозора и читао новине. Уз њега његов син Милутин, ученик шесте школске године, израђиваше задатку за идући понедјелјак.

Наједном неки покуца на вратима. Отач није одмах чуо, па га Милутин опомени: „Оче, неки куца.“ — „Напред!“ рече отач. У собу уђе листоноша, поздрави, преда писмо, поновно поздрави и отиде. Отач прочита писмо па ће Милутину: „Сутра у један сат позвани смо нас двојица у госте господину начелнику.“ Милутин се томе љелике обрадује, јер му је начелников син Мирко најмилији друг. Знао је, да ће се тамо лепо забављати.

II. Doček.

Другог дана у три четврти поподне љпте се отач и син према стану господина начелника. Отач идаше с десне, син с лево стране. Где нису могли ићи љпорево, Милутин пусти оца напред.

Točno u jedan sat dođu u stan gospodina načelnika. Gostoljubivi domaćin i njegova gospođa dočekivali su pozvanike veselo i sa svakim se ljubazno razgovarali. Dočekali su radosno i Radovićeve, koji pozdrave i rukuju se najpre s gospođom, pa s gospodinom domaćinom.

Radović reče prema gospodinu načelniku: „Milo mi je, što ste me pozvali. Odazvao sam se Vašem dobroćivom pozivu. Po Vašoj sam želji doveo sa sobom i svoga sina Milutina.“

Gospodin mu načelnik odgovori, da ga to veseli to više, što je njegov jedinač Mirko najvoliji drugovati s Milutinom.

Došlo na gozbu više gospođe. Ubrzo se svi sakupili.

III. Za obeda.

Kada podvornik javi, da je obed na stolu, reče domaćin: „Izvölite, gospodo, u blagovälište!“

Uđoše. Domaćin odredi svima mesto. Kad su pösedali, reče gazda: „Ü slast, gospodo!“ Svi odgovore: „Hvala — i Vama!“ Sedne domaćin, sednu tada i gosti. Kraj Milutina sedela je gospođa. Milutin sedne öprezno, da ne bi možda stocem prikvaćio skut na haljini dobre gospođe. Rázgrne näpola übrusac i pökrije njime köljena, da ne zämrlja svoga odëla. Žlicu prihvatil palcem, kažiprstom i srednjakom, kako ga je majka naučila. Dok su srkali juhu, bilo je tiho. Izätoga zämetnuše razgovor o žetvi i berbi. Oni u razgovöru, a podvornik donëse meso s ümakom i värivom. Na tanjüru bile pösebne viljuške, a u zdelici s umakom žličica. Najpre poslužili gospodina župnika, koji je sedio čelo stola, pa östale redom dalje. Dođe red i na Milutina. Tanjur bëjaše ökrenut tako, da je pöred njim bio näjgori komadić mesa. Ništa nije pöbiraö, već uze komadić, što bëjaše pöred njim. Levom rukom držao je viljuške, a desnom nož, kojim je rezao meso na male zälogaje. Mrve jela metne nä rub tanjüra. Sö je üzimao čistim rtom noža. Jelo, što mu se hvätalo noža, tr'ö je ö kruh, što bi ga pojeo s komadićima mesa. Dok je podvornik nosio razne jëstvine, gosti su polägano blagövali i razgovärali o lepöti jugoslävenskih närodnih pësama.

Najëdnom Milutin opazi dlaku u jelu, što ga je uzeo nä svoj tanjur. Ödstrani je, a da toga nije nitko öpazio. Znao je on, da bi domaćica, pömda nëdužna, bila u välikoj neprilici. Meso s kosti pojëde, koliko se dalo nožem öbrezati. Zälogaje

prinšio u usta vilicama, a gde i koricom kruha. — Jeo, pa mu se nekako uhvatilo prstiju nešto jela. Što će? Da otare o rubac? Uto opazi, kako se to isto dogodilo i gospodinu, što je sedio pred njim, koji je otr'o prste o ubrusac. Sada Milutin nije bio više u neprilici.

IV. Mala neprilika.

Kad Milutin nije imao ništa na tanjuru, pōnudi mu njegov prijatelj Mirko, što mu je sedio s leve strane, zdelu s jelom i reče: „Izvōli!“ Milutin prihvati zdelu nēspretno, zādene o čašu, koja je bila mal' da ne nā kraju stola, na sreću prazna. Čaša padne i — rāzbije se. Milutinu nāvati krv u lice. Őkrene se prema domaćici i smerno se ispriča: „Molim lepo, dobra gospođo, oprōstite, što sam tako nēspretan.“ Gospođa mu odgovori: „Ništa zato! Ne treba da se izgōvaraš.“ — Podvornik pōkupi komāde razbijene čaše i donese drugu.

Prema koncu obeda donesu nā stō palačinke. Milutin ih nije nikada volio. Što da učini? Da kaže, da mu ne prijaju, to ne bi bilo u redu. Uzme samo malen komādić. Domaćica to ōpazi pa ga pōnovno ponudi. — „Hvala, gospođo,“ reče Milutin, „dosta mi je!“

Ali eto, dođe na stō i jābučnjača. Ha, to je bilo nešto za njegove zūbiće! Nego i sada uzme samo malo. Na koncu donesu crnu kavu. Kako nije bilo pōsebnih klēstica (hvātaljki), uzme šēcera žličicom. Iza obeda gosti su se jošte malko razgovārali.

V. Ődlazak.

Prvi se digne gospodin župnik, a zā njim i ostali gosti. Pošto su se lepo zahvālili na gostoprīmstvu i pōzdravili, pōčeše se gosti razilaziti.

I gospodin se Radović spremi na odlazak. Zāhvali dobroj gospođi i vrednom domāćinu nā njihovu gostōljublju i vrati se sa sinom kući.

„Sinko,“ reče tada otac Milutinu, „i ako si razbio onu čašu, držao si mi se skladno i ōljudno u onome društvu. Ne ću više kazati, da si još malen, kada te budu i drugi ō goste zvali.“ — „Samo tako, mladi gospōdine!“ nadōda otac i potāpka ga po ramenu, a Milutin se zacrvēni od pōnosa i zadovoljstva.

107. Sve, sve, ali zdravlje.

Draga deco, čuvajte svoje zdravlje! Sve se može vremenom steći, ali nikada ono zdravlje, koje se jednom izgubi. Bolestnom se čoveku ništa ne mili, i vazda je nezadovoljan. Zdrav čovek lako će svašta pōdneti, samo ako je pōstojan. Bolestan je kao ptica kojoj je otkinuto krilo. Ko je zdrav, taj ima svega. On je, dakle, najbogatiji, pa ma živeo i u najhuđoj kōlibici. Da vam pripōvedim samo jednu malu pripōvetku, pa ćete videti da imam pravo, što govōrim.

Bio siromah čovek, pa išao peške iz jednoga grada u drugi. Bio je zdrav kao od brega odvaljan, ali je put bio dug, pa ga noge izdadu. No nije imao vremena da se odmori, jer se uveliko smrkāvalo. Išao je dalje, ali su mu noge popūstile i klēcale, — tako je bio ūmoran. Izdalēka ōpazi jedna lepa kola i u njima nekog bogataša. Konji su besno jūrili. Onāko ūmoran, sede ūkraj puta i zāplaka se: „O, Bože, kako sam ja nesrećan! Kako se ja mućim i zlōpatim, a gle onoga bogataša, kako lepo sedi u kolima, pa ne zna, šta je muka i nevolja.“

Ūto se približi bōgati gospōdin na lepim kōlima i, videvši ūplakana siromāha, zaustavi se.

— A što plaćeš? — upita ga.

— Kako da ne plaćem? Gle, kako se ti lepo voziš, a ja se mućim i zlōpatim kao niko moj. Umōrio sam se, pa ne mōgu dalje ni maći. Blago tebi, kad imaš tako lepa kola! Na mene je, jadtog, i Bog zabōravio!

Bogati se gospōdin tužno nāsmeja, pa mu reče:

— Nemoj srditi Boga, jer si ti mnogo srećniji od mene. Ti si zdrav. Dao ti je Bog snagu i zdrave noge, pa ideš, kuda ti je volja. Nego teško meni, jadtome, koji sam još za živōta ostao bēz nogu! —

Tada bogati gospōdin raskōpča svoju dugu hāljinu i pōkaza siromāhu svoje noge. Obe su mu bile drvēne do kōlena, jer je jedāmput bio tako obōleo, da su mu ih morali ōdseći.

Kad je to video rāsplakani siromah, skoći na noge, i prekristivši se, glasno reče: „Hvala ti, Bože, kad su mi samo noge zdrave, ne treba mi ni konja ni kola!“, pa nānovo stade korāćati putem i još za vida stiže u grad.

Eto, vidite, draga deco, kako je bōgastvo i sve ōvoga sveta ništa, kad je čovek bolestan. Čuvajte, dakle, zdravlje, što nam ga je Bog dao, te ćete biti vazda srećni i zādovoljni.

108. Човек и мр̄ави.

Сео човек бѣспослица покрај мр̄авињака, па узме прутѣ и ста̀не чепр̀кати и мравље ста̀нице р̀шити. Гледао је мраве, како на све стране бѣгају као да су по̀мамни, носећи јаја и ча̀хуре.

Тако р̀шећи нѣвиним животињицама мирни стан, поче човек ум̀вати:

„Гле, тако је и наро̀ду, када ўдари на њега нѣпријатељ. Људи се вѣру и бѣгају, само да живе главе изнѣсу, а оно имѣтка, што се даде сп̀сити, вуку ў гору ѣ планину, да за̀клоне. До̀иста, то је ўжасно!“

„Ужасно!“ викне један од мр̄ава, што су бѣгали. „Да је ужасно, то ѣ сам ўвиђаш, али ипак немаш смиловања, већ нам рушиш оно, што муком сагра̀дисмо и стѣкосмо.“

Иван Лепушић

109. Им̄ање.

„Имао сам“ — то није им̄ање.

„Имао бих“ — то су празне рѣчи.

„Рад бих ймат“ — то је жељўкање.

„Ймати* ћу“ — то тек чудно звѣчи.

Али „ймам“ — то јѣдино вреди.

Зато, брајко, што ймаш то штеди!

Змај Јован Јовановић.

110. Милион и билион.

Ал̄ се лако изгов̀рају те речи „милион“ и „билион“, као да су неке обичне св̄акидање ситнице! Па ипак мало вас има, који сте стекли чист и јасан појам о тим бројевима.

Ми́лион је хиљаду пу̀та ўзета хиљада, а билион ми́лион милио̀на. Па и то је лакше ка̀зати него за̀мислити. Рѣцимо, да за један ми́нут можемо избр̀јати стотину, па кад бисмо бројали непр̀стано, сваки дан пуних 12 сати, тек бисмо за 13 дана 10 сати и 40 ми́нута избр̀јали један милион. А шта мислите, ко̀лико би врѐмена трѣбало да се йзброји билион? Кад би неко могао бројати бѣз прекида дању и ноћу, рецимо да је то бројање почео наш праотац Адам, па да је бројао

* Йсправно = ймат ћу.

све до данас, још не би ни близу био готов, још би му ваљало близу 12.000 година да броји, па да добрџи до билиона.

Секунда је баш врло кратак део времена, минут има 60 секунда, а цео дан има 86.400 секунда — ал' то је још далёко од једног милиона. Та у читавој неђељи дана има тек 604.800 секунда, и тек 11 дана садрже у себи милион секунда.

Кад видимо старца од 80 година, помислимо: колико ли је тај секунда преживео свога века! Јест, много, врло много, преживео је од прилике две њ по хиљаде милиона. Али шта је то према једном билиону! То је као неки сиромашак, који има свега два њ по динара, према каквом богаташу милионару. Па ипак има у свакидашњем живџту ситних ствари, које иду на билионе. Узмимо да је у једном килогр. пшенице 30.000 зрна, онда је у товару 3 милиона, а у 333 хиљада тоvara већ има билион зрна. А толико, можда њ више, поједе се на пр. у Србији за годину дана.

На крају да вам кажем, да се хиљада милиона зове милијарда. „Невен.“

111. Смрт и њезини службеници.

Смрт, та грозна краљица из царства сене, хтеде изабрати себи првог министра и то онога њмеђу својих службеника, који је за њу стекао највећих заслуга. Позва дакле све своје намештенике, да кажу заслуге, које за њу стёкоше, како би могла изабрати најзаслужнијега.

Скүпило се око краљице Смрти мноштво службеника, који су се натезали за министарску столицу.

Она сеђаше на прёстоу, ўкрашеном кѳтурима и лўбањама, а службеници ступаху један за другим пред краљицу и приповёдаху јој о својим заслугама.

Прва се јави Пѳшалина хвалећи се, колико је људи отпрёмила у краљевство Смрти, те колико је кућа ради ње ѳстало пустих. Срчана ка п пѳказа на бројне жртве, које су у напону снаге ѡзненада промёниле светом прёшавши из овог живѳта у краљевство Смрти. Костѳбоља се хвалила својом спрётношћу, којом је животе скраћивала. Сушица, кашљѳцава, суха, мршава жена, тако слаба, да није могла ни уста отвѳрити, немо пѳказа на хѳљаде болесника, пѳнајвише у

младим годинама, од којих ниједан не ће оздравити. „Ја не тражим своје жртве међу старима, него међу младима,“ једино је то могла у своју похвалу изрећи. Старост је уверавала, да она, истина, полагано, али успешно ўбија и никога не прашта.

Колера и Рат износили ужас, што га у редовима човечанства чине својим уништавањем људскога рода. Појави се и Глад с покликом: „Људски род нема страшнијег душманина од мене. Људи ўмиру од мене у највећим мучкама.“

Приближила се престољу и Неслога. Она рече: „Ја ширим међу људима мржњу и злобу. Усађујем у њихова срца опаке жеље, и они се међу собом кољу и убивају. Мислим, да мени припада место првог министра.“

И сад се почели службеници претирати. Сваки је побијао цену дела свога друга, а своју узвисивао. Наједном допре до њих бука, певање и поцикивање. Сви умукнуше и погледаше према вратима, на којима се показа богато одевена и накитљива жена, рапуштене косе, румених лица, окружена пратњом пијаних млађих и старијих мушкараца. Она испружи руку према својим другарицама и поругљиво повиче:

„Изгубите се ви јадници, који се ту хвалите! Не знате ли, да сам ја ваша мајка, и оно што јесте, постали сте само по мени. Нисам ли ја она, која вам шаље људске животе? — Погледајте око мене! Младо и старо, радник и господин, богат и сиромаш! Сви мени служе својим пијанчевањем; трују себе и своје потомство; у пијанству убивају себе и свог пријатеља као и непријатеља; у пијанству задобивају све ваше болести, а гледај их, ви ўбрајате све то у своју заслугу! Опет вам велим, да ја не чиним услуге нашој краљици, вас би давно нестало, јер не бисте имали посла. Ја сам она, која вам жртве шаље, ја — Неумереност — заслужујем министарску столицу.“

И сви признадоше у себи, да је Неумереност најзаслужнија за краљицу Смрти, а мрка краљица показала јој гадним смехом своју милост и рече: „Ступи на моју десну страну! Теби предајем све послове свога првог министра, јер ти својим делима то заслужујеш!“

И Неумереност постаде првим министром краљице Смрти.

Из „Четврте читанке“ Др. С. Чајковца.

Народне пословице.

Пијану се њ воз ўклања.
Тко много пије, за́ дуго није.
Од ракије кўћа проплакује.
Пијанац жїва прѡпалица.

112. Šaljiva pitanja i odgovori.

Ja poslah vola u pećinu bez kože, a on mi se vratio sa kožom; a ja pőjeo i vola i kožu. — Šta je to? (Н|Ев.)

Čime se počinje noć, time se svršava dan?
(М|ак; слово п.)

Koja se два брата никад не састану, а међу њима само мали брежуљак стоји? (О|ч и и|ч.)

Тко наједампут попије сто литара вина и опет није пијан?
(Б|чв|а.)

Тко без главе и језика све људе разгѡвори? (К|н|г|а.)

Тко бѣз ватре ожеже? (К|ѡ|р|ив|а; п|ѡ|р|ц|а.)

Тко без крила лети? (Б|ет|ар.)

Тко бѣз ногу утѣче? (Р|и|б|а.)

Тко без очїју види куда ѓе проћи? (Р|ѡ|т|ок.)

Тко бѣз руку тебе и мене држи? (С|т|ѡ|л|ц|а.)

Тко бѣз срца и душе сваком право каже? (Б|ар|а.)

Што је на овоме свету најбрже? (М|ис|а|о.)

Мање од маќа, а дigne јунака? (Б|у|ћ|а.)

Наш белоња и мркоња

Јутро вече бѡду се;

Јутром надбѡде белоња,

Ўвече мркоња,

Те на једно место лежу

А место им се не познаје? (Л|ан и|ч|о|ћ.)

Zubi nema, ruku nema, nogu nema, a opet ujeta?
(З|и|м|а.)

Maleno, zeleno, sav svet zaodelo, sebe ne moglo?
(Г|л|а.)

Бело племе, црно семе

Мудра га глава по пољу сеје? (К|н|г|а.)

113. Дамон и Финтија.

У главном граду једне државице живљаху у давнйни два младића: Дамон и Финтија.

У тој државици насилно је владао владар Дионисије. Једном приликом покуди Финтија у смелу говору на тргу насиле владарево. Дионисије то чује, разљути се на Финтију те га баци у тамницу и осуди на смрт. Несретни Финтија поручи из тамнице Дионисију: „Владару, услиши моју последњу жељу! У далёку селу живи моја стара и болесна мајка. Допусти ми да пођем к њој и да се пре смрти с њоме опростим. Обещавам да ћу се одмах повратити.“

Дионисије одговори: „Добро је, али нека који Финтијин пријатељ остане место њега у тамници. Ако се у зору четвртога дана не поврати у град, тај ће његов пријатељ изгубити главу место њега.“

Онога истог дана уђе Дамон у тамницу, а Финтија похрли к својој мајци. Мину други и трећи дан, а Финтија се не враћа.

„Јадни Дамоне, изгубит ћеш лудо главу за невернога пријатеља,“ говорили су му знанци.

„Ништа зато,“ одговори Дамон. „Ја немам ни оца ни мајке, а мој пријатељ има да храни своју стару мајку.“

У зору четвртога дана био је главни трг пун људи. Дошао је Дионисије да види, како ће крвник одсећи главу Дамону. Сви су жалили несретнога младића. Ето већ воде Дамона и предају га крвнику.

„Стани!“ зачу се наједампут повик, и Финтија дотрчи на трг, крвав и прашан, те се баци на колена испред Дионисија.

„Владару, не дај, да недужни Дамон погине! Прекјучер стигох к својој старој мајци. Умрла је у мојем наручају од велике туге. Закопах је и кренух одмах овамо. Ноћас залутах у густој шуми. Зато сам закаснио. Ево ти моје главе, а пусти слободна мога верног пријатеља!“

Дионисије устане и рече: „Дамона пуштам, а теби праштам! Будите слободни и сретни! Примите и мене за свога пријатеља, да будем трећи у томе дичном друштву.“

Народ на тргу удари у ралосно клицање. Дамон и Финтија плаћаху од среће пред владарем и народом.

114. Цар и дервиш.

Играло се царско дете у башчи крај бунара, па случајно паде у бунар. Бѣјаше лепо, врло лепо дете! Један дервиш, који је био амо дошао да проси, кад виде, где то лепо дете паде у бунар, пѳтрчи и сретно ўграби оно дете из воде. Цар све то гледаше с прѳзора од Сѳраја. Сад шта ће? Пѳшаље брзо по дервиша, а кад овај дође, рече му: „Мој чѳстити дѳрвишу, ти си мога сина спѳсио ѳд смрти, сад тражи од мене штогѳд хоћеш, да ти пѳклоним!“

Дервиш се смерно поклони цару, па му каза: „Мој царе, златно сунце моје, сунце сјаје пѳ свем свету, ѳ ти, царе, пѳ свом царству! Ја сам сирѳмах божји роб, те живим о мѳлостињи. Нѳ тражим друго, осим да се у твоје Сѳрају молим Богу 40 дана. Ти ћеш мени зато дѳвати мѳлостињу, први дан пару, а до 40. дана сваки ћеш ми дан мѳлостињу умнѳжати (т. ј. први дан пару 1, други 2, трећи 4, 8, 16, 32, 64 итд.).

Цару се то ўчини врло мало и ѳбећа дервишу како је зайскао. Кад се навршило 40 дана, знате ли, колико је то износило пара? Износило је 306 билиона, 877 милиона, 906 хѳљада и 944 паре. Колико је то дѳнара?

Кад дервиш донѳсе цару овај рачун, цар се нађе у вѳликом чуду, па рече дервишу: „Зѳсад немам све паре да ти ўплатим, али пошто се царска реч не пѳриче, нека ти паре стоје код мене нѳ камате, док си жив. У моме ћеш Сѳрају кѳначити, јести и пити као ѳ ја, те можемо и цѳревати заједно!“

Ето што ўради мудри дервиш, ето што стече оштрѳумљем својим!

Забележила Јелица Беловић-Бернадзиковска.

115. Благдан и радни дан.

Радни дан: Добро јутро, брате! Како ти?

Благдан: Одмѳкни! . . . Воњаш земљом, смрдиш на угљен, задаваш трговином, заўдараш рибом и луком . . . Пази! Омрљат ћеш ми ново одѳло.

Радни дан: Пѳлако, господичићу! . . . Да не воњам земљом, ти нѳ би имао зеља и вина на своме столу. Да не смрдим на угљен, ти се не би возио жѳлезницом и паробродом и носио то лепо одѳло. Задавам трговином, али што

би ти бeз мога дућана? . . . Моје су руке црне, али ти оне месе беле погаче и слатке колaче.

Благдан: Ти радиш, али ја плаћам. Ти прoдаваш, а ја кyпујем. Штуј ме дакле и — иди!

Радни дан: И ти мене мораш штовати, јер сам радник. Браћа смо, али ја радим и рабoтам, а ти се само забављаш и oдмараш. Је ли то право?

Благдан: Тако мора да бeде. Ти си за рад, а ја за одмор.

Радни дан: Ал' си лукав, лeнчино! Скапао би oд глади, да нe радим за тебе шест дана у седмици.

Благдан: Не љути се, рабoтниче: да ја не затвaram кадйкада твоје творнице и дућане и да те нe терам из твојих њива, ти би клонуо од труда. Сломио би се и млад oстарио. Ја те крепим и развесeљујем благданским oдмором. Знадеш ли ону песму:

— Колико је у седмици дана,
Сви су дани од сребра ковани,
А недеља од сyхога злата! —

Радни дан: То је све истина. Видим, да је и одмор потребит. Али ја сам ипак више него ти, јер је пре рад, а затим одмор.

Благдан: Не лудуј! Ако се ниси пре поштeно oдмoрио, нe можеш радити.

Радни дан: Што то гoвориш? Ако ниси пре радио, чему одмор?

Благдан: То су све лyдости. Рад и одмор морају да се измењују као дан и ноћ — друкчије би oбадвeма слабо било. Што би један бeз другoга?

Радни дан: Тако је! Нe будимо oхоли, јер тко у вис диже нос, тај ће скоро ићи бос . . . Дај руку, јер морам за послом.

Благдан: Пoчекај, да свучем рукавице.

Радни дан: И те сам ти ја направио. Амо дeсницу!

Благдан: Немој тако чврсто! Боли ме . . .

Радни дан: Опрости! Руке су ми пуне жуљева и чврсте као клешта! Збогом, сладак ти одмор!

Благдан: Збогом, брате! Сретан ти рад!

116. Медвед, свиња и лисица.

Ўдруже се медвед, свиња и лисица па се догворе, да ору земљу и да сију пшеницу, да се хране. Запитају једно друго, што ће који радити и како ће семе наћи.

Свиња рече: „Ја ћу донети семе и својом ћу сурлом узорати,“ а лисица: „Ја ћу својим репом подрљати.“ Узораше, посејаше. Дође жетва. Сташе се договарати, како ће врећи. Свиња рече: „Ја ћу гумно начинити,“ медвед: „Ја ћу сноплє снети и ја ћу врећи,“ свиња опет: „Ја ћу претрєсати и раставити ћу сламу од пшенице,“ а лисица: „Ја ћу својим репом трњити плеву са пшенице,“ свиња: „Ја ћу овејати,“ а медвед напokon: „Ја ћу жито раздєлити.“

Оврхоше. Медвед жито подели, али га не подели право, јер га свиња замоли, те јој даде само сламу, а пшеницу сву узе сам и лисици не даде ништа.

Расрди се лисица па отиде на тужбу и каже им, да ће довести једнога царскога човека, који ће жито право раздєлити. Уплаши се свиња и медвед, па рече медвед свињи: „Закѡпај се ти, свињо, у сламу, а ја ћу се попети на ону крушку.“ Закѡпа се свиња у сламу, а медвед се попе на крушку.

Лисица отиде те нађе мачку, па је позва у друштво, да иду на гумно да хватају мише. Знајући мачка, да на гумну има доста мйшева, пође радо, па сад изнад пута, сад испод пута трчи за птицама.

Опази је медвед с крушке поиздалєка па каже свињи: „Зло, свињо; ето лисице, где води страшнога бумбашйра, огрнуо ћурак од куне, па и крилате птице хвата око пута.“

Ўтом се мачка украде из очију па кроз траву дође на гумно и тражећи миша стане шушкати по слами. Свиња подигне главу да види шта је, а мачка помисли од њезине сурле да је миш па скочи те свињу шапама за нос. Свиња се уплаши те рукне и скочи па нада у поток, а мачка се препадне од свиње те нада уз крушку. Медвед помисли, да је она већ свињу удавила, па иде сад на њега, те од страха падне с крушке на земљу и разбије се, а лисици остане све жито и слама.

117. Kõmu pripada sláva?

Išao putem mudrac, ũmorena tela i põgnute glave. Odjedom se u njõgovoj blizini začu nekakva tũtnjava i neõbično hũktanje. Mudrac diže glavu i vide, kako pored njega brzo minu dug niz velikih teških kola, ispred kojih se digao gust dim. „Kakva li su to kola?“ põmisli on u sebi, jako začuđen. „Konja nẽ vidim, a da se toliki teret vuče, mučno da bi ih i pedẽset bilo dõvoljno!“

Dokle je tako razmišljajući stojao, približi mu se jedna visõka vȃzdušasta prilika. To je bila para. Ona mu reče: „Vidiš li, kakva je moja snaga! Ja vučem sva ona kola. Ja sam nãjjača sila na svetu, meni se ništa nẽ može odũpreti.“

Za vreme tih nãdmenih reči približi se druga prilika — voda — i upade pari ũ reč: Hvalisavice! Što se razmećeš? Bez mene bi bila niko i ništa; što radiš, to radiš samo mojom põmoću.“

Još ne beše voda svršila svoj govor, a kao mũnja priskoči treća prilika — vatra — i viknu: „Što si se ti rãsprtila? Da te ja ne žãgrevam, ti bi se smřznula i nẽ bi mogla proizvõditi paru.“

Ovaj vatreni govor prekine jedna mala prljava prilika: to beše kãmeni ugalj. On reče vatri: „A ko tebe hrani? Ta bez mẽne bi mõrala ũmreti!“

Svađa se nãstavi. Tada pristupi ljudski duh, da bi tome učinio kraj, i põvika: „Čũtite! Što se hvalite? Svi ste vi moje sluge. Da vam ja ne põmažem, nẽ biste se živi pokãzali.“

Ali se iznenada nãd njima zãhori jedan glas: „Samo je jedan, kome pripada slava! To je stvõrac svih stvari. Bog je sve vas sãzdao, njim ste põstali ono što ste!“

Nato se mudrac õsvrte i nãstavi put, gõvoreći u sebi: „Õd Boga su sve stvari; njemu neka je slava u vẽkove vẽkova!“

Matija Antun Reljковиć.

118. Зãгонетке и пїталице.

Četiri sestre uvek se glẽdaju, a nikad se ne nãgledaju.

(Stene.)

Црно мãче из куће измãче.

(Црно мãче из куће.)

Lĩstove ima, a drvo nije; kõrice ima, ã poŹ nije.

(Крњига.)

Три брата жãдна капа.

(Стол са три ноге.)

Četiri uha, dva trbuha.

(Četiri uha na ĩastuku, ĩastuĳica i prevlaka.)

Tko je najbrži slikar?

(Oĳdalo.)

Gladno Ńuti, sito kriĳi.

(Min.)

Свуд сá мном, никуд бѣз мене.

(Тавва.)

Dva lonĳiĳa, ĳetiri poklĳpĳiĳa.

(Oĳi i vede.)

Tko жели само једно око имати?

(Слепац.)

Što se nĳ moųe viĳicama jesti?

(Јуѳа.)

Што је јаче од чĳвека?

(Вино.)

Gde ĳizmar роĳне najpre ĳizmu Ńiti?

(Na kolenu.)

Камо иде дете кад му је пет гођина?

(У шĳћу.)

Tanko kao ųica, vitko kao zmiĳa, puca kao puška, grize

као рáс.

(Биĳ.)

Зашто млинар има белу капу?

(Да се ѳчомѳ покривѳ.)

Pende viŃi, pende zĳā; pende ĳini ta-na-na, nek se znā,

kĳ sam jā.

(Zvon.)

Пружила се скела преко свега села.

(Плѳ.)

Crno maĳe na sajmu skaĳe, gdeĳĳd kleĳe, pravo reĳe.

(Вађа.)

Tko moųe naĳiniti most без ѳчега?

(Зима.)

Dva brata kolo vode, dve seke ųz njih hode. Jedan nas
bratac cveĳem pĳsiplje, drugi ųitom obāsiplje. Prva seka vino
toĳi, druga vodu leva.

(Прĳлеĳе, лето, ѳсен i зима.)

Стани мрка, жáлосна ти трка, отрт ћу ти реп.

(Зора и ноћ.)

Tko ųlazi kroz staklo ų sobu, a ne rāzbije ga?

(Svetlost.)

По чему се зна, да је подне?

(По жĳуцу.)

Jedna glava voska svemu svetu dosta.

(Sunce.)

У гори сек, сек, а у води мућ, мућ.

(Јаѳа.)

Polа ĳd drveta, polа ĳd krmeta.

(Сѳка.)

Гураво прасе све поље попасе.

(Срп.)

119. DĳrviŃ i kāludĳer.

Bio derviŃ u dvoru kod turskoga cara kao neki prĳrok.
Bio је pĳsmen i veŃt ų svom poslu, ali lųkav i preprĳeden. Caru
је bio ųsobito u milosti, te bi se s njim po cele dane zabavljao.
Sad su govĳrili o korānu, sad jeli, sad pili kavu, sad puŃili lulu,

sad šetali po rüžičnjaku. Derviš bi uvek rekao: „Čestiti care, sad prorok ovo ili ono radi u nebu, treba da i mi to radimo,“ i car ga je slušao. Došlo je napokon već do toga, da je derviš s carem gospodario, te mu zapovēdao.

Jedāmput se car dōmisli pitati svoga derviša: „Kaži ti meni, Hūseine, znadu li i drugi hodže, kaluđeri i pōpovi, što rade njihovi sveci u nebu?“ — „Jok care, nē zna nijedan do mene. Kako bi i mogli đauri znati, kad su nēvernici.“ — „Neka je tāko,“ veli car dervišu, „no ja bih ipak rado govōriti ō tom čudu s kojim kaluđerom ili popom. Idi ti, Huseine, pa mi dovedi ōvamo jēdnoga kaluđera.“

Na carevu zapoved lečne se derviš i ode pōslušati, bilo mu milo ili mrsko. Dođe u mānastir među kaluđere. Kad jednoga ōd njih pozōve prēd cara, svi se pōplaše, ali careva se mora pōslušati, mākar ōči skōčile iz glave. Ide jedan kaluđer s dervišem k caru. Na putu mu veli lūkavi derviš: „Ču li ti, kaluđere, nē šali se sa svojom bradom i glavom, ne govōri mnogo pred silnim carem, nego malākši, osūpni, nēmoj u zao čas pō se zapōdeti kakvu bēsposlicu. Nema šale ō cara; znaš, da ōči gore cara glēdajući, pak šuti.“ — „Ne sōli mi pamet,“ odgōvori kaluđer; „videt ću, šta car od mene traži, pa ću po duši odgovārati što i kākō znam.“ — „Jok, nemoj za živu glavu pred carem mudrōvati! To nije za vaše ljude.“

Dođu prēd cara. Car zāpita kaluđera: „Kaži mi prāvo, znaš li, što rade vaši sveci na onom svetu?“ — „Ūživaju u raju slādosti i slave Boga.“ — „Ali što rade ōpravo u ovaj čas?“ — „To znati može sāmō Bog, i oni, koji su kod njega u raj, a nitko drugi.“ — Car se rāzljuti i reče kaluđeru: „Evo vidiš ovog mog derviša; on zna svaki čas što radi naš svetac Muhāmed ō nebu.“ Kaluđer pōgleda pōpreko derviša, a car kaže dalje: „Pōgledaj ga dobro; tāj ti to zna.“ — „Dōista znam,“ progōvori bāhato derviš.

Kaluđer ōvidi odmah s kim ima posla i dōmisli se brzo, kako će uvēsti u nāpast derviša. „Molim, silni care i gōspodaru,“ veli kaluđer, „dopūsti mi, da dōkažem dervišu prēd tobom, da nē zna, što gōvori. Daj āmo donēsi zdelu punu mlēka i tri komadića kruha.“ „Neka!“ veli car; „dā vidim đāursku mudrōliju.“

„Sēdimo oko zdele!“ veli kaluđer. „Daj nam svakome po jedan tājnur.“ — „Ma šta će to?“ ōpita derviš. „Šuti ti, Hūseine!“ zapōvedī car: „dā vidimo tko je od vas dvōjice bolji

majstor.“ — „Silni care!“ veli kaluđer, „drobi ti svoj komad kruha ũ svoj tanjur, ja ću svoj ũ svoj, a derviš neka svoj ũpet drobi u svoj.“ — „To je trićarija“, veli derviš. — Car mu ũdvrtati: „Šuti Huseine, pak drobi, videt ćemo đaursku mudroliju!“

Kad su svi drobljenje svršili, uzme kaluđer jedan tanjur i sāspe u zdelu pak drugi i treći. Zātım uzme žlicu i pŕomeša sve u mleku, te reće: „Děrvišu, ako si svėznalica, te znaš, što radi svetac Muhāmed ũ nebu, hajd ovo drobljenje u zdeli razbėri i povrāti carevo na carev, moje nā moj, a svoje nā svoj tanjur. Ako to ũчиниš, vėrujem ti, da znaš što biva u nebu. Nebo je dalėko, a zdela eto pŕed tobom.“

Derviš se nāsmiya i reće: „To nije ništa.“ -- „Jest, brė“, veii car: „Daj rāzbiraj drobljenje ili ne ćeš više drobiti sā mnom u jednu zdelu.“ — „Vera moja, silni care!“ veli derviš; „to nī sam nećastivi, nī ovaj sũludi đaur nė mođe ũćiniti.“ — „Ja se nisam ni hvalio, kao što si se ti. Kratke su nŕoge u lāzi,“ odgŕovori kaluđer. „ũistinu pravo vėliš, kāludėre!“ reće car. „Zdela je pŕed nama, pak nė mođe razbirati svaki svoje drobljenje, a gde je nebo, pak da zna derviš, što u njemu radi svetac Muhamed. Sad vidim, da je to laž.“ Car ũbdari kaluđera, a derviša pŕetera od sėbe kao lažu i vāralicu. Narodna pripovetka.

120. Īma ljūdi.

Ima ljudi svākojake boje,
Svi jėdnako ŕpanke ne kroje,
Nekim trnjem ŕbrasli su pŕti,
Drugim cvijećem šarnim ŕbasuti,
Jėdan drugog dŕstignuti žėli,
Tuđoj smrti drugi se vesėli;
Ī ta borba traje od vjekŕva,
Od ũkletog grijeha Kājinova,
I u borbi nėjednake želje
Raznom cilju pŕtove im svele.
Jedan teži da dŕstigne ćasti,
Drugi hoće gospŕdstva i vlasti,
Treći radi za komādić hljeba —
Svaki želi ono, što mu treba!
A ti sinđo, ũći sāmŕ zāto,
Već nāukom dā ti duša blīsta

Pöput zlāta i ālemlja čista,
 Da uzgöjš sebe za čövjeka
 Zdrava sřca — poštenoga hreka,
 Pa ćeš sretan po bėšpuću tome
 Cvjetnom stazom döspjet cilju svome!
 Uči, sinko, knjiga kći je nėba.
 Svakom treba kō komādić hljeba,
 Tko s nāukom mladu dušu grije,
 I budücnost taj si lješü vije. Ante Jukić.

121. Курјак ѝ коњ.

Један курјак спази добра коња. Он не смеде да на њега ўдари јавно, јер се бојао да ће му утєћи или дā га нє ће моћи савладати, па нāмисли да га придөбије прėваром. Он приђе коњу и пријатєљски га зāпита зā здравље. Али коњ се дөсети његову лукавству, те нāуми да му врати истом мером. Он одгөвори кўрјаку да је ѝначе добро, али да му се у стражњу ногу забө трн, те га нога љуто боли.

„То је нāјлакше!“ рекне курјак. „Ходи да ти трн ѝзвадим зубима.“

Коњ стане и пөдигне ногу, али кад се курјак прѝближи, он се рѝтне и лупи га ногом у гўбицу, те му све зубе рāзбије. Затим пөбегне преко поља, а курјак өстане јāучући.

Превара се сама свети.

Доситеј Обрадовић.

122. Сирөмах и Сāва.

Неки сиромāшак, ѝмајући у чанку малко млека, хтеде у њега дөсути воде да буде више, па се нагне над реку Саву, прѝтиснувши чанак с млеком над воду, како би ушло мало воде у млеко. Али ўместо да тако буде, јурне вода и ѝспуни сав чанак, а млеко се сасвим изгуби у реци. Тада ће сиромашак рећи тужно и прекорно: „Саво, Саво! Ти себе не зāбели, а мене зāцрни!“

123. Врāчање.

Неки домāћин узме на бадње вече, по обичāју, орах са сөфре и врāчајући, стане Бога мөлити овāко: „Као што је овај орах пун, тако да буде кућа пуна свакога добра, амбāри

жита, тор оваца, подрум вина и ракије, да Бог да!“ Пóтом рáзбије орах — а он празан. Тада човек пóвиче лóтито: „Нé слушај, Боже, што пас лаје!“

124. Јéка.

Мали Ђуро није још ништа знао о јечи. Једноћ је на ливади викао из свега гласа: „Ој! Ој!“ Умах му се óдазвало из óближње шóмице: „Ој! Ој!“ Нато пóвикну сасвим у чуду: „Тко си?“ А глас се одазóве: „Тко си?“ Изатога ускликну: „Ти си лудо дéчаче!“ и „лудо дечаче!“ одјéкнуло из шуме. Ђуро се рáзлyти, па пóвиче још више порóгљивих речи. Свака му се верно óдазвала. Потражио шумом тога дечáка, али га није могао нигде наћи.

Одјyрио кући и тужио се мајци, како се ў шуми сáкрио неки зао дечак, који му се онако порóгљиво одазйвао.

Мајка му рече: „Овај си се пут сам тужио. Ти ниси ништа друго чуо, ван јеку својих речи. Да си ў шуму за-викнуо пријазних речи, тад би се óдазвале тáкођер пријазне. Тако ти је увек у живóту. Владање других спрám нас óбично је одраз нашега владања спрám њих. Сўсрећемо ли лyде пријазно, тада се и они према нама тако владају. Јесмо ли ми према њима нéпријазни, неўлудни и сўрови, тада се нé надајмо нй ми бољему од њих.

Крсто Шмид.

125. Прва земљичка.

Познао сам малога Марка. Отац му се бавио пчёларством у вéлико и с вéликим весéљем. Има нешто кўнице под Оштром. Пчелáри су óбично добри лyди, лyди срца. Дóлазио сам чешће к њему. Седели смо пред пчёлињаком, гледали и разговáрали. Мали Марко није се бојао пчела него је оцу помáгао сјављивати пчеле, кад су се ројиле, чему су се жене чўдиле и луде говориле, да то није без врага. Рекох једном тому пчелáру, своме пчёларском ўченику, да ми се Маркић свиђа, па да се надам, да ће он бити прави човек. „И мени се чини“, прихвати сељак, „јер кад се деца потўку, он је увек на страни слáбијегá. Он се лепо влада према слáбијему, којега би могао исмехйвати, извргáвати руглу, гўрнути га и излy-

пати, а да зато не би осетио никаквих злих последица, онда је као сигурно, да је мали по својој природи добар.“

Велики жупан Б. Б. у Госпићу опази, где сељак води свога синчића први пут у школу. Мали сељачић под црвѣнкапом корача уз оца, а у руци му земљичка — готов догађај у његову животу. То ти је наш Марко и његов отац. Велики жупан, а још већи пријатељ деце, заустави дечака и оца му, па га запита онако по народну: „Мали, би ли ти мени дао земљичку?“ И мали му пода земљичку; жупан рече хвала, па с њом у џеп и каже збогом, па оде. Мали се није нимало изненадио и променио. Сутрадан дође велики жупан у први разред, а чим опази Марка, који му даде земљичку, рече весело: „Аха, ти си онај, који ми даде земљичку! А зашто си ти мени дао земљичку?“ Мали одговори: „Е, кад си био гладан.“ Нато ће велики жупан: „А знаш ли ти, тко сам ја?“ „Не знам,“ одговори мали. „Ја сам велики жупан.“ „Јеси заиста велик!“ Жупан подрага малиша, похвали га што му даде земљичку и позове га к себи на обед. Малому напуне и торбицу, а у школу пошаљу деци кошару земљичака.

Даворин Трстењак.

126. Ljubav domovine.

Откад је света и века, vazda је ljubav domovine и народа била поводом и велику јунаштву и неизмерним жртвима и брижну старанју за опци болјак. Код некаданих најславнијих народа ушло је у обичај рећи, да је сласт и слава за домовину умрети. Ал' останимо код куће! Сваку мати љуби своје дете, ако је и неваљјало. Зар не веле и наше мајке: „Ако је и зло, моје је. Ако је и змија, моја је.“ А благо си га материну srcu, кад су деца добра и послушна. Али не могу родитељи и деца самотовати на свету. „Дрво се на дрво осланја, а човек на човека.“ Дођу невоље, болости, смрт. Кому ће остати деца?

„Тешко свому без свога.“ По свем нашем народу чућете у невољи молитву: „Не остави, Боже, без пријатеља.“ А вели се слично и ово: „Зло годиште рода иште, а невоља пријатеља.“ Кóлико је већа невоља, толико више треба помоћи и својштине. Тако ваљја сусед суседу, кад је mala невоља; село selu, кад је на пример поводња; ваљја нам sloga svega народа, кад је непријатеља одагнати. Потом сусед суседу, село selu, sav народ свá-

komu pojedinomu pomaže. Svōji smo, pažimo se, želimo jedan drugome napredak, pomāžimo si, a bit ćemo jači, ako nas bude više: svaka voda s pōtočića jaka. Više će vālјati jedan drugomu, ako budu pojedini imūćniji; bit ćemo naprēdniji svaćim, ako nam bratstvo bude bōgato i jako. I doista nijedan drugi narod nije tōliko vićan toj ljubavi, tomu bratstvu, kōliko naš. Mi zovēmo svākoga našinca bratom, mi se ū zlu i dobru pō Bogu brātimo, ma ōdakle tko bio! Nē gleda nitko na veru, te se zāista mōžemo dīćiti pred celim svetom onom lepom pōslovicom: Brat mi mio, koje vere bio, kāda bratski ćini i pōstupa. Naši jūnaćki grāničari, kud su god vōjevali po belom svetu, svagde su bez rāzlike vere svoje bratstvo isticali: Dobrō jutro, brate! Zdrav, brate! Kamo ćeš, brate? Pōmagaj, brate! Sve brate, te brate, sāmo nek je on grāničar bio. Stoga su Francuzi zā prvoga Bonaparte, ćujući tōliko puta tu reć „brat“, nāzvali naše grāničarske pukōvnije brat-pukōvnijama. A prōtivno, tko nē mari zā to bratstvo, koji se tuđi ōd svoga nāroda, postrādat će on ili nјегоva deca. Ima i ō toj istini lepa nārodna pōslovica, koju vālјa pamtiti: „Tko ne dŕži brata zā brata, taj će tuđina za gospodāra“. A pōmislite kako je ōnome, tko mora svoju dōmovinu ōstaviti i po tuđem svetu za zāslugom ići. Znete, kako naš narod oznāćuje tākovu nēsreću? On vēli: „U tuđini je ćovek kao duša izgublјena.“ Valјa dakle ljubiti svoju dōmovinu, ū njoj je srće puno, ā srće nas puno nāgoni vršiti duźnost potpunōma. Nije pravo tuđiti se ōd nje; mudro je smišljeno i temelјi se na istim rāzlozima, kad narod gōvori: „Tuđ nek nīkada nē bude, koji svoj biti mōže!“

Ivan Trnski.

127. Српски инвāлид.

Нека гōспођа ōпази с прозора како се један инвāлид упућио право њеној кāпији. Пōтрча му усусрет, али је он већ био ōтишао. Она предаде нāмењени новац своме сину и рече, да га преда инвāлиду, кад га види.

Видећи да инвāлид йзлази из једне капије, дечко пōтрча зā њим и викну: „Госпōдине, йзмите ово, дала вам је моја мама.“

Кад је инвāлид видео да се реч господин баш његатиче, он се нāсмеја горко, пōздрави дечка по вōјнички, и прими дār.

Кад је мати чүдећи се упїтала сина, зашто му је казао: господине, он убједљиво рече: „Боже, мамице, па он није прѡсјак него српски инвалид!“

Мати га привуче к себи, пољуби и рече:

„Поштуј, поштуј, сине мој, свакога ђд њих, јер нам се на њиховим ѡзгубљеним нѡгама, рүкама и ѡчима подиже нова, славна и јака ѡтаѡбина.“

Дар. Госићка.

128. Rodu o jęziku.

O jęziku, rode, da ti pojem,
O jęziku milom mom i tvojem!

*

Pѡ njem tebe svјet pѡznaje živa,
Nā njem ti se budućnost ѡsniva.

*

Ljubi si ga, rode, iznad svega,
Ѐ njem živi, ŗmiri za njega!

*

Svaka zvijezda svojim svijętlom sijęva,
Svaka ptica svojim glasom spјęva,
Ti jęzikom svojim zbori!

*

Tuđ tўđinu, tebi tvoj dѡlići,
Tuđi poštuj, a svojim se dići!

*

Od Stāmbola grada do Kѡtora,
Ѐd Crnoga do Jādranskog mora
Njeg'vu carstvu prostor puće.

⋆

Jūnačkim glasom ŗ njem poje
Junak narod ŗspomene svoje.

*

On ti svakoј tuzi i radosti,
On ti duše cijęloј nўtarnjosti
Jedin pravi tumač biva.

*

Bez njega si бęz imena,
Бęz djedova, бęz unuka,
U prѡšasti sjena puka,
U budўće niti sjęna!

Petar Preradović.

129. Браћа.

У рату бѣлканских савезника против Тѹрака био је српски војник Јово тешко рањен. Допрѣмише га љ Ниш у војничку болницу. Одрезаше му десну ногу. Сви су рањеници били добре воље, шаљили се и разговѣрали, само Јово је увек шутио, а и лечнику је слабо одговѣрао. Нѣстало је бола и нема више опѣсности, али Јово још увек исти. Свакога рањеника пѣхађа рѣдбина и пријатељи, али Јову нитко.

Лечник Орађен, мѣлокрван Словѣнац, трудио се, да разговѣри и љтеши Јову, а Јово увек исти мрзѣвољац. Знао је лечник, да Јову нешто тишти.

Јѣднога дана уђе Орађен у дворану, где је Јово лежао, и зачуди се. Уз Јовин кревет стоји десет кршних људи и сви имѣду на глави вѣлике шѣбаре од овчјега крзна, а Јово лежао је на кревету и с њима сав препѣрођен весело разговѣра. Њ то ће лечник сав весео: Каква је то скупштина?! — Није никаква, него дођосмо љ походе брату Јови; он је из нашега села. Чули смо, да је рањен, па дођосмо у име нашега села, да га видимо и да му кажемо, да је он наш брат, — рѣкоше људи. — Он нема ни оца ни мајке, ни брата ни сестре, па је он сада наш брат, брат читавога села. Он трпи и за нас је изгубио ногу. Он је наш брат и читавога нашег народа. Ми ћемо га мѣловати и пазити, па ће лако живети и без нѣге. Лако за ногу, само кад је остала глава. —

Јови је спао камен сѣ срца, јер зна, да нѣ ће бити просјак.

На ѣдласку дарѣваху браћа свога брата новцем и рѣкоше му: Кад ѣздравиш, јави нам, па ћемо доћи пѣ те, по брата свога. На вратима окренуо се још сваки и насмѣшио Јови.

И тако је било. Село лепо дочека Јову, старѣшина први га зађрли, а за њим читаво село. Било је мало речи, а много суза.

Читаво село и мала деца не зову га друкчије него брат Јово, а Јово опет свакога братом.

Даворин Трстењац

130. Опћа кућа.

Прѣсуло се вино из Маркове чаше
Те нам порумѣни све брѣгове наше.
И у свако срце, што се наше зове,
Ули нову снагу и надежде нове.

То не било вино из Маркове чаше,
 Већ румена зора буди земље наше.
 Ћстајте, ўстајте, свима зора свиће,
 Сви на поџо хајде, сваком посла биће!
 Та опћа је кућа, што се сада гради,
 Највећи, најмањи нека на њој ради.
 Нек не жали нитко живота, имања,
 Да нам кућа наша не буде најмања.
 Већ да ў њој могу сви заједно стати,
 Сви којегод роди једна наша мати.
 Да нам кућа буде велика и јака,
 Као што су куће осталих јунака.
 На своме огњишту да се сваки греје,
 А не да се грчи испод туђе стрехе.
 Ћстајте, ўстајте и стари и млади,
 Та опћа се кућа опћински и гради!

Љубомир Ненадовић.

„Слава твоје домовине има бити и твоја; за њу ти је и сама себе прегорети. Света ли ти је и неповредива мајка, још светија треба да ти буде домовина; јер је она мајка мајци твојој.“

131. Rādi!

Sākovaо kovač dva raonika. Ōba ih gradio od istog gvoždā i tako pōjednako, da su ličili kao brat nā brata. Jedan ōd njih proda odmah, a drugi skloni negde ў kraj, dok se i njemu kupac ne nađe. Tu je неколико mesēci ležao, dok nājposle ne dođe taj isti seljak, da opet traži raonik. Tek onda ga potražiše i iz onog budžaka iznešoše.

Ali kako se začudi kad vidi rāzliku!... On škrbav — rđa ga već nāgrizla — a seljakov jedar i oštar, gladak i sjajan kao ogleđalo. Mnogo sjājniji, nego je pre bio... Ū čudu će zapitати onaj raonik, što beše sklonjen, svoga druga:

— Šta to bi, da ōd Boga nađeš? Někada bejasmo sasvim jēdnaki kao rođena braća. A gle sada!... Reci mi, vere ti, šta te je tako ōdržalo i šta ti je pōmoglo? Ja proživēh ovo vreme ўgodno i u mīru, pa pōgledaj samo, u što se izmētnuh?

— To ti je baš i nāhudilo, što si se lēnio — odgōvori mu drug iz mladosti. — A gledaj mene! Ja sam ōd jutra dō mraka

radio, zemlju orao i převrtao, pa me je to i održalo. Zato su mi obrazi vedri i sjajni, zato me rđa nije spöpala . . .

— Pravo veliš — priznade onaj žarđali raonik. — Ā ja bih danas bio svetla obraza, i ja bih se od rđe odbrānio, da nisam toliko vrēmena bēsposlen ležao . . . Ali ödsad ću drükćije . . .

Istina je, dakle, prava je istina što narod veli: „Ā najbolja sablja o klinu žarđa“. „Zdravlje“.

„Рад је најбољи љстук проти жалости и боли, он је врело здравља и богатства и појединца, а први разлог величини и срећи народа.“

132. Jėvrosima majka opöminje svoga sina Kraljevića Marka dā bude prāvedan.

„Marko, sine jėdini ũ majke!
„Ně bila ti moja rāna kleta,
„Nemoj, sine, govöriti krivo
„Ni po bābu ni po stričevima,
„Već pö pravdi Boga istinoga.
„Nemoj, sine, izgübiti duše:
„Bolje ti je izgubiti glavu,
„Nego svoju ogriješiti dušu.“

Iz narodne pesme „Uroš i Mrnjavčevići“.

133. Zgodna prilika.

Ko svoj pösao izvėde u zgodno doba; ko se kōristi najpodėsnijim vrēmenom, za njega se öbično kaže: „Ulücio priliku“ ili: „Taj nije propüstio priliku“. U drugom se svetu još kaže: „Uhvatio priliku za čüperke“. Taj je izraz došao öтуда, što se u stara vrēmena predstāvljala prilika u obliku žene, čiji je pötijlak bio bez kose. Tim su hteli naglāsiti, da kad priliku jednom propustiš, ně možeš je više öhvatiti.

U jednoj zbirci grčkih starina nalazi se statua, koja predstavlja priliku, i na njenu pödnöžju ũrezan je ovaj rāzgovor:

„Kō si ti?“ — „Prilika.“ — „Šta znaće ova krila na tvojim nögama?“ — „Ona pokāžuju, da moj let nādmaša najbrže vetrove.“ — „Zašto je veštak, koji te ũ kamen izrezao, baš na tvome čelu naćinio tako bujnu talāsastu kosu?“ — „Da

bi me mogao uhvatiti prvi od boljih, čim me sretne.“ „A
 otkuda to, da na potiljku nemaš nimalo kose?“ „„Da me onaj,
 što me jednom propustio, više u letu ne može uhvatiti, baš i
 kad bi me mogao stići.“ — „Zašto te veštak nămestio u ovoj
 dvorani?“ — „„Da bi tebe, tŭdinče, poučio.““

134. Pöslovice.

Нитко се није мудар родио.
 Како тко постелј стере, онако и спава.
 Свуда је добро, али код куће најбоље.
 Камен до камена палача, зрно до зрна рџача.
 Данас човек, сјутра црна земља.
 Вода све ђпере до црна ђбраза и рџгана језика.
 Не чешљај се, где те не сврби.
 Сва му памет ња језику.
 Рука руку пере.
 Прџи и реће, кућа и вџри, пак све рџквари.
 Не гледа се чџвеку на одџло него на дџло.
 Бит ђе гџце, не знам кџд ђе.
 Дођи ће стџрост, пак ће пџтати, где је била мџдост.
 У селџака црне руке, али бела рџгача.
 Криво стечџено није благословџено.
 Како дошло, тако прошло.
 Где је рџд, није гџд.
 Чувџј беле новце за црне дџне.
 Знање је готов новац.
 Мерџ, вџџи, па онда кџџи.
 Не гули кџре, да нџ буде гџре.
 Ваца боб о стџну. (Гџвори џжалуд.)
 Једна ластва не чини пролџћа.
 Тко леџи хлџдује, зими глџдује.
 Тко рано рани, две сређе граби.
 Нџ тера се конџ бџцем него зоблџу.
 Нема занџта без добра алџта.
 Није све злато, што се сџџа.
 Рџја се злата нџ хвата.
 Увџкао рџгове као пуџ пред скџкавцем. (Страшлџивац.)
 Лети као муха без главе.
 Празан клас се џ vis диџе, а пун се к землџи сџвија.

135. Naprej.

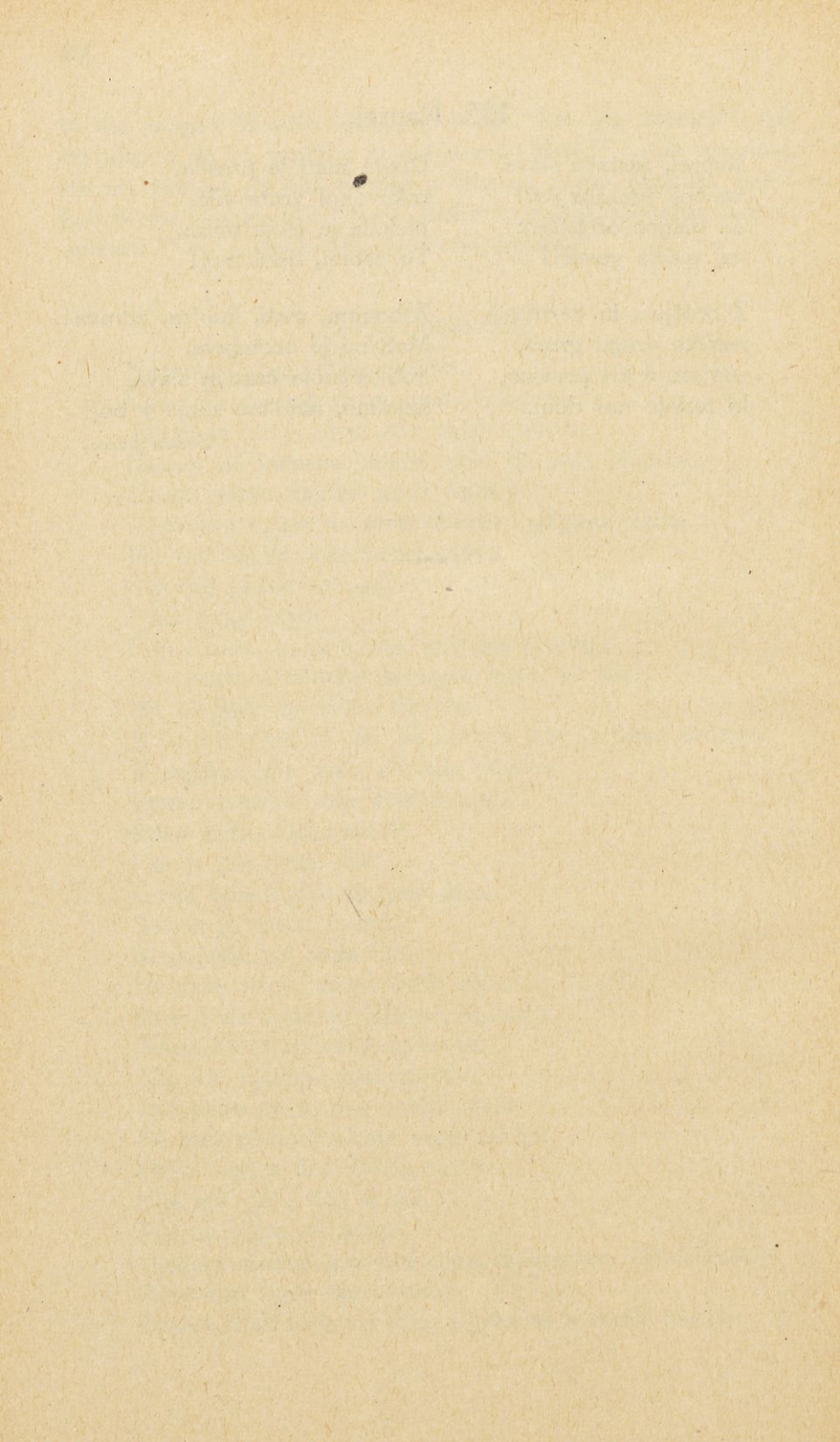
Naprej, zastava slave,
na boj, junaška kri!
Za blagor očetnjave
naj puška govori!

Z orožjem in desnico
nesimo vragu grom,
zapisat v kri pravico,
ki terjajo naš dom.

Draga mati je prosila,
roke okol' vrata vila,
plakala je moja mila:
Tu ostani, ljubi moj!

Z bogom, mati, ljub'ca, zdrava!
Mati mi je očetnjava,
ljub'ca moja čast in slava,
hajd'mo, hajd'mo zanje v boj!

Simon Jenko.

Речник.

(Речи у речнику наведене су у ёкавском наречју те место: бијѣда, цвѣјет, дѣнијети, цѣлив, дјѣвер стоји: бѣда, цвѣт, дѣнети, цѣлив, дѣвер.)

А, а

акѣмоли, *toliko manj*
ако, *če*
алà, *ali*
алàт, -а, *orodje*
алем, -а, *dragi kamen*
ама, *ali*
амàнет, -а, *talisman, amulet*
амбàр, -а, *žitnica*
аметице (аметом), *popolnoma*
амо, *sem, semkaj*
апсàна, -е, *zapor*
атентàт, -а, *zavratni napad*
àвѣт, -и, *pošast*
àздија, -е (коласта), *pisan,*
dolg plašč
аждàја, -е, *drakon, zmaj.*

Б, б

бáбо, -е, *оче*
бàцити, -им, *vreči*
бàчва, -е, *sod*
бàчвàр, -а, *sodar*
бадàва, *zaman, zastonj*
Бàднàк, -а, *dan pred Vožičem*
бàхура, -е, *buba*
бàлвàн, -а, *velika greda, de-*
belo bruno
бàр, бàрем, *vsaj*
бàра, -е, *mlaka*
бàрјак, -а, *zastava*

барјàктàр, -а, *zastavonoša*
басàмак, -а, *stopnica*
бàш, *ravno, prav*
бàша, -е, *turški poglavar, sta-*
rešina, zapovednik
бàшча, -е, башта, -е, *vrt*
баштѡвàн, -а, *vrtнар*
бàтина, -е, *palica*
бдѣније, -а, *služba božja, ki*
se opravlja ponoči
бѣнàр, -а, *vojak, kateri se bo-*
juje za plačo; vandrovec;
samec
бѣда, -е, *uboštvo, nesreča;*
obdolžitev
бѣдем, -а, *trdnjavsko obzidje*
бѣг, -а, *turški gospod*
бѣгати, -ам, *bežati*
бѣлѣжнѣк, -а, *tajnik, notar*
бѣлоња, -е, *bel vol*
бѣрба, -е, *trgatev*
бѣрбер, -а, *brivec, brijač*
бесан, *divji*
бѣседити, -им, *govoriti*
бѣскрајнѣ, *brezkončen*
бѣсмучан, *obseden*
бѣспослица, -е, *brezdelje, po-*
stopanje; postopač
бѣспуѣе, -а, *brezpotje*
бѣсвѣст, -и, *nezavest*
бѣзбројан, *brezštevilen*
бѣзбразан, *nesramen*
бѣло, -а, *žilobitje, puls, utrip*

бiлье, -а, rastline
 бiрати, -ам, izbirati; voliti
 битка, -е, boj
 бiвати, -ам, biti; postajati;
 prebivati
 блáгдан, -а, praznik
 блáго, -а, bogastvo; blago;
 živina
 благòднa, -е, blagost
 блaгодáрнòст, -и, hvaležnost
 блaгодáт, -и, milost
 блaгòвaлиште, -а, jedilnica
 блaгòвaти, -гyjem, uživati, jesti
 блéштeти, -штим, bleščati
 блiстaти, -стaм, bleščati
 бòгмe, при Вoгу
 бòгòдáн, од Вoгa дaн
 бòдja, -е, barva
 болeснiк, -а, bolnik
 бòлeст, -и, bolezen
 бòлъaк, -лъкa, blagor; bol
 бòлъáр, -а, veleposestnik, gra-
 ščak
 бòсилъaк, -лъкa, bosiljek, ba-
 zilika, prežilika
 брáцo, -е, bratec
 брáнa, -е, bratje
 брáјкo, -а, bratec
 брáнич, -а, branitelj
 брáшно, -а, moka
 брáтучeд, -а, bratranec
 брè!, нo! лe! vzklik za nižjega
 од себе (види: мòрe!)
 брeжyлъaк, -лъкa, griček
 брiгa, -е, skrb
 брiнyти се, -ем се, skrbeti
 брòд, -а, ladja
 брòдòлoмaц, -мцa, človek, ka-
 teremu se je razbila ladja
 брòј, -а, število
 брòјaн, številen
 брòјáње, -а, štetje
 брòјaти, -ам, šteti
 брòснaт, listnat
 брyј, -а, brenčanje
 брyјaти, -им, brenčati
 брвинa, -е, velika brv
 брзaти, -ам, hiteti

брзо, hitro
 бyбицa, -е, majhna buba
 бyдaлáштинa, -е, budalost
 бyцa, -е, debela palica, gorjača
 бyцáк, -а, kot
 Бyгaрин, -а, Bolgar
 бyк, -а, ropot, hrup, šum
 бyлa, -е, purpala, roštalica,
 mak (divji)
 бyлyбaшa, -е, polkovnik, po-
 veljnik
 бyмбáр, -а, čmrlj
 бyмбáшiр, -а, komisar
 бyнa, -е, upor, nemir
 бyнáр, -а, studenec, vodnjak
 бyндa, -е, kožuh
 бyрa, -е, burja
 бyрáд, -и, sodje
 бyре, -eтa, sod
 бyрмa, -е, prstan.

Ц, ц

цèлив, -а, poljub
 цèливaти, -ам (-лyjem), polju-
 bovati
 Цèнтрaлнe Силe (Срèдишнe
 Силe), Osrednje Sile (овдe:
 Австрија, Немчија, Турска,
 Болгарска)
 цйчa (зiмa), najhuši mraz
 цйлaти, -лъaм, meriti
 цйпeлa, -е, črevelj
 грнòгopицa, -е, iglovje
 црвeн, rdeč
 црвèнити се, -им се, rdeti
 цвèнe, -а, cvetje
 цвèлaти, -ам, žaliti
 цвèтaк, -ткa, cvetlica
 цвèтaн, cvetoč
 цвркyт, -а, cvrčanje
 цвркyтaти, -кyћeм, cvrčati.

Ч, ч

чàбap, -бpa, čeber
 чàхyрa, -е, svilni zapredek
 чàк, celo

чáмац, -мца, čoln
 чáнак, -нка, skleda
 чáрни, očarujoč
 чáс, -а, trenutek, minuta, ča-
 sovna enota
 чáсак, -ска, trenutek
 чáсан, роčasen
 чáстити, -им, gostiti
 чáвка, -е, kavka
 чéдо, -а, dete, otrok
 чепркати, -ам, brskati, broditì
 чéсма, -е, studenec
 чéстит, dober, srečen, slaven
 чётка, -е, ščetka
 чèзнути -ем, hrepeneti
 чйча, -е, stric
 чйй, čigav
 чйнити, -им, delati, narediti;
 чини ми се, zdi se mi
 чйновнйк, -а, uradnik
 чйтав, cel, ves
 чйзма, -е, škorenj
 чйзмáр, -а, čevljar
 чобан, -а, pastir
 чобáнче, -ета, pastirček
 чóрба, -е, juha
 човечáнство, -а, človeštvo
 чупати, -ам, puliti, trgati
 чупéрак, -рка, šop
 чувати, -ам, varovati
 чвóрак, -рка, škorec
 чворкóвић, -а, škorček.

Г, г (Ѓ, ѓ)

гáја, -е, овčар; namestnik
 гýрак, -рка, puran
 гýрак, -рка, kožuh
 гýшка, -е, klofuta, zausnica
 гýтети, -им, molčati.

Д, д

да, će
 дáкле, torej
 дáлек, oddaljen
 далéко, daleč
 дáнак, -нка, dan

дáнак, -нка, davek
 дáњу, podnevi
 дáвати, -јем (веру), prisezati
 давнйна, -е, v davnih časih
 дè, daj
 дèд, -а, дèда, -е, stari oče
 дèлија, -е, junak
 дембèлисати, -лишем, lenariti
 дèрати, -ем, dreti, trgati
 дèрвйш, -а, turški menih
 десéтак, -тка, desetina
 дèсити се, -им се, najti се,
 бити; dogoditi се
 дèвати, -ам, napihovati се
 дèвер, -а (ручни), tovariš pri
 poroki
 дйчан, slaven, časten, pristojen
 дйчити, -им, hvaliti, slaviti,
 častiti
 динама, -е, turški katekizem
 дйрек, -а hlod
 дйрнути, -ем, dotekniti; dir-
 niti, ganiti
 дйв, -а, velikan
 дйван, čuden, krasen
 дйвотан, diven
 дйвски, velikanski
 дйзати, -жем, dvigati, vzdi-
 govati
 до, do, razen, zraven
 дóбош, -а, boben
 добрòхудан, dobrovoljen
 дòбростив, dobrotljiv
 дòцније, kasneje
 дòцно, pozno, kasno
 дóћи, -ђем, priti
 дòчекати, -ам, dočakati, spre-
 jeti
 дочекйвати, -кујем, pričako-
 vati, sprejemati
 дòдијати, -ам, presesti, nave-
 ličati се
 додýше, sicer
 дòгађáј, -а, dogodek
 дòхвáт, -а, doseg
 дòхватити, -им, prijeti, doseči
 дòиста, res, zares
 дојýрити, -им, prihiteti
 дòль, -а, dolina

дѡк, dokler
 дѡколица, -е, prosti čas, oddih
 дѡл, -а, dolina, -е
 дѡлама, -е, narodna suknená
 obleka do kolen z rokavi
 дѡлазити, -им, prihajati
 дѡли, razen
 дѡличити, -им, pristojati
 дѡликовати се, -кује се, spo-
 dobiti se
 дѡмало, kmalu
 дѡнети, -несем, donesti
 дѡпирати, -ем, doseгати
 дѡпливати, -ам, priplavati
 дѡпратити, -им, spremiti
 допрѣмити, -им, prinesiti, pri-
 peljati
 дѡпрети, -ем, doseči
 допѹстити, -им, dovoliti
 допуштѣње, -а, dovoljenje
 дѡсáдан, nadležen
 досáдити, -им, priskutiti, zdol-
 gočasiti
 дѡсáдно, dolgočasno
 дѡсетити, -им, spomniti
 дѡспети, -ем, priti; dozoreti;
 utegniti
 дѡста, dovolj, precej
 дѡстигнути, -гнем, doseči, do-
 hiteti
 дѡсѹти, -спем, doliti
 дѡшлѡк, -а, prišlec
 дошѹлати се, -ам се, privleči
 se, prikrasti se
 дѡтлен, do tedaj
 дотрчати, -им, prihiteti
 довести, -дем, pripeljati
 дрáга, -е, dolina, poprečna
 dolina
 дрѣчање, -а, drenje, krič
 дрѣмеж, -а, zaspanost, dre-
 mavica
 дрѣхнути, -тнем, zatrepetati
 дрѣхтати, -шѣм, trepetati
 дрѣмати, -ам, tresti
 дрѣскост, -и, predrznost
 дрѹг, -а, tovariš
 другáрица, -е, tovarišica

дрѹкчије, drugače
 дрѹм, -а, cesta
 дрѹштво, -а, društvo, družba
 дрѹвѣе, -а, drevje
 дрѹвље, -а, drva
 дрѹво, -ета, drevo, les
 дрзѡвит, predrzen; gnusen
 дѹб, -а, hrast, dob
 дубйна, -е, globočina
 дѹбок, globok
 дѹћан, -а, trgovina
 дѹга, -е, mavrica
 дугáчак, dolg
 дѹхање, -а, pihanje
 дѹхати, -ам (-шем), pihati
 дѹкат, -а, cekin
 дѹхнути, -нем, pihniti
 дѹшек, -а, blazina
 дѹшманин, -а, sovražnik
 дѹвáр, -а, zid, stena
 дѹвати, -ам (-шем), види: ду-
 хати
 дѹж, vzdolž, kraj, poleg, ob
 двѣри, -и, duri, vrata
 двѡјак, dvojen
 двѡпев, -а, dvospev
 двѡрити, -им, streči, služiti
 двѡструк, dvojnát.

Ъ, ѣ (Ѣ, ѣ)

ѣáво, -ла, vrag
 ѣáк, -а, dijak
 ѣáур, -а, nevernik (turška be-
 seda za kristjana)
 ѣ́ерам, -рма, vaga pri vodnjaku
 ѣ́ипнути, -нем, skočiti
 ѣ́огат, -а, belec (konj)
 ѣ́убре, -ета, gnoj
 Ђурђев дáн, -а, Jurjevo
 ѣурђица, -е, šmarnica.

Ц, ц (Dž, dž)

цáмија, -е, turška cerkev
 цáун, -а, grm
 цéбáна, -е, strelivo

целат, -а, krvnik, rabelj
 цигерица, -е (црна), jetra,
 (бела), pljuča.

Е, е

егленисати, -нишем, razgo-
 varjati se
 ёно, glej! (kar ni ne meni ne
 tebi blizu)
 Ёро, -а, Hercegovac
 ёто, glej! (kar je tebi blizu)
 ёвала, hvala! dobro!
 ёво, glej! (kar je meni blizu).

Ф, ф

фáјда, -е, korist
 фёнер, -а, svetiljka
 фёрман, -а, pismo turškega
 sultana
 фёс, -а, rdeča kapa (bosanska)
 фијукати, -чем, žvižgati
 фйшек, -а, naboj, patrona
 фйтйль, -а, stenj
 фркати, -чем, zavijati, sukati
 фрўла, -е, piščal.

Г, г

гáће, -а, hlače
 гáдан, ostuden, gnusen
 гáђати, -ам, meriti
 гáјтан, -а, motvoz, vrvca
 галеот, -а, galijaš, galiјot (pri-
 klenjeni sužnji veslači)
 гáвáн, -а, bogatin
 гáврáн, -а, krokár
 гáзда, -е, gospodar
 гдё, кје, kjer
 гдёгде, tu pa tam
 гдёгод, kјerkoli
 гдёно, кјer
 глёднути, -нем, pogledati
 глўхáк, -а, glušec
 глўв(х), глуh
 глўви, -вога, glušec
 гњáвити, -им, tlačiti, moriti

гњёв, -а, jeza, srd
 гòдина, -е, leto
 гòдишњица, -е, obletnica
 гòдиште, -а, leto, letni čas
 гòлем, velik
 голòтиња, -е, golota
 гòмила, -е, kup
 гòмилица, -е, kopica
 гóрак, grenak
 горòпадан, divјi
 горопáдити се, -им се, div-
 јати
 горòстасан, velikanski
 гóса, -е, gospod, gospodar
 господáрица, -е, gospodinјa
 гòспођа, -е, gospa
 гòтово, skoro, približno
 гòзба, -е, pojedina
 грáд, -а, toča
 грáд, -а, mesto; trdnjava
 грáдйћ, -а, mestece
 грáдити, -им, delati, zidati
 грáдскй, mestni
 грáђевина, -е, zgradba
 грáна, -е, veja
 грáница, -е, meja
 грáничáр, -а, prebivalec (vo-
 јаške) granice
 грањáвати, -ам, vzhajati
 грáнути, -ем, iziti
 гр́чити се, -им се, krčiti се
 гр́дан, grd; strašen; jako velik
 гр́дити, -им, zmerјati, psovati
 гредурина, -е, velik, grd hlod
 грёјати, -јем, greti
 грйскати, -ам, gristi
 гр́к, grenek
 гр́лити, -им, objemati
 грм́лавина, -е, grmenје
 грòбље, -а, pokopališče
 грòмак, doneč, glasen
 грўда, -е, gruda; kepa
 грўди, прси, prsi
 гўбица, -е, gobec
 гўбилиште, -а, morišče
 гўбити се, -им се, hujšati
 гўдало, -а, lok
 гўја, -е, кача

гумно, -а, gumnišče, kjer se
mlati žito
гунђати, -ам, godrnjati
гүрав, grbav
гүрнути, -нем, suniti
гусложица, -е, goslina struna
гвѳзден, železen
гвѳжђе, -а, železo.

Х, х

хајати, -јем, marati
хајдүк, -а, četaš; ropar, raz-
bojnik
хајдукѳвати, -кујем, biti haj-
duk
хаљина, -е, obleka
харамѳја, razbojnik, tat
Херо, -е, Hercegovac
хѳљада, -е, tisoč
хѳтати, -ам, hiteti
хѳтнути, -нем, prijeti; vreči
хлад, -а, senca
хладѳвати, -дујем, hladiti se
хлѳб, -а, kruh
хоѳа, -е, turški duhovnik
хранѳлиште, -а, hišice kamor
se polaga ptičem hrana
хранѳтѳљица, -е, hraniteljka
хрѳк, -а, deblo, panj
хрѳкати, -чем, smrčati
хрѳлити, -им, hiteti
хтѳти, хоѳу, hoteti
хүд, slab
хүјати, -им, bučati, šumeti
хүк, -а, šum, vpitje
хүктѳње, види: хүк
хүм, -а, holm
хвѳја, -е, veja
хвѳјица, -е, vejica
хвѳлисавица, -е, kdor sam
sebe hvali
хвѳтати, -ам, loviti, prijemati.

И, и

йкад, le kdaj
йкакав, le kakšen

йли, ali
имѳње, -а, imetje
имѳтак, -тка, види: имѳње
имүһан, imovit
йни, drugi
йнѳче, drugače, sicer
йнѳд, -а, йнѳт, -а, kljubovanje
йнѳко, drugače
йпѳк, vendar
искрѳчити, -им, izruvati, iztre-
biti
йскривудан, izkrivljen
йскупити, -им, zbrati
искүпити, -им, odkupiti
исмејѳвати, -ам, zasmehovati
испод, pod, spodaj
йспратити, -им, spremiti
испред, pred
йспржен, izpražen, spečen
истѳкнути, -ем, poudariti; —
се, izkazati se; zastavo: iz-
obesiti
йстицати, -чем, poudarjati;
— се, izkazati se
йстина, -е, resnica
йсток, -а, vzhod
йстом, samo, šele
истрѳчати, -чим, izleteti, izteči
ишчекѳвати, -кујем, pričako-
vati
ишчүпати, -пам, iztrgati
иштѳтати, -ам (-шећем), spre-
hajati se naproti
йшибати, -ам, pretepsti
йшта, le kaj, nekaj
йштетити, -им, poškodovati
йвѳнскѳй, čas okoli sv. Janeza
Krstnika
иза, po, iz
избѳтинати, -ам, iztepsti, pre-
tepsti
йзбавити, -им, rešiti
избрѳјати, -ам, prešteti
издүвати, -ам (-душем), izpi-
hati
изйһи, -ићем, iti ven; пред:
stopiti pred
излүпати, -ам, izbiti

излѹбити, -им, do sitega po-
ljubovati
измаћи, -кнем, uiti, pobegniti;
odmakniti, naprej hiteti
измахівати, -хујем, mahati
између, izmed
изметнути се, vreći se
измилети, -им, izlesti
измлатити, -им, premlatiti
изморен, utrujen
изможден, izmozgan, izčrpan
изнајпре, spočetka
изоткідати, -ам, odtrgati
израђивати, -ђујем, izdelovati
извадити, -им, izvzeti, posneti,
izdreti, izpisati, izvleći
известан, gotov
извести, -ведем, izpeljati; na-
rediti
извештен, obveščen
извидети, -дим, preiskati
изврћи, -вргнем, izpostaviti;
— се, zvreći se
извүћи, -чем, izvleći.

J, j

јабучњача, -е, jabolčna giba-
nica, zvitak
јад, -а, nesreća
јадница, -е, nesrećnica
јадник, -а, nesrećnik
јак, моћан
јако, такој
јао, јој!
ја́ра, -е, vroćina
ја́рац, -рца, kozliček
ја́рити, -им, kuriti, podžigati
ја́рки, svetel, topel
ја́стучница, -е, spodnja pre-
vlaka blazine
ја́стук, -а, blazina
ја́ук, -а, јок
ја́ва, -е, resničnost; на ја́ви,
v bдећем stanju
једампут, enkrat
једар, једнат
једити, -им, jeziti

једнако, enako; vedno
једно́м, enkrat, неко́ч
једно́временно, istodobno
једрењача, -е, јадница
једва, komaj
је́ка, -е, odmev
је́ла, -е, jelka
јесена́с, то јесен
јевтин, cen, poceni
јо́к, ne!
јо́ш, јоште, ше
јуче́р, včeraј
ју́рити, -им, hiteti, dirјати
ју́рнути, -ем, poteći s silo,
zdirјати.

K, k

ка́блица, -е, vedrica, golida
ка́ца, -е, kad
ка́ча́р, -а, sodar
ка́д(а), kadar, ко
ка́д, -а, kadirnica
ка́дар, sposoben, zmožen
кади́кад, včasih
ка́јати се, -јем се, kesati се
ка́кав, kakšen
ка́лдрма, -е, kamenita cesta
ка́лпак, -а, kosmata kapa
ка́луђер, -а, redovnik
ка́мара, -е, kup (žita), kopa
ка́мате, -а, obresti
ка́мѐн, kamenit
ка́мени угаљ, -гла, premog
ка́меница, -е, kamenje
ка́но, kakor
ка́о, као што, kakor
ка́пија, -е, hišna vrata
ка́пүт, -а, sukња
кашљу́цав, покашљујо́ч
ка́та́рка, -е, јамбор
ка́тихизис, -а, katekizem
ка́ткад, včasih
ка́вга, -е, prepир
ка́зати, -жем, ре́чи; — се,
razodeti се
ка́зи́вати, -зујем, pripovedo-
вати

казнити, -им, kaznovati
 кажипрст, -а, kazalec
 кеса, -е, mošnja
 кевтати, -вћем, bevskati, lajati
 кидати, -ам, trgati
 кйћен, окрашен
 кйка, -е, kita
 кинђурити се, -им се, našo-
 piriti се
 кйњити, -им, trpinčiti, mučiti
 — се, truditi се, ubijati се
 кйша, -е, dež
 кйшица, -е, mali dež
 кйтан, olepšan
 кйтити, -им, lepšati
 кладурина, -е, velika, grda
 klada
 клѣцати, -ам, šibiti се
 клѣћи, клекнем, poklekniti
 клѣшта, -а, klešče
 клѣт, proklet
 клѣвета, -е, obrekovanje
 кликтати, -кћем, vriskati
 климатати, -ам, kimati
 клизити, -им, drseti
 клипара, -е, vrsta žganja
 клонутити, -ем, oslabeti, ome-
 dleti
 кѡ, kdo; кѡ, kakor
 кѡб, -и, usoda, srećanje
 кѡбац, -пца, kragulj
 кѡбан, usoden
 кочоперити се, -им се, šo-
 piriti се, ježiti се
 код, pri; — куће, дома
 којекакав, kakršen koli, vsako-
 vrsten
 којигѡд, kateri koli
 кѡкица, -е, piška, kokoška
 кокѡшињак, -а, kurnik
 кѡленовић, -а, potomec
 кѡлѣвка, -е, zibka, zibelka
 кѡлибица, коѡа
 кѡмита, -е, četaš
 кѡмора, -е, čumnata, kamra;
 vozotajstvo
 кѡнац, -нца, sukanec, prejica,
 konec

кѡнак, -а, двор; prenočišće
 кѡначити, -им, prenočevati
 кѡндир, -а, vrč
 кѡнопац, -пца, vrv
 копѣјка, -е, ruski denar (para)
 кѡпрена, -е, koprena
 кѡпљаник, -а, suličar
 кѡпље, -а, sulica, kopје
 кѡра, -е, skorja
 Кѡран, -а, турско sveto pismo
 кѡрица, -е, skorja
 кѡрице, -а, platnice
 кѡров, -а, plevelj
 кѡса, -е, kosa; lasje
 костѡбоља, -е, revmatizem
 кѡстур, -а, okostje
 кѡшница, -е, panj
 кѡшуља, -е, srajca
 кѡтър, -а, okraj
 кѡвйље, -а, kovilje, bodalica
 крѡј, -а, rob, konec, obrežје
 крѡставац, -вца, kumara
 крѡва, -е (мѡзара), molzna
 krava
 крѡцат, naložen
 крѡдо, -а, krdelo
 крѡкѡтање, -а, regljanje
 крѡнутити, -нем, geniti, dvigniti;
 oditi; — се, napotiti се, iti
 крѡст, -а, greben
 крйло, -а, krilo; perut
 крйомчар, -а, tihotapec
 крйвда, -е, krivica
 крйвѡвија, -е (стаза), ki се
 вйје, zaide
 крѡма, -е, задњи del ladje;
 krma за живино
 крѡмача, -е, svinja
 крѡме, -ета, prase
 крѡмилар, -а, krmar
 крѡв, -а, streha
 крѡз, skozi, črez
 крѡпа, -е, cunjа; zaplata
 крѡст, -а, križ
 крѡш, -и, skala
 крѡшан, skalnat; моћан
 крѡнитити, -им, otresati
 крѡпан, debel, моћан

крвѡпија, -е, krvolok
 кѹбура, -е, samokres; uboštvo
 кѹцати, -ам, biti, trkati
 кѹцнути, -цнем, ударити, trkniti
 кѹдѡ, кам, kjer, koder
 кудгѡд, kjerkoli
 кѹкац, -кца, žužek
 кѹкати, -ам, tarnati
 кѹкавац, -вца, ubožec
 кѹкурек, -а, teloh (črni)
 кукѹруз, -а, koruza
 кѹла, -е, stolp; светиља, sve-
 tilnik
 кѹм, -а, boter; priča pri poroki
 кѹндак, -а, oglavje, pleče (на
 пуški)
 кѹрјѡк, -а, volk
 квѡчка, -е, kokla
 квр҃гав, grčav.

Л, л

лѡђан, hladen
 лѡган, lahek, počasen
 лѡхор, -а, vetrič, sapica
 лѡк, lahek
 лѡкат, -кта, komolec
 лѡнац, -нца, veriga
 лѡне, -ета, srnica
 лѡста, -е, lastovica
 лѡбдити, -им, zibati se, viseti
 лѡцнути се, -нем се, prepla-
 šiti se
 лѡчник, -а, zdravnik
 лѡћѡње, -а, letanje
 лѡћи се, -жѡм, vleči, vležem se
 лѡдити се, -им се, ledeneti
 лѡђа, -а, hrbet
 лѡнчина, -е, lenuh
 лепѡтати, -ћем, mahati s pe-
 rutmi
 лѡпир, -а, metulj
 лепршати, -им, frfotati, ma-
 hati s perutmi; зѡстава, vi-
 hrati
 лѡш, -а, mrtvo telo; mrhovina
 личити, -им, sličен biti
 личнѡ, osebno
 лихвар, -а, oderuh

липѡњскѡй, junijski
 листати, -ѡм, poganjati liste
 листѡноша, -е, pismonoša
 лѡгор, -а, tabor
 лѡман, skalnat; truden
 лѡпта, -е, žoga
 ловѡрити, -им, vihrati
 лѡзѡнка, -е, geslo
 лѡчац, -чца, lok,
 лѡд, neumen, nor
 лудѡвати, -дујем, noreti
 лѡг, -а, log
 лѡк, -а, lok; лѡк, -а, čebula
 лѡка, -е, pristanišče
 лѡкав, zvit, lokav
 лѡкавство, -а, pretkanost, zvi-
 tost
 лѡла, -е, pipa
 лѡпити, -им, lopniti, ударити
 лѡгати, -ам, tavati, potikati se
 лѡтка, -е, punčka.

Љ, љ

љѡба, -е, ljubica; žena
 љѡбав, -и, ljubezен
 љѡбѡвца, -е, види: љѡба
 љѡљѡчка, -е, gugalnica
 љѡљати, -ам, zibati
 љѡт, љѡтит, hud, srdit
 љѡтити, -им, jeziti.

М, м

ма, ali, koli; -који, marsikateri
 маче, -ета, maček
 ма҃гарац, -рца, osel
 ма҃гаре, -ета, види: ма҃гарац
 ма҃ховина, -е, mahovje
 ма҃мун, -а, opica
 ма҃стѡрија, -е, premetenost,
 umetnost, rokodelstvo
 ма҃кар, četudi
 ма҃кнути, -нем, umakniti
 ма҃лаксати, -шем, oslabeti
 малишан, -а, malček
 ма҃лтер, -а, malta, mavta, omet
 ма҃муран, omoten

мамурлук, -а, omotica
 мана, -е, napaka, slabost
 манастир, -а, samostan
 манути се, -ем се, izogniti se,
 nehati
 марама, -е, robec
 марва, -е, živina
 марвен, živinski
 маца, -е, množica
 мазга, -е, mezeg
 међу, med
 мѣјдѣн, -а, dvoboj; bojišče,
 boj
 мѣјтеф, -а, турска дешка šola
 месарица, -е, модра, mesarska
 муха
 мѣтати, мѣтем, postavljati,
 polagati
 мѣтнути, -ем, položiti
 мѣрмер, -а, marmor
 мйцати, -чем, premikati
 мйлиње, -а, ljubezen
 мйлити, -им, ljubiti
 мйлокрван, ljubezniv
 милосрђе, -а, usmiljenost
 мйловати, -лујем, rad imeti,
 ljubkovati
 мйље, -а, ljubezen
 мйомирис, -а, prijeten vonj
 мйр, мйра, mir, dišava
 мйрйсан, dehteč, dišeč
 мйрйсати, -шем, dehteti, dišati
 мйса, -е, маша
 мйто, -а, podkupščina
 млаћеница, -е, meteno, pinjeno
 mleko
 млადйћ, -а, mladenič
 младѣнци, -наѣа, mladeniči
 моба, -е, kmetje, ki pridejo so-
 sedu brezplačno na pomoč
 молба, -е, prošnja
 молѣац, -лѣа, molj
 момачкй, mladeniški
 момак, -мка, mladenič, fant
 момче, -ета, fantič
 море! vzklik za nižjega od sebe
 (malo manj kakor бре!)
 мотка, -е, kol, drog

мравинѣак, -а, mravljišče
 мрѣти, мрѣм, umirati
 мрѣк, temen
 мрѣкоња, -е, temen vol
 мрѣлати, -ам, mazati, blatiti
 мрѣзак, zopern
 мрздовѣац, -лѣа, čemernež
 мрздовѣан, čemeren
 мудрѣлија, -е, premetenost,
 umetelnost, dovtipnost
 мўка, -е, trud
 мўња, -е, blisk.

Н, н

набасати, -ам, naleteti
 наћи, -ћем, najti; — се, na-
 hajati se
 начинити, -им, narediti
 надати, -ам, pobegniti
 надати се, -ам се, upati
 надежда, -е, nada, up
 надмашити, -им, prekositi
 надмен, nadut
 надѣи, -ћем, priti
 надўвен, napihnjem
 нагињати, -ем, nagibati
 нагнути, -нем, začeti
 нагомилати, -ам, nakopičiti
 нахрупити, -им, navaliti
 нахудити, -им, naškoditi
 найћи, -ћем, naleteti na koga
 наједѣмпут, наједном, na-
 enkrat
 најмити, -им, najeti; — се,
 udingjati se
 најпосле, naposled
 највѣлети, -им, najrajše imeti
 најзѣд, nazadnje
 накйнђурен, okinčan
 накитити, -им, okrasiti
 накнада, -е, nadomestilo
 наказйвати, -ам (-зуюем), pri-
 povedovati
 након, по
 накрцати, -ам, naložiti
 накупити, -им, nabrati

намера, srečanje, naključje, namen; намера намери, slučaj nanese

намеран, namenjen

наместѣник, -а, nameščenec

намислити, -им, nameniti

намрт, podedovan, zapuščen (po smrti)

намрштити се, -тим се, zmračiti се

наоколо, naokrog

наоружан, oborožen

напаст, -и, nesreča, skušnjava

наперити, -им, nameriti

напокон, nazadnje

напоље, ven, zunaj

напон, -а, svet

напуштати, -там, zapuščati

нарѣдити, -им, zapovedati

нарочито, nalašč, izrečno

наручај, -а, naročje

наружити, -им, zmerjati, grditi

насрнути, -ем, napasti

наставити, -им, nadaljevati

настрада, -ам, v nesrečo pasti

насувати се, -сучем се, trčiti ob dno, nasesti

нашинац, -нца, naš človek

натapati, -ам, namakati

натецање, -а, kosanje, tekma

натецати се, -дам се (-чем се),

roganjati se, tekmovati

натопити, -им, namočiti

натрѣг, nazaj

натрти, -трѣм, nastrgati; omesti

наумице, namerno

навалити, -им, napasti

навешћивати, -ћујем, nazna-
njevati, oklicati

навика, -е, navada

навирати, -ем, siliti

навлѣчити, -им, prevleči

навратити, -им, napeljati, za-
peljati

навршити, -им, izpolniti

назвати, -зовем, imenovati

нечастивѣ, -ога, vrag

нѣчѣйѣ, od nekoga

нечувен, nezaslišan

недеља, -е дана, teden

недужан, nedolžen

нѣгда, nekaj

нѣгде, nekje

нѣго што, kakor da, ampak da

нѣго (ли), temveč, ter, ampak,
marveč, kakor

нѣхотицѣ, nehote

нѣјаѣ, -и, mali otroci

нѣка, naj

нѣкад, nekaj

нѣкадашнѣй, nekdanji

нѣкакав, nekajšen

нѣкуд, nekako, nekam

нѣмати, -мам куд, ne vedeti kaj

нѣмѣј, nikar

нѣна, -е, mati

нѣнасѣт, nenasiten

нѣопѣсан, nepopisen

нѣпомѣчно, nepremično

нѣповрѣдив, nedotakljiv, svet

нѣпријатељ, -а, sovražnik

нѣрѣд, -а, brezdelje

нѣрѣдљив, nedelaven

нѣспрѣтнаковиѣ, -а, nespre-
než

нѣсташлук, -а, rasposajenost

нѣстати, -нем, zmanjkati, zgi-
niti

нѣшто, nekaj

нѣтом, kakor hitro, komaj

нѣумѣренѣст, -и, nezmernost

нѣвалѣлац, -лица, ničvrednež

нѣвалѣо, nič vreden

нѣвера, -е, nezvestoba; ne-

vihta, ki se približuje

нѣверан, nezvest

невин, nedolžen

нѣвоља, -е, nadloga, potreba,
nesreča

нѣвольник, -а, nesrečnež

ницати, -чем, poganjati

ниѣи, -кнем, pognati, vzkleti

нигде, nikjer

није, него још нешто, kaj pa še

нијѣдан, nobeden

никад, nikoli, nikdar

нйкнути, -нем, види: нићи
 нй(т)ко, nikdo, nihče
 нйпошто, nikakor
 нйшанити, -им, meriti, ciljati
 нйшта, nič
 низ, нйзбрдо, navzdol
 нòһас, посој
 ноћ на главу, v ноћи pobegniti
 нòһца, -е, поç
 нòһйште, -а, prenočišče
 нòһу, ponoći
 нòвац, -вца, denar
 нòвине, -а, časopisi
 нўђати, -ам, ponujati.

Њ, њ

њйхати, -шем, zibati
 њйсак, -ска, rezgetanje
 њòрити, -им, potaplјati se
 њўшити, -им, vohati
 њўшка, -е, gobec
 њўшкати, -ам, види: њушити.

О, о

обамрèти, -рем, omedleti
 обáрати, -ам, zvracати
 обасјати, -јам, obsijati
 обасут, posut
 обèһати, -ам, obljubiti
 обестан, prevzetan, objesten
 обезбèдити, -им, občuvati,
 obvarovati
 обичан, navaden
 обйлазити, -им, obiskovati,
 obhajati
 оббиловати, -лујем, imeti v
 preobilјu
 обитавати, -вам, stanovati
 обнажен, nag
 òбнòһ, ponoći
 обòрити, -им, izvrniti, zrušiti,
 — главу: povесiti; ватру:
 ustreliti
 обрађивати, -ђујем, obdelo-
 vati

òбразовáње, -а, izobraževanje,
 omika
 òбразовати, -зујем, upodobiti;
 omikati
 òбронак, -нка, reber, strmina
 очáјање, -а, obup
 очекйвати, -кујем, pričakovati
 òдаклè, odkod
 òданак, -нка, oddih
 òдáндè, od tam, odondot
 òдáнлè, види: òдáндè
 òдáвлè, od tu
 òдáвно, davno, dolgo
 òдбеһи, -гнем, pobegniti
 òдбегнути, -гнем, види: од-
 беһи
 одблескивати, -скујем, odbi-
 јати žарке
 одèло, -а, obleka
 одèвен, oblečen
 òдежда, -е, obleka
 òдједном, naenkrat
 одјекйвати, -кујем, odmevati
 одјèкнути, -кнем, види: од-
 јекйвати
 одлáхнути, -нем, odleči
 òдмáх, такој, precej
 одмáрати се, -ам се, počivati
 одмазда, -е, vračilo, plačilo
 одмòрити се, -им се, odpočiti се
 одмòтати, -ам, odviti
 одòлети, -им, upreti се, pre-
 magati
 òдондá, od tedaj
 одòздò, od spodaj
 одржати, -им, dobiti; držati
 (besedo)
 òдсеһи, -сечем, odsekati
 одўпрèти, -ем, upirati
 одўзимати, -ам (-мљем), je-
 mati
 одважан, srčan
 одвратити, -им, odvrniti
 оглáдњети, -дним, lačen po-
 stati
 ојунáчити, -им, ohrabriti
 окáљати, -ам, oblatiti, oskru-
 niti

окићен, olepšan
 òклоп, -а, oklep
 òклопник, -а, kdor nosi oklep
 око, òколо, okoli, okrog
 òколний, okoliški
 òкомит, navpičen
 окòтити се, -тим се, vreči
 (mlade)
 òкрêнут, obrnjen
 окрепа, -е, okreпчило, okre-
 pitev
 òкретати, -рећем, obraчати
 òкршâј, boj
 òкружен, obkrožen, obdan
 òкупити, -им, zbrati
 òкусити, -им, poskusiti
 олуја, -е, nevilhta
 òмара, -е, sopara
 омòрика, -е, smreka
 омрљати, -ам, umazati
 онакò, tako
 òндâ, tedaj
 òндашњи, tedanji, ondotnji
 òнде, там
 оноликй, tako velik
 òпâк, napačen, hudoben
 òпарити, -им, opaliti; — кога:
 prevariti, ogolјufati
 òпâсан, nevaren
 опâсност, -и, nevarnost
 òпêт, spet, zopet
 оплакйвати, -кујем, objokovati
 оплођйвати, -ђујем, oplojevati
 опомêнути, -ем, svariti, опом-
 нити
 опрâсити се, -им се, obrejiti
 се (свиња)
 опредêлити, -им, določiti
 опрòстити се, -тим се, poslo-
 viti се
 òпроштâј, -а, slovo
 òпружити, -им, stegniti
 òпржити се, -им се, опећи се
 опсòвати, òпсујêм, zmerјати
 òпузнути, -нем, izpasti, zlesti
 оријаш, -а, velikan, orјak
 òрити се, -им се, razlegati се
 òружница, -е, orožarna

òсећај, -а, čut, občutek
 òсећати, -ам, čutiti
 òсетити, -им, občutiti
 òсим, razven
 òслањати се, -ам се, zanašати
 се, заupati
 ослобађати, -ам, osvoboјevati
 оловити, -им, nagovoriti
 осмехйвати се, -хујем се,
 smeљјати се
 оснйвати, -ам, temelјiti
 òсобито, јакò
 òсвйт, -а, освйтак, -тка, свит
 остâтак, -тка, ostanek
 òставити, -им, pustiti, zapustiti
 òсуђен, obsoјен
 осуђèник, -а, obsoјенec
 осупнути се, -ем се, prepla-
 шити се
 освâнути, -ем, напоčiti, vstati
 òсвета, -е, маšчеванје
 осврнути се, -ем се, ozreti се
 òсвртати се, -ћем се, ozirati се
 òшинути, -ем, mahнити, ударити
 òтацбина, -е, оčetњава, do-
 movina
 òтерати, -ам, заподити
 òтêти, òтмêм, одвzeti; — се,
 уити, побегнити, решити се
 отхрâнити, -им, vzgoјiti
 отхукивати, -хукујем, тежко
 сопсти
 отйћи, -идем, одити
 òтимати, -мам (-мљем), одвзе-
 мати, — се, braniti се
 òткад, од кдај
 òткâлê, одкод
 откйдати, -ам, тргати
 òткинути, -ем, одтргати
 òтмица, -е, уgrabљенје
 отòич, равнокар
 отплйнути, -ем, однести
 отпузити, -им, одplazити
 òтров, -а, strup
 òтрти, òтрем, обрисати
 òтудâ, од там, зато
 òтварати, -ам, одpirати
 òтворен, одprt

отворити, -им, odpreti
 òvâj, ова, ово, taj, ta, to
 òвамо, sem
 òвде, tu, tukaj
 òвејати, -ам, veјati
 оврѣћи, овршѣм, omlatiti
 òзбиљан, resen
 озлоглâсити, -им, opravljati,
 ob dobro ime pripraviti
 ознâчити, -им, zaznamovati,
 prisoditi, ukazati, določiti
 ознака, -е, znak
 ождрѣбити се, -им се, obrejiti
 се (кобила)
 ожѣћи, ожѣжем, ožgati
 òжичица, -е, žličica.

П, п

пâк, ра
 пâкленй, peklenski
 пâкосник, -а, zlobnež, hu-
 dobnež
 пâкôст, -и, zloba
 пâмтити, -им, pomniti
 пâнь, štor, deblo
 пашâлук, -а, področje in čast
 раše
 пашинство, -а, čast in vlast
 раše
 пашњâк, -а, pašnik
 пâтак, -тка, racman
 пâтити, -им, trpeti
 патник, -а, trpin
 пâтња, -е, muka
 пâуѣ, -а, rajek
 пâун, -а, rav
 пчѣла, -е, čebela
 пчелâрство, -а, čebelarstvo
 пчѣлињâк, -а, čebelnjak
 пѣцати, -ам, pikati; loviti ribe
 (na trnek)
 пѣнде, -ета, nihalo
 пѣсница, -е, pest
 пешâчити, -им, peš iti
 пѣшицѣ, peš
 пѣтао, -тла, petelin
 пѣв, -а, spev
 певâчица, -е, pevka

пйле, -ета (мн. пйлâд, -и, и
 пйлићи, -а), pišče
 пйлити, -им, žagati
 пйр, -а, ženitnina
 пйрнути, -ем, zapihati
 пирòвати, -пујем, v svatih biti
 пйсац, -сца, pisatelj
 пйсâнка, -е, zvezek
 пйтати, -ам, vprašati
 плâч, -а, jok
 плахòвит, nagel
 плâкати, -чем, jokati
 плâкати, -чем, splakovati
 плâмћети, -мтим, plameneti
 плâндйште, -а, kraj, kjer po-
 čiva živina opoldne
 плâв, плавѣтан, moder
 плâвити, -им, modriti
 плйнути, -ем, poplaviti
 плйвати, -ам, plavati
 плъâчкати, -ам, pleniti, ropati
 пò, пòла(к), pol
 побâцати, -ам, v stran vreči
 пòбеда, -е, zmaga
 побѣдити, -им, zmagati
 победонòсан, zmagonosen
 пòбринути се, -ем се, poskr-
 beti
 побудити, -им, zbuditi
 пòбуна, -е, upor, vstaja
 побунити, -им, spuntati
 поцикйвање, -а, ukanje
 пòчâст, -и, čast
 пòћи, -ћем, iti
 пòчѣти, -чнем, začeti
 подалèко, precej daleč
 подѣбео, rejen
 пòдесан, primeren
 подѣлити, -им, razdeliti
 пòдићи, -дигнем, vzdigniti,
 vstati
 пòдигнути, -нем, види: пòдићи
 пòдједнако, na isti način,
 enako
 поднòсити, -им, pretrpeti
 подрâгати, -ам, pobožati
 подрълати, -ам, branati, po-
 vleči

по̀дрмати, -ам, potresti
 по̀друм, -а, klet
 по̀двѣкнути, -кнем, zaukati
 по̀двѣрник, -а, sluga
 по̀ган, nečist
 по̀ганити, -им, onesnažiti
 по̀гдѣкојѣ, marsikateri
 по̀гѣбао, -бли, nevarnost
 по̀гѣбати, -ам, giniti
 по̀гнути се, -гнем се, upogniti
 се
 по̀гѣдити, -им, zadeti, spraviti
 по̀граничнѣи, obmejni
 по̀гурен, sključen
 по̀ха̀ђати, -ам, obiskovati
 по̀харати, -ам, uničiti
 по̀хѣдити, -им, obiskati
 по̀хрлити, -им, pohiteti
 по̀ј, -а, petje
 по̀јурити, -им, zapoditi v beg
 по̀кајати се, -ем се, pokesati
 се
 по̀ка̀рати, -ам, pokarati
 по̀кикати се, -ам се, eden
 drugega za kito prijeti
 по̀клик, -а, klic
 по̀клопчић, -а, pokrovček
 по̀кло̀пити, -им, pokriti
 по̀колеба̀н, neodločen, omajan
 по̀крај, poleg
 по̀крајина, -е, dežela
 по̀крѣт, -а, gibanje
 по̀крѣвен, pokrit
 по̀крѣв, -а, pokrov; mrtvaški
 prt
 по̀куцати, -ам, potrkati
 по̀кудити, -им, grajati
 по̀ку̀њати, -ам, zadremati
 по̀ку̀њити се, -им се, potuh-
 niti se, glavu pobesiti
 по̀купити, -им, pobrati
 по̀куша̀ј, -а, poskušnja
 по̀ла̀га̀но, počasi
 по̀лако, види: по̀ла̀га̀но
 по̀лазити, -им, odhajati; obi-
 skovati
 по̀легу̀тити се, -тим се, sklju-
 čiti се

по̀лѣј, -а, plitvina, plitvo me-
 sto v vodi
 по̀лѣдети, -им, znoreti
 по̀ма̀ћи, -кнем, pomakniti
 по̀мама, -е, divjanje
 по̀ма̀ман, podivjan
 по̀мицати, -чем, premikovati
 по̀милова̀ње, -а, pomiloščenje
 по̀миловати, -лујем, pomilo-
 stiti
 по̀мра̀чити, -им, zatemniti
 по̀мрчина, -е, mrak
 по̀на̀јвишѐ, večidel
 по̀нешто, nekaј
 по̀ништити, -им, uničiti
 по̀нор, -а, prepad, brezdno
 по̀но̀сити се, -им се, pona-
 šati се
 по̀њава, -е, pogrinjalo
 по̀њавац, -вца, preproga
 по̀прѣко (гледати), pisano,
 по strani
 по̀прѣште, -а, pozorišče
 по̀пр̀скати, -ам, poškopiti
 по̀пѣт, kakor
 по̀ред, zraven
 по̀рез, -а, davek
 по̀рицати, -чем, zanikati
 по̀рѣбити, -им, oropati
 по̀родица, -е, rodovina
 по̀рок, -а, madež, napaka,
 hiba
 по̀ру̀чити, -им, sporočiti
 по̀румѣнети, -им, pordeti
 по̀сизати, -ижем, posegati
 по̀сле, по, pozneje
 по̀словица, -е, pregovor
 по̀слѣжити, -им, postreči
 по̀слѣжнѣи, -а, sluga
 по̀смáтрати, -ам, motriti
 по̀ср̀нути, -ем, omahniti
 по̀ср̀тати, -ћем, omahovati
 по̀стѣйѣн, osramočen
 по̀стојáн, stanoviten, stalen
 по̀сто̀јбина, -е, dom
 по̀стра̀дати, -ам, v trpljenje,
 v nesrečo pasti
 по̀стѣпати, -ам, ravnati, delati

пòшалина, -е, vročinska bolezen, legar
 пòшто, ker, potem ko
 пòтерати, -ам, zapoditi, pognati
 пòтиљак, -љка, tilnik
 поткúчити, -им (јагње), poriniti
 пòтпуно(ма), popolnoma
 потрáжити, -им, poiskati
 потрчати, -им, poteči
 потúцало, -а, klatež
 потúћи се, -чем се, stolči се, stepsti се
 поуздáње, -а, zaupanje
 пòвелик, precej velik
 пòвенути, -нем, oveneti
 повèрљиво, zaupljivo
 пòвест, -и, zgodovina
 пòветáрце, -а, sapica
 пòвик, -а, vzklik
 повíкати, -чем, zavpiti
 пòвод, -а, vzrok; konjska vrv
 поврáтити, -им, vrniti
 пòврће, -а, zelenjava
 пòзнанíк, -а, znanec
 пòзванíк, -а, povabljenec
 пòзвати, -зовем, poklicati, povabiti
 прáдедовскý, od pradedov
 прáмац, -мца, prednji del ladje
 прáмён, -а, čop, koder
 прáсак, -ска, rok
 прáсе, -ета, (мн. прáсáд, -и), prasič
 праскòзòрје, -а, svit, osvitek, zor
 прáшка, -е, прáшак, -шка, prašek
 прáштати, -ам, oproščati; — се, slovo jemati
 прáтилац, -оца, spremljevalec
 прáтња, -е, spremstvo
 прáв, raven
 прáвда, -е, pravica
 прáвдати се, -ам, opravičevati се
 прáведан, pravičen

Правитèльствујúщý Сáвет, -а, ministrstvo
 прè, преј, pred,
 прèчити, -им, braniti
 прèћи, -ћем, preiti
 прèдáње, -а, ustno izročilo
 прèдаја, tradicija
 прèдати, -ам, izročiti; — се, oddati, udati се
 прèђи, -а, predniki
 прегнúће, -а, pogumnost
 прèгнути, -ем, skleniti; на-
 пенјати се
 прегòрети, -им, preboleti
 преговáрати, -ам, pogajati се
 прèкáљен, preizkušen
 прèкýд, -а, prekinjenje
 прèкýдати, -ам, prekinjati, pretrgovati
 прèкјучер, predvčerašnjem
 прèкорно, očitek učiniti
 прèкрстити се, -им се, прекрýжати се
 прèлазити, -им, prehajati
 прелétати, -ћем, preletavati
 према, proti, по
 премáмити, -им, prevzeti
 прèмда, čeravno
 прèобразити, -им, spremeniti
 прèпасти се, -днем се, прè-
 страšити се
 прèпатити, -им, pretrpeti
 прèпреден, zvit, prebrisan
 прèсан, sirov
 прèстати, -нем, nehati
 прèстићи, -игнем, prehiteti
 прèстрáвљен, prestrašen
 прèтио, debel
 претòварити, -им, prenatalo-
 voriti
 прèвраћати, -ам, obračати; listati
 прèвртати, -ћем, види: пре-
 враћати
 превући, -чем, povleči
 прèзав, prestrašen
 прèзир, -а, preziranje

презрење, -а, preziranje, zani-
 čevanje
 прѣжина, -е, predpasnik
 прибавити, -им, priskrbeti
 прибрати се, -берем се, zbrati
 се
 прѣча, -е, povest
 прѣчати, -ам, pripovedovati
 причѣпити, -им, zagozditi
 причешћивати, -шћујем, ob-
 hajati
 причѣњати се, -ам се, zdeti
 се, domišljevati се
 прѣћи, -ћем, približati се, priti
 до
 прѣгнути, -нем, upognuti
 пригрѣвати, -ам, greti
 прѣхватити, -им, prijeti; be-
 sedo povzeti
 приказивати, -зујем, kazati,
 igrati (v gledališču)
 прикрѣтити, -им, pokriti
 прикупити, -им, skupaj spravi-
 viti
 приквачити, -им, pripeti
 прѣличан, primeren
 прѣлика, -е, podoba, znamenje
 примицати, -чем, dajati; — се,
 približevati се
 приѣнути, -ем, prijeti се
 припашај, -а, pas
 припазити, -им, raziti, čuvati
 припѣти се, -пнем се, vspeti
 се, nasloniti се
 прѣступачан, pristopen
 прѣсуствовати, -твујем, na-
 vzočen biti
 привући се, -чем се, privleči
 се, priplaziti
 прѣљав, zamazan
 прѣцес, -а, razprava
 процвѣсти, -ватем, razcveteti
 прѣћи, -ћем, preiti; — се, pu-
 stiti
 прѣдѣл, -и, dolina
 продужити, -им, nadaljevati,
 podaljšati
 прѣгон, -а, preganjanje

прогѣнати, -им, preganjati
 проговарати, -ам, govoriti
 прогѣтати, -ам, pogoltniti
 прохѣјати, -им, probučati, za-
 šumeti
 прокриомчарити, -им, vtiho-
 tapiti
 прѣлазити, -им, prehajati
 прѣлеће, -а, pomlad
 прѣлетнѣи, pomladanski
 пролѣстати, -ам, listje pognati
 промѣтрати, -ам, ogledovati,
 razgledovati
 прѣпанути, -ем, propasti
 прѣпѣти се, -пнем се, vzdig-
 niti се, pokoncu се postaviti
 прѣпис, -а, predpis
 прописати, -пишем, predpisati
 прѣплакати, -чем, razjokati
 пропустити, -им, opustiti
 прѣрешѣтати, -ам, preluknjati;
 прѣрешѣтати
 прѣсѣвати, -ам, presevati
 прѣсипати, -ам (-пљем), raz-
 sipati
 прѣсјак, -а, berač
 прѣснѣтак, -тка, zora
 прѣст, preprost
 прѣстрѣт, pogrnjen
 прѣструјати, -јѣи, pretekati;
 valiti се
 прѣсуње, -а, osojno, solčno
 mesto
 прѣсѣти, -спем, izliti, iztresti
 прѣсуњак, -њка, solčne lise
 прѣтицати, -чем, teči skozi
 прѣтѣвно, nasprotno
 прѣтерати, -ам, spoditi, iz-
 gnati
 провалѣвати, -љујем, vdirati
 провиравати, -рујем kukati
 skozi
 прѣзор, -а, okno
 прѣзорје, -а, zora
 прѣснути, -спем, роčiti
 прѣшѣње, -а (поветарца), ро-
 igravanje
 прѣше, -а, šibe, protje

прутић, -а, paličica
 пружи́ти се, -им се, iztegniti se
 пржити, -им, pražiti
 псѣто, -тета, psiček
 пуцњава, -е, pokanje
 пућкати, -кам, oglašanje pu-
 rana
 пук, -а, narod
 пуќи, sam
 пуќнути, -кнем, počiti
 пуњ, poln
 пуномòћниќ, -а, pooblaščenec
 пу́пити, -им, poganjati popke
 пу́пољак, -љка, popек
 пу́ст, prazen, zapuščen
 пу́стòш, -и, puščava
 пу́шити, -им, kaditi
 пу́т, -а, pot
 пу́тниќ, -а, popotnik.

Р, р

ра́бота, -е, delo
 рабòтати, -ам, delati
 рабòтنيќ, -а, delavec
 ра́д, -а, delo
 ра́дин, delaven
 ра́дити, -им, delati
 ра́дниќ, -а, delavec
 ра́дња, -е, delo
 ра́ђати, -ам, roditi
 ра́хат, ugodno
 ра́ја, -е, kršćanski podložniki
 турски
 ра́ка, -е, grob
 ра́кија, -е, žganje
 раòниќ, -а, črtalo (na plugu)
 ра́сап, -спа, razdejanje
 раскíвати, -ам, razvreči, raz-
 dirati
 раскòпчати, -ам, odpeti
 раскр̀ше, -а, razpotje
 распíлити, -им, razžagati
 распрòстранити, -им, razširiti
 распртити, -им, odložiti; vtak-
 нити се
 распу́ст, -а, velike počitnice
 ра́ставити, -им, ločiti

ра́стужен, отожен, potrt
 рàт, -а, војна
 рàтиште, -а, боји́ще
 рàтни, војни
 рàтник, -а, бојевник
 рàтовати, -тујем, бојевати се
 ра́ван, raven, enak
 разàбрати, -берем, razločiti,
 izvedeti; — се, k sebi priti
 рàзбòј, -а, боји́ще; statve
 раздèрати, -дерем, razdreti;
 — се, zadreti се
 рàздраган, razigran
 разгòлићен, razgaljen
 разгра́ђивати, -ђујем, podirati
 рàзлазити се, -им се, razha-
 јати се
 рàзлог, -а, vzrok, preudarek
 разљу́тити, -им, razjeziti
 рàзмак, -а, razdalja
 разрòвати, -пујем, razriti
 рђав, slab, rјav
 рѣч, -и, beseda
 речèница, -е, stavek
 рѣдати, -ам, vrstiti
 рѣдом, po redu, po vrsti
 рѣпина, -е, velik rep
 рѣшити се, -им, odločiti се
 рйбàрче, -ета, ribič
 рйкнути, -нем, zarikati, zarјuti
 рйтнути, -тнем, ударити z ного
 рòб, -а (мн. робови, рòбље,
 -а), су́женј
 робòвање, -а, су́женјство
 рòд, -а, rod, sorodstvo
 рòдитель, -а, о́че (родитељи,
 starši)
 рòмòн, -а, šumljanje, žubo-
 renje
 рт, -а, konica, ost
 рубàль, -бља, ruski denar
 рубити, -им, sekati
 рўдаст, kodrast
 рўдети, -им, rdeti
 рўг, -а, roganje, posmehovanje
 рўгло, -а, zasmehovanje
 ругòба, -е, grdoba
 рујити, -им, rumeneti

рукнути, -нем, zarjuti
 рукòвати се, -куjem се, roke
 si podajati
 рўмен, rdeč
 рўпа, -е, luknja
 рўпица, -е, luknjica
 рўжан, grd
 рўжичња̀к, -а, rožni vrt
 рзати, ржѐм, rezgetati.

С, с

с, са, з; zaradi
 сачу̀вати, -ам, ohraniti, obva-
 rovati
 сãд, -а, nasad
 сãда, zdaj, sedaj
 сãдржати, -им, vsebovati
 сãг, -а, preproga
 сãјам, -јма, semenj
 сãкупити, -им, zbrati
 сãмцãт, sam
 самотовати, -туjem, samevati
 са̀мòвољац, -љца, prostovoljec
 са̀òнице, -а, sani
 са̀општѐње, -а, naznanilo
 са̀пѐти, -пнем, speti, ukleniti
 сãрãј, -а, dvor
 сãсећи, -чем, posekati
 сãслушање, -а, zaslišanje
 сãстајати се, -ем се, shajati se
 сãсу̀ти, -спѐм, zasuti, vlijati
 сãсвѐм, popolnoma
 сãт, -а, ура
 сãв, свã, свѐ, ves, vsa, vse
 сãвет, -а, svet, nasvet
 сãветник, -а, svetovalec
 сãжãливо, pomilovaje
 сѐцати, -ам, sekati
 сѐхати се, -ам се, spominjati se
 сѐд, siv
 сѐдмица, -е, teden
 сѐка, -е, sestra
 сѐло, -а, vas
 сѐлãк, -а, kmet
 сѐљачкѐй, kmetiški
 сѐљãнка, -е, kmetica
 сѐна, -е, сѐнка, -е, senca

сенòкоша, -е, senožet
 сеòце, -а, vasica
 сѐт, -и, otožje
 сѐтити, -им, spomniti
 сѐвнути, -нем, zablíšcati
 схòд, -а, izhod
 схрãнити, -им, spraviti; по-
 корати
 схвãхати, -хам, схвãтати, -там,
 razumeti
 сѐћи, -ђем, zlesti
 сѐћушан, droben
 сѐгўран, varen
 сѐлазити, -им, iti doli
 синòвац, -вца, nečak
 сѐнути, -нем, zasvetiti, pre-
 šiniti
 сѐњѐй, siv
 сѐпити, -им, прšeti
 сирòтиња, -е, revščina
 сѐтан, droben
 ситница, -е, malenkost
 сјãти, сјãм, lesketati, svetiti
 сјãвљѐвати, сјãвљујѐм, kadar
 чеbele pojo
 скãкавац, -вца, kobilica
 скакўтãње, -а, poskakovanje
 скакўтати, -уђем, poskakovati
 скãпати, -пљем, giniti, pogi-
 njati
 скѐла, -е, brod (prevozna ladja)
 скѐдати, -ам, snemati
 скѐнути, -ем, sneti
 скѐтница, -е, klatež
 склòнити, -ем, nagniti, spraviti
 склòпити, -им, skleniti
 скòт, -а, žival, zalega
 скрãхвати, -ђуjem, skrajševati
 скрѐнути, -ем, odvrniti
 скрѐвити, -им, zagrešiti
 скрòвѐште, -а, pribežišče
 скрўшен, potrt, skesan
 скўп, drag
 скўпити, -им, zbrati
 скўт, -а, rob; скўти, -и, dolnji
 kraj srajce, suknje; naročje
 сквãсити, -им, premočiti
 слãдити се, tekniti

слати, шаљем, pošljati
 славуј, -а, slavec
 славујић, -а, slavček
 слазити, -им, navzdol iti
 слѣћи, -жем, -гнем (раменима),
 zgeniti; — се, privreti
 слепочица, -е, senci
 слѣгати, -ћем, leteti doli
 слйчан, podoben
 слѳта, -е, sneženi metež z
 dežjem
 слѳжити се, -жим се, složni
 postati, zediniti се
 службеник, -а, služabnik
 смѳо, -ла, -ло, srčan
 смѳрно, ponižno
 смѳсти, -тем, zmešati
 смйље, -а, smilj, molec, mol-
 čevje, imortelka
 смйлованье, -а, usmiljenje
 смркатвати се, -а се, mračiti се
 смрвити, -им, zdrobitи
 снага, -е, моћ
 снаша, -е, snaha
 снажан, моћан
 снѳти, снѳѳем, znestи
 сневесѳелити се, -им се, užalo-
 stiti се
 снѳвидети се, -им се, nedo-
 pasti се
 снйвати, -ам, sanjati
 снѳсити, -им, prenašati, trpetи
 снѳшљивост, -и, potrpljivost
 сѳ, сѳли, sol
 сѳфра, -е, miza
 сѳкѳк, сокѳка, ulica, -е
 сокѳлити, -им, bodritи
 спѳс, -а, rešitev
 спѳсаванье, -а, reševanje
 спѳсти, -им, rešiti
 спѳхија, -е, graščak, vele-
 posestnik
 спѳзити, -им, opaziti, zagledati
 спѳкѳјан, miren
 спѳр, роčasen
 спѳречкати се, -ам се, skre-
 гати се, spričkati се
 спрам, proti

спрѳт, nadstropje
 спрѳмати, -ам, pripravljati
 спрѳвод, -а, sprevod; pogreb
 спрѳводник, -а, sprevodnik
 спѳтити, -тим, privezati
 сребрњаќ, -а, srebrnik
 срѳдити, -им, urediti
 срѳдњаќ, -а, sredinec
 срѳтан, srečen
 срѳз, -а, okraj
 срси, -и, mravlјinci
 стѳдо, -а, krdelo
 стѳн, -а, stanovanje
 станѳрица, -е, planšarica
 стѳрање, -а, skrb
 стѳрати се, -ам се, skrbeti,
 brigati се
 стѳти, -нем, stati; зачѳти
 стѳтуа, -е, kip
 стѳза, -е (кривѳвија), steza, ki
 се вије, zahaja (s pravega
 pota)
 стѳћи, -чем, dobitи
 стѳг, -а, drog
 стѳга, -е, red, disciplina
 стѳњати, -њем, stokati
 стѳрати, -ем, postlatи; — се,
 razprostirati се
 стѳзати, -жем, stiskati; pri-
 tegniti
 стйћи, -гнем, doiti, doseči, priti,
 dohiteti
 стйдѳти се, -им се, sramovati се
 стйдљив, sramežљiv
 стйгнути, -нем, dohiteti, doseči
 стѳ, -ла, miza
 стѳчан, od živine, живински
 стѳга, zbog tega, vsled, zaradi
 tega
 стѳќа, -е, domača живина
 стѳлица, -е, stol
 стѳпа, -е, stopinja
 стѳструк, stokraten
 стрѳдати, -ам, trpetи
 стрѳн, туј
 стрѳсна недеља, -е, велики teden
 стрѳтиште, -а, morišče
 стрѳжњй, задњи

стрѣчати, -им, prihiteti
 стрѣпити, -им, tresti se, bati se
 стрѣмѣн, -и, strmina
 стровалити, -им, zvaliti
 стрѣшити, -им, ŝčetiniti se, mo-
 leti
 струјати, -јѣ, теѣи, valiti se,
 pretakati se, dreti
 струк, -а, postava; pas
 стружњѣак, -а, žehtar
 студен, mrzel
 ступ, -а, steber
 створити, -им, ustvariti; usta-
 noviti
 сѣбажа, -е, podpolkovnik, na-
 mestnik раѣе v vaseh
 суд, -а, sodišče, sodnija; sod-
 ba, mnenje; posoda
 судбѣйна, -е, usoda
 судница, -е, sodnijska dvorana
 сѣкућанин, -а, sostanovalec
 сѣлуд, prismojen
 сѣмпор, -а, žveplo
 сумрачак, -чка, mrak
 сѣнути, -нем, buhniti
 сѣрвати се, -ам се, zgruditi se;
 naložiti
 сѣрла, -е, rilec (slonov)
 сѣсрести, -тем, srečati
 сѣсретати, -ћем, srečevati
 сѣстати, -нем, опеѣати
 сѣстављати, -ам, zadrževati
 сѣтра, jutri; — дан, drugi dan
 сѣзан, solzen
 свадљив, prepirljiv
 свѣђа, -е, prepir
 свѣђати се, -ам се, prepirati se
 свѣгда, zmiraj, vselej, vedno
 свѣгде, povsod
 свѣкојѣак, raznoteren, vsakršen
 свѣна, na zunaj
 свѣшта, marsikaj
 свѣтко, vsakdo
 свѣћ, свѣће, vselej, zmiraj
 свѣкрва, -е, свѣкрвица, -е,
 таѣча
 свѣмѣр, -а, vesoljni svet
 свѣсан, svest biti

свѣст, -и, zavest
 свѣсти, -дем, vesti, ravnati
 свѣштенѣк, -а, duhovnik
 свѣтац, свѣца, svetnik
 свѣтити се, -им се, maŝčevati se
 свѣтло, luč
 свѣтъѣак, -а, svečnik
 свѣтскѣй, svetoven
 свѣћати се, -ам се, dopasti se
 свѣрац, -рца, kdor piska na
 piŝcal, godec
 свѣрала, -е, piŝčalka
 свѣрка, -е, sviranje
 свѣта, -е, spremstvo; sukno
 свѣтати, -ће, daniti se
 свлѣдати, -ам, zmagati, pre-
 magati
 свдѣјстина, -е, svojina, rod
 сврнути, -нем, obrniti; — се,
 ustaviti se
 свршѣтак, -тка, konec
 свршити, -им, končati
 свѣћи, -чем, sleči
 свѣд, povsod.

Ш, ш

шѣлѣвѣија, -е, ŝaljivec
 шѣнац, -нца, okop, ŝance
 шѣра, -е, okrasek; pisana,
 okraŝena puŝka; risanica
 шѣрен, pisan, marogast
 шѣрѣв, -а, pisan pes
 шѣпѣпати, -ам, zgrabiti
 шѣпер, -а, sladkor
 шѣтати, -там (-ћем), spreha-
 jati se
 шѣва, -е, ŝkrjanec
 шѣвич, -а, ŝkrjanček
 шѣблѣак, -а, ŝibovje
 шѣкара, -е, grmovje
 шѣкљати, -ам, brizgati
 шѣрѣбав, ŝkrbast
 шѣкрѣтати, -ћем, ŝkripati
 шѣкрѣнути, -ем, zaŝkrtati
 шѣмѣгнути, -нем, ŝvigniti
 шѣпѣра, -е, žganje iz ŝpирита,
 ponarejeno žganje

штàпић, -а, paličica
 штèта, -е, škoda
 штèтовати, -тујем, škodovati,
 škodo trpeti
 штö, kaj, ki
 штöгод, karkoli, nekaj
 штöно, kakor, ki
 штövати, штүјем, spoštovati
 штрџáлка, -е, brizgalna
 штрџк, -а, brencelj
 шүбара, -е, kučma
 шүма, -е, gozd
 шүмскй, gozdni
 шупљина, -е, votlina
 шүшањ, -шња, odpadlo listje
 шүшкáње, -а, šumenje, šuš-
 ljanje
 шүтети, -им, molčati.

Т, т

тă, saj, pa, ali
 тăдă, tedaj
 тăјин, -а, hrana za vojsko
 тăкнути, -ем, dotakniti se
 тăкôђер, tudi
 тăлăс, -а, val
 тăмница, јеџа
 тамнòвâње, -а, bivanje v ječi
 тамњан, -а, kadilo
 тăнан, -а, tanek, vitek
 тăњур, -а, krožnik
 тăраба, -е, plot
 тăван, тăман, temen
 тăван, -а, podstrešje
 те, ter, in
 тѣћи, -чем, тећи; dobivati; tra-
 јати
 тѣглити, -им, vleћи; tehtati
 тегòба, -е, težava
 тѣготан, težaven
 тѣк, тѣкар, šele, komaj, samo
 тѣковина, -е, pridobitek
 тѣлăл, -а, oznanjevalec
 темѣлити, -им, utemeljevati
 тѣрати, -ам, gnати, poditi
 тѣрет, -а, breme, tovor
 тѣснац, -а, škripec; ožina

тѣшити, -им, tolažiti
 тетүрати се, -ам се, opotekati
 се
 тѣжити, -им, hrepeneti; tehtati
 тйханo, тiho
 тйк, ravno, prav
 тйшма, -е, naliv, деж
 тйтрати, -ам, migljati
 ткö, ко, kdo
 тмуран, мрачен
 тòбоже, чеš
 тòке, -ă, srebrne plošče na
 dolami
 тöр, тöра, pletena ograja за
 živino, tamar
 тóрањ, -рња, zvonik, stolp
 тòрњић, -а, majhen zvonik,
 stolpič
 тöван, debel, rejen
 трăвка, -е, travica
 трăжити, -им, iskati, terjati
 трџчати, -им, dirјати
 трџкати, -ам, тећи
 трепèрити, -им, migljati, tre-
 petati
 трѣгнути, -нем, vzdramiti, po-
 tegniti, vdreti
 тричăрија, -е, čenčariја
 трџка, -е, tek, tekanje
 трнци, -нака, mravljinci
 трнити, -ним, čistiti
 трнути, -нем, gasiti
 трнути, -нем, otrpevati
 Трöјица, -е, Binkošti
 тронуће, -а, ganjenje
 трòнути, -ем, ganiti
 трòвати, трүјем, zastrupljevati
 трүбља, -е, trobenta
 трүдбенйк, -а, vnet, marljiv
 človek
 трүнути, -ем, trohneti
 түћи, -чем, tolči
 түдă, tu, tod
 түдијер, tukaj
 түђити, -им, potujčevati
 түна, tu
 түрити, -им, vtakniti, djati
 түтањ, -тња, bobnenje

тўткати, -ам, delati kradoma
 тўтњити, -им, bobneti
 Твóрац, -рца, Stvarnik
 твр́д, trd
 твр́дица, -е, skopuh.

У, у

ўбав, lep, ljubek
 убéдљив, prepričevalen
 убр́јати, -ам, prištevati
 ўбрати, ўберéм, utrgati
 ўбрусац, -сца, prtíč (servieta)
 убр́зо, hitro, brž
 уцв́елити, -им, razžalostiti, v
 jok pripraviti
 ўһи, ўһéм, vstopiti; ўһи ў тр́ар
 коме или чему, izslediti, najti
 ўчен́йк, -а, učenec
 уч́инити, -им, storiti; — се,
 pričiniti se, zdeti se
 удéсити, -им, narediti; srečati
 ўдиһица, -е, trnek
 удўбити се, -им се, poglobiti
 се
 удўшити се, -им се, zadušiti;
 zamolkniti
 ўгални кáмен, -а, ogelnik
 ўгледати се, -ам се, za vzgled
 vzeti
 ўглéн, -а, premog
 угњетáвач, -а, nasilnik, tiran
 угњетáвање, -а, zatiranje
 ўхо, -а (мн. ўши), uho
 ўхватити, -тим, prijeti
 уједáрéd, namah, naenkrat
 ўјутро, zjutraj
 ўклéт, zaklet
 уклóнити, -им, odstraniti
 ўкрај, на крај, об крају
 ўлáр, -лáра, uzda
 ўличн́як, -а, potepuh, postopač
 улўчити, -им, vloviti, prijeti
 ульўљати, -ам, zazibati
 ўмáх, такој
 ўмáло; skoro
 умáрати, -ам, utrujati
 ўмилан, ўмиљат, mil

ўмор, -а, trudnost
 умóвати, -мујем, sklepati, raz-
 mišljevati
 умр́љати, -ам, zamazati
 уништáвање, -а, uničevanje
 уништáвати, -ам, uničevati
 уочи, dan pred
 упáлити се, -им се, vneti се
 ўпињати се, -ем се, upirati се,
 truditi се
 упитóмити, -им, udomačiti
 ўплакан, objokan
 ўпоредо, vzporedno
 ўправити, -им, uravnati
 ўпрáво, pravkar, prav, ravno
 упр́љати, -ам, zamazati
 упуһ́вати, -һујем, napeljavati,
 poučevati
 упўтити, -им, uvesti, upeljati
 ура́дити, -им, izdelati, narediti
 ўранак, -нка, рано vstajanje
 ўранити, -им, рано vstati
 ўрéс, -а, o'lepšava
 урл́кáти, -чем, tuliti
 ўрнебéс, -а, bobnenje, hrušč
 ўрвина, -е, strmina
 усаһ́вати, -һујем, vsajati
 усéлити се, -им се, priseliti се
 ўсев, -а, setev
 ўсхитити, -им, vzradostiti, oča-
 рати
 ўсисати, -ишем, posesati, na-
 vzeti се
 Ўскрс, -а, Velika noč
 ўскрснути, -нем, vstati, obu-
 дити (od mrtvih)
 ўснути, -нем, zaspati
 ўспомена, -е, spomin
 ўсправити се, -им се, po koncu
 postaviti, vzravnati се
 ўспўт, меd потјо, gredoč
 усрéd, sredi
 усталáсати се, -ам се, valoviti
 ўстанак, -нка, vstaja
 ўстан́йк, -а, усташа, -е, upornik
 ўстó (уз то), pri tem
 устр́чати, -чим, poteči
 ўстрéбати, -ам, trebovati

устук, -а, protistrup; на устук,
 vkljub
 усúсрет, naproti
 ушанчити се, -им се, utrditi se
 ушоња, -е, osel (ker ima dolga
 ušesa)
 уштíнути, -нем, vščipniti
 ушúљати се, -ам се, priplaziti
 се, prikrasti se
 ушúтети, -им, umolkniti
 утèћи, -чем, zbežati
 утерати, -ам, vgnati; terjati
 denar
 ў тóм, v tem, med tem
 утркíвати се, -кујем се, dir-
 јати за stavo
 ўтрнути, -нем, zatreti
 ўтроба, -е, drob
 ўвала, -е, dolina, zaliv (draga)
 ўвечè, zvečer
 ўвèк, vedno
 увеличати, -ам, povečati, pre-
 tiravati
 ўвелике, jako, mnogo
 уверáвати, -ам, zagotavljati,
 prepričevati
 ўверити, -им, zagotoviti, pre-
 pričati
 увиђати, -ам, uvidevati
 уврédити, -им, razžaliti
 уз, уза, navzgor, zraven, ob
 ўзалуд, zastonj
 узбèзекнути, -нем, osupniti
 ўздисај, -а, zdihljaj
 ўдизати, -жем, dvigati
 узèнђија, -е, železo na stre-
 menu, v katero vtakne ja-
 hač nogo
 ўзèти, ўзмèм, vzeti, začeti
 узлýстати, -ам, dobiti listje
 ўзметнути се, -нем се, vreči
 се, pretvoriti se
 ўзмицати, -чем, umikati
 ўзнèти се, -нèсèм се, vznesti
 се, vzdigniti se, vsplavati
 ўзорит, vzoren
 ўзвик, -а, klic
 ўзвисíвати, -сујем, повиševati

ўжас, -а, groza, strah
 ўжасан, grozovit, strašen
 ужèћи, ужèжèм, vžgati, pri-
 žgati
 уживáње, -а, užitek
 ужúтети, -им, porumeneti.

В, в

вáдити, -им, jemati iz česa
 вáјнй, јомнаст, žalosten
 вáљати, -ам, velјати; ваља,
 треба је
 вáљати, -ам, valiti
 вáљда, menda, najbrž
 вáн, ven; razen
 вáни, zunaj
 ванредан, izreden
 вáпáј, -а, vpitje
 вáрак, -рка, вáрка, -е, golju-
 fiја, prevара
 вáралица, -е, golјuf
 вáрити, -им, kuhati
 вáриво, -а, prikuha
 вáрош, -и, mesto
 варвáрство, -а, barbarstvo
 васионй, vesolјni
 вáтра, -е, ogenj
 вáтрен, ognjen, ognjevit
 ватрогáсац, -сца, gasilec
 вáзда, vedno
 вáздушаст, zрачен
 вèћ, же, али, ampак
 вèћма, bolj
 вèчè, вèчера; вèчèр, вèчери,
 večer
 вèчито, večно
 вèђе, -а, obrvi
 вèк, -а, stoletje; vedно
 векòвњак, -а, človek, katerega
 ime vedно живи
 вèљй, velik
 вèнчáнй кўм, -а, priča pri ро-
 роки
 вèнчáње, porока
 вèдма, врло, jako
 вèран, zvest
 вèрати се, -ем се, skrivati се

вештáчкѣ, umeten
 вѣћи, вѣкнути, -кнем, nava-
 diti se
 вѣчан, navajen
 вид, -а, vid; у виду, v podobi
 видати, -ам, lečiti, zdraviti
 виђати се, -ам се, videti se
 виђен, ugleden
 вихор, -а, вѣјор, -а, vihar
 вијорити, -им, vihrati
 вилóвѣт, kakor vile, vilinski
 вѣљушке, -љушáкá, vilice
 вѣнути се, -нем се, zaviheteti se
 вѣрити, -рим, kukati
 вѣс, -а, višina
 Вѣшњѣ, -ега, Bog
 вѣт, вѣтак, vitek
 влáдáње, -а, vedenje
 влáдати се, -ам се, vesti se
 влáст, -и, oblast
 влáстит, lasten
 вóћњáк, -а, sadni vrt
 водèница, -е, mlin na vodo
 водóземка, -е, žaba, ki živi v
 vodi in na zemlji (na suhem)
 војèвати, -јујем, bojevati se
 вóлети, -им, rad imeti
 волшебни, čudežni
 врáчáње, -а, vedeževanje, vra-
 čarija, coprnija
 врáчати, -ам, vedeževati, ča-
 rovati
 врáг, -а, sovražnik
 врáн, črn
 врáтити, -им, vrniti
 врéбати, -ам, prežati
 врéћи, врјем, mlatiti
 врédити, -им, veljati, vreden biti
 врèло, -а, vrelec
 врéме, -ена, čas
 врǣгнути, -нем, vreči
 врлétан, strm
 врло, jako, izvrstno
 врндати, -ам, blebetati, godr-
 njati, presti
 вртлáр, -а, vrtnar
 вући, -чем, vleči
 вуќ, -а, volk.

3, 3

зáбављати, -ам, zabavati; —
 се, veseliti se, zabavati se
 зáбелети, -лим, pobeliti
 зáбитан, samotен,
 зáблистати, -там, zableščati
 зáборáв, -и, pozabljenost
 зáбрáвити, -им, pozabiti
 зацрнити, -им, očriti
 зацрвèнети се, -им се, zardeti
 зáћи, -ђем, zaiti
 зáдаћа, -е, naloga
 зáдајати, -дајем, dišati po
 čemu; povzročiti
 задрхтати, -дршћем, zatre-
 petati
 зáдўван, zasopljen
 зáгрлити, -им, objeti
 загудети, -им, zagosti
 загушѣвати, -шујем, dušiti
 зайскати, -иштем, zahtevati
 зáиста, zares
 зáједничкѣ, skupно
 зáједно, skupaj
 зáклањати, -ам, obraniti
 заклькати, -кћем, zavriskati
 заклòнити, -ним, zakriti, obra-
 niti
 зáкльучен, sklenjen
 закрèсити се, -си се, zaiskreti
 зáкукати, -ам, zatarnati, za-
 jokati
 залòжити, -им, založiti; za-
 staviti
 зáлуд, zaman
 залўтати, -ам, zaiti
 зáметнути, -нем, pričeti
 зáмка, -е, zanjka
 замòлити, -им, zaprositi
 замрљати, -ам, zamazati
 зánат, -а, rokodelstvo, zani-
 manje
 занáтлија, -е, mojster roko-
 delski
 занòсити се, -им се, navdu-
 ševati se
 зáо, злá, злò, hudoben,

заодети, -денем, obleči
заодрити, -им, zadoneti; razle-
gati se
запахъивати, -хњујем, pariti
запáлити, -им, vžgati
запáрати, -ам, oguliti, odrgniti
запíтати, -ам, vprašati
запиткíвање, -а, povpraše-
vanje
заплакати, -чем, zajokati
запòдести, -дедем, začeti, na-
stati
запòјати, -јем, zapeti
запрéчити, -чим, preprečiti
запрека, -е, ovira
запрèпáшћен, prestrašen
запушити, -им, zakaditi
зáр, mar
зарђати, -ам, zarjaveti
заробљèийк, -а, ujetnik
заробљèничкí, ujetniški
засењивати, -њујем, zasenčiti
заслèпити, -им, oslepiti
заслуга, -е, zaslužek; zasluga
засрáмљен, osramočen
застати, -танем, postati
застèњати, -ем, zastokati
застрашен, prestrašen
затерати, -ам, priritati
затиљак, -љка, tilnik
затíм, potem
заточник, -а, branitelj
затон, -а, zaliv
затрáжити, -им, zahtevati
затрпати, -ам, zamesti
затýтњети, -им, zabobneti
затварати, -ам, zapirati
затвòрити, -им, zapreti
заударати, -ам, dišati
зáвера, -е, prisega, obljuba
заверити се, -им се, priseči,
zakleti se
завичáј, -а, dom, domovina,
rojstni kraj
зáводница, -е, zapeljevalka
завòј, -а, ovinek
заврédити, -им, zaslužiti
заврíштати, -штим, zakričати

завући, -чем, vtakniti
зазúјати, -им, zabrenčati
збáцити, -им, vreči
збйља, -е, resnica; збиља!
res, za res
збívати се, -ва се, dogajati се
збòг, zaradi
збòрити, -им, govoriti
збрáтити се, -им се, pobratiti се
збúнити, -им, zmešati, v ne-
red spraviti
здèла, -е, skleda
здèлица, -е, skledica
зèлèнко, -а, belec (konj)
зèмáн, -а, čas
згòда, -е, priložnost
згòдан, priložen, primeren
згýрити се, -им се, zgrbitи се
зйдина, -е, zidovje
зймус, то zimo
зйца, -е, hudobnež
злòба, -е, hudobija
злòдух, -а, zli duh
злòкòбан, зло usoden
злòпáк, hudoben, napačen
злòпатити, -им, stradati, po-
manjkanje trpetи
злостáвљати, -ам, trpinčiti,
grdo ravnati
змйја, -е, kača
знáк, -а, znamenje
знáмèн, -а, podoba, bilega
знáница, -е, znanka
знòј, знòја, pot
зòб, зòби, oves
зòр, -а, sila
зòран, silen, jak
зòва, -е, bezeg
зрáчак, -чка, zrak
зрáка, -е, žarek
зреник, -а, obzorje
зúјати, -им, brenčati
зумбул, -а, hijacint
зундáрача, -е, velika muha
зурна, -е, туршка piščal
звáти, зòвèм, klicati
звèчати, -им, zveneti
звýк, -а, zvonjenje, glas, zvok.

Ж, ж

жâл, -а, обрежје
 жâлити, -им, obžalovati
 жâр, -а, žerjavica; žarenje
 ждрâл, -а, žerjav
 ждрâловић, -а, majhen žerjav
 ждрѣбад, -и, žrebeta
 ждрѣбица, -е, žrebe
 жѣћи, жѣжѣм, žgati
 жѣљковâн, zaželjen
 жѣљукâње, -а, željenje
 жѣтѣлац, -теоца, kosec, moški,
 ki žanje

жигав, predmet, kateri se vžge
 жйгица, -е, vžigalica
 жйти, -јем, živeti
 жйвâд, -и, perutnina
 жйвот, -а, življenje
 жйвòтињица, -е, živalica
 жйжа, -е, luč
 жудети, -им, hrepeneti
 журити се, -им се, hiteti, mu-
 diti se
 жүстар, okreten, hiter
 жүт, rumen
 жвâкати, -чем, žvečiti.

Садржај.

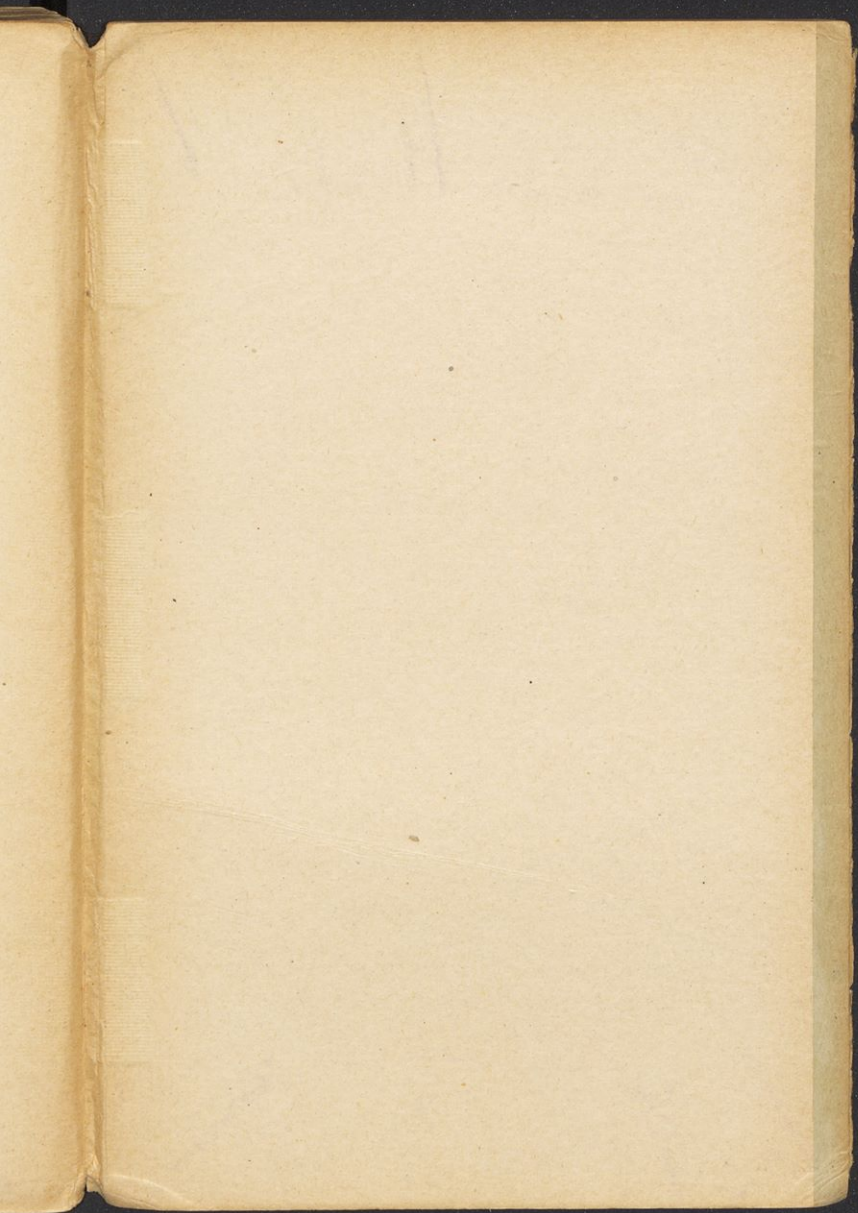
	Страна
1. *Боже правде. — Јован Ђорђевић	11
2. *Свет. — Змај Јован Јовановић	11
3. *Pozdrav domovini. — Petar Preradović	12
4. Zavera. — Venceslav Novak	13
5. *Југославенско коло. — Бранко Радичевић	14
6. Јединац. — Даворин Трстењак	15
7. *Dva brata bez seke. — Rikard Katalinić Jeretov	15
8. Budi svoj. — Vekoslav Klaić	16
9. *Na putu. — Mijat Crnko	16
10. Чавка и птице. — Доситеј Обрадовић	17
11. Vrana i rak	17
12. *Щиц. — Бранко Радичевић	18
13. U cara Trojana kozje uši. — Narodna pripovetka	18
14. Глуви. — Народна прича	20
15. *Пакосник. — Змај Јован Јовановић	20
16. Патак и жаба	20
17. Малим ђацима. — Александар Чаврак	21
18. Najbolji savet. — Iz Jovićeve čitanke	21
19. Škola. — Edmondo Amicis	22
20. Пијаница. — З. Ј.	23
21. Kurjak i pas. — Ivan Lepušić	25
22. Poštenje. — Davorin Trstenjak	25
23. Мој отац. — Ђуро Јакшић	26
24. *Мајка. — Hugo Badalić	27
25. Братска љубав. — Народна прича	28
26. *Iz „Kugine kuće“. Avgust Šenoa	29
27. *Saveti. — Josip Milaković	29
28. Мрави. — Рикард Каталинић Јеретов	30
29. Јаче од смрти. — Iz Nazorove čitanke	30
30. *Pjesma o Žigici žigavoj i Gredi gredurini. — Vladimir Nazor	31
31. *Gavanu. — Ivan Lepušić	32
32. *Suza sirotinje. — Bogumil Toni	33
33. *Бура на мору. — Стеван Каћански	34
34. Vatra na brodu. — Iz Nazorove čitanke	34
35. По мору. — Анте Тресић Павичић	35
36. *Mornari. — Rikard Katalinić Jeretov	36
37. Српкиња. — Даринка Ђосићка	37

38. Duša srpskog borca. — M.	38
39. *Kosovka djevojka. — Narodna pjesma	39
40. Ruski čovek. — Davorin Trstenjak	43
41. Počast ženama. — Davorin Trstenjak	43
42. *Смрт мајке Југовића. — Народна pjesma	44
43. Kozački konj. — M.	46
44. *Lijepa naša domovino! — Antun Mihanović	47
45. Сава. — Драгутин Хирц	48
46. *Soča. — Simon Gregorčič	49
47. Probudit će se lav. — Viktor Car Emin	50
48. Istra zove Marka. — Vladimir Nazor	51
49. *Pjesma o Istri. — Iz Nazorove čitanke	52
50. Хајдук Вељко ослобађа Црну Реку од Турака. — Вук Стеван Караџић	53
51. Petar Zrinjski i Fran Krsto Frankopan na stratištu. — Evgen Kumičić	54
52. *Mučeniци. — Vladislav Vežić	57
53. Госпосветско поље	57
54. *Борац борцу. — Змај Јован Јовановић	58
55. *Pjesma o Vidovdanu. — Rikard Katalinić Jeretov	58
56. Беле-кула. — Алфонз де Ламартин	59
57. Crni dani našega naroda u velikom svetskom ratu. — Branko Lazarević	60
58. Svetao primer. — Mihajlo Stanojević	62
59. Ослобођена Југославија. — „Glasnik“	64
60. *Naša zemlja. — Petar Preradović	64
61. *Остајте овдје. — Алекса Шантић	65
62. Настрадаин-хоца и два ђака. — Змај Јован Јовановић	66
63. *Алија. — Змај Јован Јовановић	67
64. Путници и пси. — Иван А. Крилов	68
65. Орао и лисица. — Доситеј Обрадовић	68
66. *Ђурак и врабац. — Змај Јован Јовановић	69
67. Lisica i rak	70
68. Човек и змија. — Вук Стеван Караџић	70
69. Uranak. — Iz Nazorove čitanke	71
70. *Сунча се. — Алекса Шантић	71
71. Синан паша. — С. М. Милосављевић	72
72. *Дед и унук. — Змај Јован Јовановић	74
73. Iz „Seljačke bune“. — Avgust Šeona	75
74. *Гусле моје. — Бранко Радичевић	76
75. *Први снег. — Војислав Илић	76
76. Лисица и јарац. — Доситеј Обрадовић	77
77. Gluhak i slepac. — Lav N. Tolstoj	77
78. Змијина глава и реп. — Лав Н. Толстој	78
79. Psi kod požara. — Lav N. Tolstoj	78
80. Мајмун. — Лав Н. Толстој	78

81. Ђурђев дан. — М. Стојановић	79
82. Отоето — проклето. — Иван Лепушић	79
83. Пролете. Јосип Евген Томић	81
84. *Пролетна песма. — Војислав Илић мл.	81
85. Птичја молба. — Из Чајковчеве читанке	82
86. *Evo naših lasta. — Čika Jova Zmaj	83
87. *На Липару. — Ђуро Јакшић	83
88. Старац и јабуке	84
89. Курјак и овца. — Иван Лепушић	85
90. *Ruži. — Gabrijel Pinter	85
91. *После кише. — Јован Грчић Миленко	85
92. Ртичја svečanost. — Ivan Lepušić	86
93. Магарац. — Рикард Каталинић Јеретов	86
94. Вџ и пуж. — Иван Лепушић	87
95. *Вече. — Ђуро Јакшић	87
96. Kresnice. — Rikard Katalinić Jeretov	88
97. Летно вече у славонском селу. — Јосип Козарац	88
98. *Oluja. — Ivan Mažuranić	89
99. Slavonska šuma. — Mijat Stojanović	90
100. Кораћи. — Svetozar Čorović	91
101. Žuna šarena. — Zlatko Špoljar	91
102. Muha pred sudom. — Iz Nazorove čitanke	93
103. Буна у школи. — Владимир Назор	94
104. Smešice	97
105. Волшебни магарац. — Јован Ст. Поповић	98
106. Milutin u gostima. — Iz Nazorove čitanke	102
107. Sve, sve, ali zdravlje	105
108. Човек и мрави. — Иван Лепушић	106
109. *Имање. — Змај Јован Јовановић	106
110. Милион и билион. — „Невен“	106
111. Смрт и њезини службеници. — Из Чајковчеве читанке	107
112. Šaljiva pitanja i odgovori	109
113. Дамон и Финтија	110
114. Цар и дервиш. — Јелица Беловић-Бернадзиковска	111
115. Благдан и радни дан. — Владимир Назор	111
116. Медвед, свиња и лисица. — Народна приповетка	113
117. Komu pripada slava. — Matija A. Reljković	114
118. Загонетке и питалице	114
119. Derviš i kaluder. — Narodna pripovetka	115
120. *Ima ljudi. — Ante Jukić	117
121. Курјак и коњ. — Доситеј Обрадовић	118
122. Сиромах и Сава. — Народна шала	118
123. Врачање. — Народна шала	118
124. Јека. — Krsto Šmid	119
125. Прва земљичка. — Даворин Трстењак	119
126. Ljubav domovine. — Ivan Trnski	120

127. Српски инвалид. — Даринка Ћосићка	121
128. *Rodu o jeziku. — Petar Preradović	122
129. Браћа. — Даворин Трстењак	123
130. *Опћа кућа. — Љубомир Ненадовић	123
131. Radi. — „Zdravlje“	124
132. *Jevrosima majka opominje sina Kraljevića Marka da bude pravedan. — Iz narodne pesme „Uroš i Mrnjavčevići“	125
133. Zgodna prilika	125
134. Poslovice	126
135. *Naprej. — Simon Jenko	127
Речник	129

UNIVERZITETNA KNJIŽNICA MARIBOR.

21098/2.3.nat.. 1927

COBISS *

000514304

ZA ČITALNICO